

MITEN MITATA RAUHAA?

INDIKAATTORIT RAUHAN ILMIÖN KUVAAJINA

Noora Johanna Maijala

Helsingin Yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Yleinen valtio-oppi

Maailmanpolitiikan tutkimuksen linja

Pro gradu – tutkielma

Toukokuu 2014

Sisällys

1 Johdanto.....	1
2 Tutkimuskysymys.....	5
3 Rauhan kasvot ja niiden määrittäminen.....	6
3.1 Rauha käsitteenä.....	6
3.2 Kaksiulotteinen rauha – positiivinen ja negatiivinen.....	10
4 Indikaattorit ja määrittäminen.....	14
4.1 Hyvä indikaattori.....	16
4.1.1 Oleelliset mittarin ominaisuudet.....	21
4.2 Indikaattorit vallan välineinä.....	23
4.3 Kvantitatiiviset menetelmät.....	25
4.4 Arviointimetodologiaa.....	29
5 Rauhanrakentaminen ja perinteiset indikaattorit.....	33
5.1 Rauhanrakentaminen – käsitteellinen fossiili?.....	33
5.2 Konfliktin transformaatio – tie muutokseen.....	37
5.3 Rauhanrakentamisen menestyksen rakennuspalikat.....	39
5.3.1 Turvallisuusnäkökulma.....	39
5.3.2 Sosiaalinen näkökulma.....	42
5.3.3 Taloudelliset standardit.....	45
5.3.4 Poliittinen näkökulma.....	46
5.3.5 Valtion rakentaminen rauhanrakentamisena.....	47
5.4 Perinteisten indikaattoreiden luotettavuus.....	49
5.5 Miksi standardeja tarvitaan?.....	51
5.6 Teknokratia perinteisten indikaattoreiden pohjana.....	53
5.7 Perinteisten indikaattoreiden kritiikki.....	56
5.8 Paikallistason laiminlyönti ongelman ytimessä.....	60
6 Kvalitatiiviset menetelmät ja arvolatautuneisuus.....	66
6.1 Etnografia ja toisenlaiset tarinat.....	69
6.2 Uusi suunta.....	70
7 Moniulotteinen rauha ja määrittäminen.....	74
7.1 Kahden ulottuvuuden dilemmasta.....	74
7.2 Näkökulmien nelikenttä.....	76
7.2.1 Haave universaalista, todellisuus kontekstista.....	80
7.2.2 Universaalit mittarit vallan välineenä.....	82
7.2.3 MPICE – operationaalisen menestyksen mittari.....	84

7.3 Kontekstilähtöinen (mikrotason) rauhan mittaaminen	85
7.3.1 Arkipäivän rauhan indikaattorit	87
7.3.2 Kahden kauppa	92
7.3.3 Global Peace Index	94
8 Jatkotutkimuksen haasteet	99
8.1 ”Paremmat” arkipäiväiset rauhan indikaattorit.....	100
8.2 Monimutkaisen järjestelmän ajatus	102
8.3 Datan keräämisen haasteet.....	103
9 Johtopäätökset	105
Lähteet	109

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Politiikan ja talouden tutkimuksen laitos
Tekijä – Författare – Author Noora Johanna Maijala		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Miten mitata rauhaa? Indikaattorit rauhan ilmiön kuvaajina.		
Oppiaine – Läroämne – Subject Yleinen valtio-oppi, maailmanpolitiikan tutkimuksen linja		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu – tutkielma	Aika – Datum – Month and year Toukokuu 2014	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 113
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Arvoasteikko-ajattelu on moderni, länsimainen houkutus, joka tyydyttää käsitystämme edistyksestä ja kehityksestä. Rauhan mittaaminen rauhanrakentamisen operationaalisista ja strategisista lähtökohdista ymmärretään tässä pro gradu -työssä perinteisenä lähestymistapana standardeihin ja menestyksen määrittämiseen. Rauhanrakentaminen nähdään vanhentuneena käsitteenä, jonka puitteissa ei ole onnistuttu luomaan rauhasta kertovia luotettavia mittareita. Konfliktin transformaatio tarjoaa indikaattorikehityksen kannalta luontevamman perustan. Konfliktin muuntamiseksi tulisi löytää syy-seuraussuhteita, vastauksia siihen, mikä rauhan sai aikaan. Matemaattinen lähestymistapa näyttää Andrew Sayerin mukaan soveltuvan kuitenkin huonosti kausaaliseen selittämiseen.</p> <p>Monet rauhan mittarit keskittyvät suuntaa antaviin <i>proxy</i> -indikaattoreihin, joilla uskotaan olevan vaikutusta rauhaan. Niiden avulla voidaan tarkastella ilmiöitä, jotka eivät ole suoraan mitattavissa. Indikaattorin taustalla voi olla joukko numeroita tai tilastoja, jotka tiivistyvät yksittäiseen numeroon, joka palvelee tilanteen arvioimista. Indikaattoreiden etuna on niiden kyky esittää valtava määrä informaatiota yksinkertaisella ja vertailukelpoisella tavalla. Tämän työn puitteissa tässä yksinkertaistamisessa piilee niiden ongelma. Miten niin monimutkainen ilmiö kuin rauha, voidaan tiivistää numeroon tai joukkoon numeroita (<i>Global Peace Index</i> tiivistää rauhan 22 indikaattoriin), ja väittää sen olevan globaalisti luotettava mittari rauhan tasosta?</p> <p>Rauha käsitteenä on osoittautunut kontekstiriippuvaiseksi, jatkuvassa muutoksessa olevaksi tilaksi, jonka arvioinnin kannalta etenkin subjektiivisella näkökulmalla olisi paljon annettavaa. Tähän näkökulmaan tarttuminen edellyttää kuitenkin toisenlaista lähestymistapaa kuin mihin perinteisissä mittaamispyrkimyksissä on totuttu. Sosiaalisten ilmiöiden määramittaamista ei voida pitää samanlaisena itsestäänselvyytenä kuin luonnontieteissä. Laadullisen arvioinnin suorittamiseksi kvalitatiiviset menetelmät voivat tarjota toisenlaisia tiedon tuottamisen työkaluja. Vaikka määramittaamista voidaan pitää muita tehokkaampana välineenä vertailtavan tiedon tuottamiseksi, sen luotettavuus rauhan arvioinnissa on varsin kyseenalainen. Vaikutusarvioinnin ongelmien ympärillä käytävä keskustelu ja rauhan soveltuvuus mittaamisen kohteeksi ovat tämän pro gradu – työn keskiössä.</p> <p>Rauhan käsitteellisestä määritelmästä ei vallitse konsensusa. Eikä mikään yksittäinen näkökulma riitä kuvaamaan rauhaa. Tästä syystä rauhan ilmiötä on tarkasteltava sen eri ulottuvuuksien avulla. Harmonian ja väkivallan ulottuvuuden, objektiivisen ja subjektiivisen näkökulman sekä makro- ja mikrotason kontekstien avulla voidaan rauhaa tarkastella sen eri näkökulmista. Mikään näistä lähestymistavoista ei kuitenkaan vastaa absoluuttisella tavalla rauhan määrittämisen ongelmaan.</p> <p>Tämän pro gradu – työn tärkeänä tausta-ajatuksena on vaikutusarvioinneista käytävän debatin uudet suunnat, toisin sanoen mistä löydetään ainekset ”parempiin” arviointeihin ja mistä näkökulmasta niitä voitaisiin suorittaa mahdollisimman luotettavalla tavalla. Ongelmakohtiin pureudutaan purkamalla rauhanrakentamisen menestyksen standardeja. Uudempaa rauhanindikaattorikehitystä edustaa <i>Global Peace Index</i>. Kontekstispesifiä lähestymistapaa tarkastellaan Roger Mac Gintyn arkipäivän rauhan indikaattoreiden avulla. Nämä eri ulottuvuuksien ja toimijatasojen tarkastelut pystyvät tarjoamaan vain osittaisia näkökulmia rauhan ilmiöön. Rauha on käsitteenä liian monimuotoinen määramittaamisen luotettavaksi suorittamiseksi. Tämän kehittelyn tuloksena työssä päädytään johtopäätökseen, jonka mukaan rauhaa ei voida mitata. Rauhan elementtien tarkastelussa indikaattoreista voi olla hyötyä, mutta rauhaan johtavia olosuhteita ei tulisi sekoittaa rauhan käsitteeseen.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords rauha, indikaattorit, rauhan indikaattorit, määramittaaminen, Global Peace Index		

1 Johdanto

”Maailmassa on 5 prosenttia vähemmän rauhaa kuin vuonna 2008”¹. Tämä luku on vertailukelpoinen lähestymistapa siihen monimutkaiseen ilmiöön, jonka ymmärrämme rauhaksi. Vuonna 2013 maailman rauhanomaisimpia valtioita olivat *Global Peace Indexin* mukaan Islanti, Tanska, Uusi-Seelanti ja Itävalta. *GPI* on konkreettinen esimerkki pyrkimyksistä rauhan määramittaamiseen. Vuonna 2013 *GPI* luokitteli 162 valtiota 22 kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen indikaattorin perusteella. Näiden mittareiden mukaan vähiten rauhanomaisia valtioita vuonna 2013 olivat Irak, Syyria, Somalia, viimeisenä listalla Afghanistan. (ibid.) Hankkeen tavoitteena on tutkia rauhan luonnetta ja ohjata keskustelua oleellisella tavalla rauhaan liittyvien teemojen huomioimiseksi. *GPI*:n mukaan rauhan tuloksiin heikentävällä tavalla vaikuttivat vuosien 2012–2013 välillä ennen kaikkea murhien lukumäärä, sotilasmenot ja poliittinen epävakaus. Suurin nousija mitta-asteikolla oli Libya vuoden 2011 tapahtumia seuranneen vakaan toipumisen ja uuden hallituksen valinnan myötä. *GPI* tarjoaa hallituksille työkalun toimintamallien muotoiluun sekä matkailun edistämiseen². Kansalaisjärjestöille se voi tarjota tietoa kampanjoiden, toimintaohjelmien kohdistamisen kartoittamisen ja riskiarvioinnin tarpeisiin (ibid.). *GPI*:tä hyödyntävät monet kansainväliset organisaatiot, hallitukset ja kansalaisjärjestöt sekä toimijat kuten Maailmanpankki, OECD ja YK, jotka myös tuottavat dataa indeksin luomiseen³. *GPI* tarjoaa yhden esimerkin rauhan ymmärtämiseen määramittaamisen näkökulmasta ja sen pohjalta on varsin perusteltua väittää rauhan mittaamisen olevan mahdollista ja tavoiteltavaa.

Failed State Index (The Fund for Peace) on maailmanlaajuisen vakauden ja kestävän turvallisuuden edistämiseen tarkoitettu mittaristo, joka perustuu kahteentoista sosiaaliseen, taloudelliseen ja poliittiseen indeksiin. Se tarjoaa aikaisen varoituksen järjestelmien ja poliittisen riskin arvioinnin työkaluja päätöksentekijöiden ja laajan yleisön käyttöön antamalla tietoa valtioiden kohtaamista paineista ja niiden vakauden tasosta sekä kyvystä vastata näihin paineisiin.⁴ *FSI* tarjoaa tietoa ennaltaehkäisevän

---

¹ <http://www.visionofhumanity.org/#/page/our-gpi-findings>. Haettu 25.3.2014

² <http://www.gaportal.org/global-indicators/global-peace-index>. Haettu 29.4.2014.

³ <http://economicsandpeace.org/research/iep-indices-data/global-peace-index>. Haettu 29.4.2014.

⁴ <http://ffp.statesindex.org/> Haettu 29.4.2014.

toiminnan tarpeisiin. GPI:n indikaattorit puolestaan kertovat taannehtivasti eri valtioiden rauhan tasosta toimintamallien kehittämisen tarkoituksiin.

Global Peace Index ja *Failed State Index* ovat esimerkkejä rauhanomaisuuden mittaamisesta valtiotasolla. Rauhan tason arviointi ei kuitenkaan alun perin kohdistunut ensisijaisesti valtioihin. Rauhan tilan arviointi syntyi rauhanrakentamisen toimijoiden tarpeesta arvioida menestystä, kustannustehokkuutta ja oppimista operationaalisen ja strategisen arvioinnin lähtökohdista (ks. Miall et al. 2011). Tässä työssä esimerkkinä operationaalisesta suoritusarvioinnista on USIP:n (*United States Institute of Peace*) *Measuring Progress in Conflict Environments (MPICE) Metrics framework*, joka suunniteltiin kuvaamaan tulosperusteisia päämääriä, indikaattoreita ja mittoja. Rauhanrakentamisen pohjalta luodut menetelmät eivät kuitenkaan ole onnistuneet vastaamaan asetettuihin kysymyksiin rauhan luonteesta luotettavalla tavalla ja rauhanrakentamisen menestys on näin ollen osoittautunut hankalaksi lähtökohdaksi mitata rauhaa.

Perinteisten standardien puitteissa suoritettu syy-seuraussuhteiden kartoittaminen määramittaamisen keinoin ei ole tarjonnut uskottavia vastauksia ja siksi on herännyt kysymys menetelmän soveltuvuudesta tarkoitettuihin arviointeihin. Rauha käsitteenä on osoittautunut kontekstiriippuvaiseksi, jatkuvassa muutoksessa olevaksi tilaksi, jonka arvioinnin kannalta etenkin subjektiivisella näkökulmalla olisi paljon annettavaa. Tähän näkökulmaan tarttuminen edellyttää kuitenkin toisenlaista lähestymistapaa kuin mihin perinteisissä mittaamispyrkimyksissä on totuttu. Laadullisen arvioinnin suorittamiseksi kvalitatiivisten menetelmien mahdollisuudet on nostettu esiin toisenlaisen tiedon tuottamisen työkaluina. Rauhan ominaisuuksiin voidaan näillä työkaluilla tarttua yhteiskuntatieteille ominaisella refleksiivisellä lähestymistavalla. Vaikka määramittaamista voidaan pitää muita tehokkaampana välineenä vertailtavan tiedon tuottamiseksi, sen luotettavuus rauhan arvioinnissa on varsin kyseenalainen.

Sosiaalisten ilmiöiden määramittaamista ei voida pitää samanlaisena itsestäänselvyyttenä kuin luonnontieteissä. Vaikutusarvioinnin teorian ja käytännön eteen on tapahtunut merkittävää edistystä etenkin metodologian hienostuneisuuden ja jalostamisen suhteen (Miall et al. 2011). Yritys on kuitenkin edelleen kiistanalainen ja koko hanke vielä lapsenkengissä (ibid.). Vaikutusarvioinnin ongelmien ympärillä käytävä keskustelu ja rauhan soveltuvuus mittaamisen kohteeksi ovat tämän pro gradu –työn keskiössä.

Failed State Indexin metodologisten lähtökohtien mukaan merkittävien aikaisen varoituksen ja tehokkaiden toimenpiteiden aikaansaamiseksi, arviointien on ulotuttava erityistä aluetietämystä, narratiivisia tapaustutkimuksia ja tarinankerronnallista todistusaineistoa pidemmälle, laajojen sosiaalisten trendien tunnistamiseksi ja ymmärtämiseksi. Tarvitaan tieteidenvälinen yhdistelmä kvalitatiivista tutkimusta ja kvantitatiivisia metodologioita, jotta voidaan luoda malleja ja saada hyötyä ennustuksellisiin tarkoituksiin. Ilman oikeanlaista dataa on mahdotonta tunnistaa ongelmia, joita saattaa löytyä tutkimuksen fokuksen ulkopuolelta. (The Fund for Peace 2014) Tämä on tavoite, joka on luonteva tämän pro gradun perusteluille ja on perusteltua olettaa sen tarjoavan parhaat lähtökohdat rauhan monimutkaisen ilmiön ymmärtämiseen.

Tämän pro gradu työn tärkeänä tausta-ajatuksena on vaikutusarvioinneista käytävän debatin uudet suunnat, toisin sanoen mistä löydetään ainekset ”parempiin” arviointeihin, ja mistä näkökulmasta niitä voitaisiin suorittaa mahdollisimman luotettavalla tavalla. Ammattimaisten mittareiden ehto ei saa täytyä ainoastaan nojaamalla virallisiin instituutioihin, sillä tärkeä rooli on muilla toimijoilla, joiden luonne on perinteisen virallisuuden kannalta toissijainen. Indikaattorit eivät kerro totuutta yhteiskunnan todellisuudesta (Mac Ginty 2013, 58). Tiedon tilastollinen esittäminen helpottaa mm. vertailua ja tiedon käsittelemistä yleisesti, mutta on varsin epätodennäköistä, että se toimisi välineenä yhteisöille käsittää itsensä (ks. Mac Ginty 2013, 59) Operationaalisen vaikuttavuuden arviointi tai valtiollisiin toimijoihin keskittyminen ei kerro mitään ruohonjuuritason toimijoiden kokemuksista. Jos tilastollista dataa on välttämätöntä luoda, tulisi tämän tiedon keräämiseen kannustaa mittaamisen kohteena olevia toimijoita, oman vertailtavissa olevan subjektiivisen ja objektiivisen datan luomiseen maatasolla⁵ (ks. Grynspar 2013).

Erityisesti suuren otannan tutkimukset johtavat paikkojen ja kokemusten erityislaatuisuuden poispyyhkimiseen menetelmään kuuluvan väistämättömän yleistämisen kautta (Denskus 2007, 657). Useat olemassa olevat rauhan indikaattorit ovatkin kykenemättömiä välittämään yhteisöjen sisäisiä ja välisiä hienovaraisia eroja (ks. Mac Ginty 2013, 59). Tähän yleistämisen ongelmaan on puututtava, jotta luotettavien mittareiden luominen olisi edes teoriassa mahdollista.

---

⁵ http://www.fi.undp.org/content/finland/fi_fi/home/presscenter/articles/2013/03/13/statement-by-rebeca-grynspar/

Tutkimuskysymys muotoutuu kolmen koeteltavan väitteen ympärille, joita käsittelee kpl 2. Kappaleessa 3 luodaan pohja rauhan käsitteen moniulotteisuudelle. Kappale 4 tarkastelee indikaattoreiden ja määramittaamisen periaatteita, millaisia luotettavat mittarit ovat, millaisia mittaamisen kohteet ovat sekä millaisiin objekteihin tätä metodologiaa voidaan soveltaa. Kappale 5 on rauhan mittaamisen alkulähteiden kannalta tärkeä ja pyrkii luomaan ymmärryksen siitä, miksi perinteiset mittarit ja rauhanrakentaminen yleensä ovat vanhentuneita lähtökohtia ja mitä näistä pyrkimyksistä voidaan oppia. Uudenlaisen suunnan ottaminen edellyttää jonkinlaisen fuusion tai hybridin muodostamista, jossa kvalitatiivisilla menetelmillä on aiempaa tärkeämpi rooli. Näitä mahdollisuuksia tarkastellaan kappaleessa 6. Perinteisten mittareiden yhteydessä havaittua yksipuolisen tarkastelutavan ongelmia ja vajeita vahvistetaan rauhan ja sen näkökulmien moniulotteisuuden tarkasteluilla kappaleessa 7. Arkipäivän indikaattoreita tarjotaan mahdolliseksi kehityssuunnaksi, paikallistason sisällyttämiseksi keskusteluun rauhan indikaattoreista. Kappaleessa 8 esitellään jatkotutkimuksen haasteita ja kappaleessa yhdeksän esitellään johtopäätökset. Vaikuttaa todennäköiseltä, että rauhasta voidaan kertoa jotakin tietystä tarkkaan rajatusta näkökulmasta. Näin ollen vaikka rauhan mittaaminen osoittautuisi mahdottomaksi, indikaattoreista voi olla hyötyä rauhan tilan arvioimiseen joissakin esitellyissä tarkoituksissa.

2 Tutkimuskysymys

Tämän pro gradun työhypoteesina on, että rauhan mittaaminen on mahdotonta, mutta määrämittäisiä indikaattoreita voidaan käyttää tiettyihin spesifisti määriteltyihin tarkoituksiin. Työn ensimmäinen väite on, että rauhan yksiselitteinen määrittäminen on mahdollista ja tavoiteltavaa. Tämän väitteen suhteen tavoitteellisuutta on puolustettu perinteisten indikaattoreiden näkökulmasta, jotka ovat historiallisesti toimineet perustana rauhan mittaamispyrkimyksille. Tämä pro gradu –työ puuttuu siihen dilemmaan, joka vallitsee rauhan käsitteellisen luonteen ja indikaattoreiden luonteen välillä. Vaikka mittauspyrkimyksissä on kohdattu merkittäviä ongelmia, on mittareiden tarpeellisuuden vaatimus noussut näiden ongelmien edelle. Ensimmäisen koeteltavan väitteen osalta on konkreettisista esimerkeistä huolimatta vaikea näyttää toteen, että rauhan indikaattoreiden luominen on perustellusti mahdollista. Määritettävien ilmiöiden ominaisuuksien perusteella on mahdollista havaita, että rauhan ymmärtäminen numeroin edellyttää tarkkaa rauhan elementtien rajaamista. Näin voidaan mahdollisesti kertoa jotain rauhan luonteesta, tietystä käsitteellisestä näkökulmasta, joka on tämän työn toinen koeteltava väite.

Lopuksi pohditaan sitä, onko rauhan määrittäminen itsessään mahdollista ja jos näin on, niin missä olosuhteissa. Aiempi tutkimus on osoittanut, että perinteiset indikaattorit eivät kykene tarjoamaan luotettavia vastauksia esitettyihin mittaamisen ongelmiin. Siksi tämän työn lähtökohtana on perinteisten näkökulmien kritiikki ja uudenlaisten lähestymistapojen mahdollisuudet. Pyrkimykset parempien mittareiden luomiseen ovat toivottuja, koska rauhaa halutaan edistää menestyksekkäästi konfliktinjälkeisillä alueilla. Olemassa olevien yritysten pohjalta voitaneen kuitenkin väittää, että aiheen ympärillä käytävän käsitteellisen keskustelun ollessa varsin monimutkainen, on erityistä huolellisuutta noudatettava suoritettaessa numeroihin tiivistettyjä yleistyksiä. Metodologisesti kiinnostavaa on eri menetelmien sekoittuminen tarkempien mittareiden luomiseksi. Rauhan monimuotoisuus edellyttää menetelmien ja näkökulmien monimuotoisuutta. Mitkä näistä ovat soveltuvia rauhan käsitteellistämiseen, on tutkimuksellinen aukko, johon tämä pro gradu työ kiinnittää huomionsa.

3 Rauhan kasvot ja niiden määrittäminen

Tässä kappaleessa esitellään miten rauhaa on pyritty ymmärtämään käsitteellisesti. Lisäksi esitellään hyvän indikaattorin peruseriaatteet. Kolmas tavoite on esitellä kvantitatiivisten menetelmien ominaisuuksia. Näiden teemojen avulla pyritään perustelemaan ensimmäinen teesi, joka väittää rauhan yksiselitteisen määrittämisen olevan mahdollista ja tavoiteltavaa.

3.1 Rauha käsitteenä

”Rauhan käsitteestä ei ole olemassa konsensusta.” (Anderson 2004, 101) Tässä kappaleessa pohditaan rauhan käsitteen monimuotoisuutta ja sitä, millaiset lähtökohdat tämä asettaa rauhan indikaattoreista käytävälle keskustelulle.

Andersonin määritelmän mukaan rauha on tila, jonka vallitessa yksilöt, perheet, ryhmät, yhteisöt ja/tai kansakunnat kokevat matalan väkivallan tason ja osallistuvat molemminpuolisesti harmonisiin suhteisiin. (Anderson 2004, 103) Sodan tai muun avoimen väkivallan poissaolo on länsimaisissa kielissä painottunut rauhan avaintekijänä. Rauha on määritelty vapautena sodasta, kansakunnan tai yhteisön olotilana, jossa se ei ole sodassa toisen kanssa (Oxford English Dictionary 1989, 383). Suomisanakirjan mukaan rauha määritellään normaalina sovinnon tilana, varsinkin sodan vastakohtana valtion tai muun välillä; yleensä sovinnon tilana, sopuna⁶. Englannin kielen sana rauha [*peace*] tulee latinan sanasta *pax*, jolla on lähinnä laillinen merkitys ”sopimus (lopettaa tai torjua vihamielisyydet), ratkaisu, rauha” (Oxford Latin Dictionary 1977, 1314). Vaikka jälkimmäinen määritelmä pätee yksilöihin, kyseessä on rauha, joka virtaa siviili – tai jumalallisesta lähteestä ja säilyttää rauhan halki sopimuksellisten suhteiden. Rauha nähdään ihmisten välisenä suhteena, joka perustuu yhteiseen sopimukseen tai ymmärrykseen. (Anderson 2004, 102) Rauhantutkimuksen ensisijainen päämäärä on löytää keinoja estää sodan syttyminen ja tapoja ratkaista kiistoja rauhanomaisesti (Wallenstein 2011, 3; Galtung 1996, 9). Galtungin rauhantutkimus on myös rauhantyön olosuhteiden tutkimusta. (Galtung 1996, 9).

---

⁶ www.suomisanakirja.fi. Haettu 2.1.2014.

Länsimaisen kielen ja kulttuurin ulkopuolella käsite saa muita piirteitä. Esimerkiksi arabian ja hepreankieliset sanat rauhalle, *salaam* ja *shalom*, juontavat sanasta, joka tarkoittaa ”kokonaista” tai ”jakamatonta”. Hindin *avidroha* juontaa *sotaa* tarkoittavasta sanasta *virodha* ja on näin ollen yhdenmukainen länsimaisen määritelmän kanssa, jossa rauha nähdään sodan poissaolona. Sanskritissa *shanti* ja *chaina*, heijastavat henkistä tai sisäistä rauhaa ja mentaalista rauhaa tai tyyneyttä. Kiinaksi rauha ilmaistaan kahden symbolin yhdistelmänä, joista toinen tarkoittaa harmoniaa ja toinen tasa-arvoa tai tasapainoa. Yhdessä ne tarkoittavat harmoniaa balanssissa. Kiinaksi ei ole olemassa sanaa rauhalle sodan poissaolona. Japaniksi termi rauhalle juontuu lingvistiksi kiinasta, mutta heijastaa eri kulttuuria yhdistäen kaksi symbolia, jotka indikoivat harmoniaa, yksinkertaisuutta ja hiljaisuutta. Länsimaisten rauhanmääritelmien taipumuksena on painottaa väkivallan puuttumista siinä missä itämaisten määritelmien taipumuksena on ymmärtää rauha tietynlaisten positiivisten ominaisuuksien läsnäolona, negatiivisten piirteiden poissaolon sijaan. Andersonin mukaan todellisen globaalin ymmärryksen rauhasta tulisi käsittää molemmat osatekijät, sekä väkivallan puuttuminen että tasapainon, harmonian ja rikkoutumattomuuden läsnäolo. (Anderson 2004, 102) Galtungin määritelmän mukaan rauha on kaikenlaisen väkivallan poissaolo/vähenemistä sekä väkivallatonta ja luovaa konfliktin muuntamista (1996, 9) Andersonin ja Galtungin määritelmässä yhdistyvät sekä länsimaisen että itämaisen kielellisen perinteen käsitykset rauhasta.

Rauhankulttuurit ja rauhan tilassa olevat kulttuurit on tärkeää erottaa toisistaan. Yhteiskunnat, joissa rauhaa pidetään kulttuurisena arvona ja käytöksellisenä normina, osoittavat näitä piirteitä riippuen siitä, osoittaako se tiettyä hetkenä rauhaa olosuhteita. Vaikka vallitsevat olosuhteet olisivat sotaisat, rauhaa pidetään edelleen arvossa. Eroa voidaan kuvailla määrittelemällä rauha *ominaispiirteenä* tai *tilana*. Andersonin rauha on määritelmällisesti tila (*state*), jossa rauhaa ylläpidetään, kun rauhaisa kulttuuri puolestaan ymmärtää rauhan luontaisena kulttuurisena ominaispiirteenä. Ilman tarkkaa rauhan tilan määritelmää käsitteellisesti selkeä keskustelu rauhanomaisista kulttuureista jää vakavasti puutteelliseksi. (Anderson 2004, 103) Määritelmän tarkentaminen on tärkeää, sillä ilman määritelmää ei voida tietää mitä tarkkaan ottaen mitataan, kun mitataan rauhaa (Search for Common Ground 2006).

Rauhan määritelmästä käyty keskustelu (ks. esim. tutkimus määrittelystä ja määrittelemisen teemoista Rapoport 1999; ref. Anderson 2004) ja ehdotetut määritelmät (ks. esim. Fogarty 2000; Groff 2001b; Peace Forum 2000, 2001; ref. Anderson 2004; Galtung 1969) eivät ole johtaneet keskitettyyn pyrkimykseen kehittää käsitteellisesti täsmällistä määritelmää. (Anderson 2004, 101) Rauhan määrittelemisen olosuhteina esittelee ominaisuuksia, joita voidaan mitata perinteisesti objektiivisiksi ymmärretyillä mittareilla kuten tilastot, ml. arkistodata. Ne mittaavat väkivallan tasoa sekä tapauksia molemminpuolisesti harmonisista suhteista. Näkemys rauhasta tilana ei kuitenkaan välttämättä tarkoita käsitteen olevan staattinen, muuttumaton. Yksinkertaistetusti rauhan ymmärtäminen prosessina hyväksyy, että vallitseva tila voi muuttua ajan kuluessa. (Anderson 2004, 103) Tämä prosessiajattelu tukee ajatusta jatkuvasta kehityksestä, ei niinkään tavoitteellista menestykseen pyrkivää ajattelua. Rauha tilana/olosuhteina on jatkuvassa muutoksessa. Absoluuttisen menestyksen määrittelemisen on tästä syystä hankalaa. Rauha voi kuvata jatkuvassa muutoksessa olevaa järjestelmän tilaa, joka vaihtelee erilaisten rauhanomaisuuden tasojen välillä (ibid.). Tietyllä ajanjaksolla voidaan tehdä mittauksia muutoksen havaitsemiseksi eri mittauspisteissä. (Anderson 2004, 103)

Rauha voidaan käsittää prosessina, joka työskentelee kohti rauhaa. Rauha voi tarkoittaa konfliktin sopimisen tapoja, jotka eivät sisällä fyysisen väkivallan käyttöä⁷. Andersonin mukaan rauha prosessina ja rauhan esiasteet, kuten konfliktin sopimisen tavat tulisi kuitenkin erottaa toisistaan. Vaikka rauhaisat kulttuurit voivat sopia konflikteista väkivallattomasti, eivät rauhaan johtavat edellytykset ja metodit tarkoita samaa kuin rauhaisien olosuhteiden ominaispiirteet. Keinot, joilla rauha saavutetaan tulee siis erottaa olosuhteista, joissa rauha vallitsee. Mittausterminologiassa on näin ollen eroteltava rauhan indikaattorit (rauhan olemassaolo, sen olosuhteet) ja itsenäiset muuttujat (keinot), jotka johtavat rauhaan (kuten operationaalinen toiminta rauhan edistämiseksi). (ks. Anderson 2004, 104) Tämä erottelu on varsin oleellinen tämän pro gradu -työn kannalta, sillä ensimmäisen teesin mukaisesti rauhan olemassaolon määramittaamisen tavoiteltavuus ja kysymys siitä, onko se mahdollista, muodostavat koko työn perustan. Rauhan ymmärtämiseksi on ratkaisevan tärkeää, että rauhanindikaattorit erotetaan itsenäisistä muuttujista, riippuvien muuttujien

---

⁷ Clarkin Yliopiston konferenssissa syyskuussa 2012 määritelty käsite. (Anderson 2004, 104)

indikaattoreista, ja rauhaa selittävistä muuttujista. Andersonin mukaan käsitteelliset perusteet tarjoavat oleellisen ohjenuoran niille, jotka pyrkivät rauhan saavuttamiseen (Anderson 2004, 115).

Jos rauha ymmärretään Andersonin määritelmän mukaan tilana, jonka ihmiset kokevat, on sen mittaaminen näin ollen mahdollista subjektiivisten arviointien avulla. Andersonin mukaan rauhaa voidaan osittain mitata objektiivisin, esim. tilastollisin mittarein. Kokonaisvaltaisten rauhan mittareiden tulisi sisältää myös subjektiivisia indikaattoreita, jotka heijastavat ihmisten henkilökohtaisia arviointeja ja kokemusta rauhasta. Rauhan ymmärtäminen ihmisten kokemana tilana edellyttää paikallistason kokemuksiin perustuvan näkökulman välttämättömyyttä mittausprosesseissa. Nämä subjektiiviset mittaukset vaativat paljon datan keräämiseltä ja skaalan kehittämiseltä. Haasteellisuus ei saisi kuitenkaan toimia esteenä parhaiden mahdollisten mittareiden löytämiselle. Yksilöiden käyttäminen mittausyksiköinä vaatii tarkoitusta varten suunnitellun asenteellisen tutkimusten kehittämistä. Vaikka teoriassa on mahdollista löytää arkistodataa tai olemassa olevia tutkimuksia, jotka tarjoaisivat sopivassa muodossa olevaa subjektiivista dataa, käytännössä näiden dokumenttien hyödyntäminen ei ole niin ongelmaton. (Anderson 2004, 104)

Rauha on yksilöiden, perheiden, ryhmien, yhteisöjen ja kansakuntien kokema tila. Toisin sanoen kokemus tapahtuu minkä tahansa kontekstin sisällä, joita on useita. Groff (2001b; ref. Anderson 2004, 104–105) on kutsunut näitä konteksteja moninkertaisiksi järjestelmätasoin, joiden perusta on Galtungin (1969) käsityksessä toimijoiden tasoista sosiaalisen järjestelmän sisällä. Nämä kontekstit muodostavat skaalan mikrotasosta (paikallinen) makrotasoon (universaali). Laajasta kirjosta huolimatta, yksittäisen tutkimuksen näkökulma keskittyy käytännössä rajatumpaan näkökulmaan, yhteen tai muutamaan kontekstiin. Tämä kirjo on jakautunut lukuisilla tavoilla, mutta monet rauhan typologiat ehdottavat jakoa seitsemään henkilökohtaisesta kontekstista ekologiseen⁸. Riippumatta siitä, miten rauhan kontekstit luokitellaan, ne dramatisoivat rauhan sulautumista mikrosta makroon. Kokonaisvaltaisten tai globaalien rauhan mittareiden tulisi sisältää koko laaja näkökulmien kirjo. (Anderson 2004, 104–105)

---

⁸ Lisää rauhan konteksteista ks. Anderson 2004, kuvio 1.

Kontekstispesifin ja universaalin rauhankäsitteen luomisessa on haasteensa konfliktiosapuolten ollessa eri mieltä konfliktin syistä ja tarkoituksista. Tämän seurauksena yhteinen keskustelu konfliktista on vaikeaa ja kääntyy usein kilpailuksi siitä, kuka on syyllinen (esim. israelilaiset ja palestiinalaiset). (Mac Ginty 2006) Konfliktiin kuuluu yhteisten todellisuuden määritelmien hajoaminen ja kamppailu osapuolten pyrkimyksestä pakottaa oma todellisuuden määritelmänsä toisen määritelmäksi (ks. Väyrynen 2001, 118). Yhteinen keskustelu rauhasta, miltä rauha voisi näyttää tai miten sitä voitaisiin mitata, voisi tarjota erilaisen mahdollisuuden kommunikaatioon. Rauhan kuvaileminen yhteisön näkökulmasta, sellaisten arkisten termien kautta, kuten ruuan saaminen kauppoihin ja lasten saaminen kouluun, voisi tuoda yhteisöjä lähemmäs toisiaan. (Mac Ginty 2006) Yhteisten tyypittelyjen ja merkitysten löytäminen ja todellisuuden uudelleentulkinta voivat auttaa yhteistyön käynnistämisessä laittamalla alulle molempia yhteisöjä lävistäviä yhteisiä keskusteluja (Mac Ginty 2006; Väyrynen 2001).

Erilaiset merkitykset ovat pedattuja kulttuurisiin kaavoihin, jotka vaihtelevat sosiaalisesta maailmasta tai kulttuurista toiseen. Kaava voidaan nähdä kyseenalaistamattomana viitekehyksenä, jonka kautta sosiaalisen maailman ilmiöitä tulkitaan ja käsitellään. Ryhmän ulkopuolisella ei ole työkaluja toisen yhteisön kulttuurisen kaavan ymmärtämiseen. Jotta voidaan ymmärtää toisen ryhmän käsitystä rauhasta tarvitaan käännoškaavaa. (ks. Schutz 1964; ref. Väyrynen 2001, 105–106)

3.2 Kaksiulotteinen rauha – positiivinen ja negatiivinen

Andersonin mukaan rauha on kaksiulotteinen rakennelma. Sen mittaaminen voidaan suorittaa sekä objektiivisesti että subjektiivisesti, ja sitä voidaan tarkastella tietyissä mikro - ja makrokonteksteissa. R. Andersonin määritelmä vastaa analyysin ja arvioinnin tarpeisiin ja sen pohjalta hän kehittää mittaamisen malleja ja tarjoaa ehdotuksia rauhan indikaattoreiden kehittämiseksi. (2004, 101) Andersonin kaksiulotteisuuden teeman taustalla on alun perin Galtungin negatiivisen ja positiivisen rauhan jaottelu. Väkivallan ulottuvuus, joka on johdonmukainen ”negatiivisen rauhan” käsitteen kanssa (ks. esim. Galtung 1969; Groff 2001b; ref. Anderson 2004, 105–106) mitataan jatkumolla matalasta väkivallan tasosta korkeaan, matalan väkivallan tason viitatessa korkeampaan

rauhan tasoon. Toinen on harmoninen ulottuvuus, joka on yhdenmukainen ”positiivisen rauhan” käsitteen kanssa ja viittaa asteeseen, jolla yksilöt, perheet, ryhmät, yhteisöt ja kansakunnat ovat sitoutuneet yhteisesti harmonisiin suhteisiin. (Anderson 2004, 105–106) Ulottuvuuksien jaottelu vaatii väkivallan määrittelyä, mutta se ei tuota ongelmaa suhteessa Andersonin ehdottamaan rauhan määritelmään. Oli väkivallan määritelmä millainen tahansa, sen matalat tasot merkitsevät rauhaa. Ei vallitse erimielisyyttä siitä, että sota ja tappaminen ovat väkivallan esimerkkejä. Kiistanalaista on kuitenkin rajanveto sen suhteen, mikä muu toiminta määritellään väkivallaksi. Määrittely on tärkeää, sillä se vaikuttaa mahdollisten väkivallan indikaattoreiden valintaan. (Anderson 2004, 105–106)

Maailman Terveysjärjestön (WHO) mukaan väkivalta on ”tarkoituksellista fyysisen voiman tai vallan käyttöä, uhattua tai todellista, vastoin itseä, muita ihmisiä, tai vastoin ryhmää tai yhteisöä, joka johtaa, tai jolla on suuri todennäköisyys johtaa, loukkaantumiseen, kuolemaan, psykologiseen haittaan, epänormaaliin kehitykseen tai riistämiseen.” (Krug et al. 2002; ref. Anderson 2004, 106) Galtung (1969, 168) puolestaan suosii laajaa käsitystä väkivallasta: ”Väkivalta on läsnä, kun ihmisiin vaikutetaan siten, että heidän todelliset ruumiilliset ja henkiset aikaansaannoksensa ovat alle heidän potentiaalisten aikaansaannostensa (*realizations*)”. Galtung kuitenkin myönsi tämän tulkinnan mahdollisesti johtavan ongelmien lisääntymiseen niiden ratkaisemisen sijaan (ibid.). Esimerkiksi ongelmat potentiaalisten aikaansaannosten mittaamisessa ovat todennäköisesti ylitsepääsemättömiä. Galtungin päätavoitteena oli torjua kapea väkivallan käsite ainoastaan fyysiseen väkivaltaan rajattuna käsitteenä, sillä Galtungin mukaan paremmat väkivallan ja rauhan määritelmät olivat mahdollisia ja niitä tuli pyrkiä selvittämään. Andersonin mukaan pelkkä väkivallan ulottuvuus ei ole riittävä rauhan määritelmä. Rauhankirjallisuus, arkikieliset määritelmät ja perusintuitio kaikki toteavat, että pelkkä väkivallan vähentäminen ei ole perusta rauhalle. Aitoa rauhan olosuhteiden kuvaamista ei saavuteta tulitaukojen tai kylmän sodan käsitteiden välityksellä. Väkivallan väheneminen on tarpeellinen, mutta ei riittävä rauhan ehto. Muiden positiivisten olosuhteiden läsnäoloa tarvitaan, jotta voitaisiin arvioida aidon rauhan tilan vallitsevan. (Anderson 2004, 106)

Harmoniset suhteet rauhan ulottuvuutena tarkoittavat positiivisista suhteista välitettyä kuvaa niiden toimijoiden näkökulmasta, jotka ovat osapuolina rauhan suhteissa. Niiden

mittari on harmonisiin suhteisiin sitoutumisen määrä. Galtung (1969) määrittä rauhan positiivisen ulottuvuuden yhteistyön, integraation ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tekijöiden kautta, joissa korkeat asteet indikoivat suurta rauhan astetta. (Anderson 2004, 106) Rauhan positiivinen ulottuvuus kertoo paljon enemmän kuin pelkän väkivallan puuttuminen, sillä sen ydinkäsite viittaa yksilöiden tai ryhmien välisten suhteiden rauhaan laatuun. (Anderson 2004, 107)

”Rakenteellisen väkivallan” lopettaminen tarjoaa rauhankirjallisuudessa näkökulman rauhan positiiviseen ulottuvuuteen (ks. esim. Galtung 1969; Groff 2001a; ref. Anderson 2004, 107). Rakenteellisen väkivallan lopettaminen on osa positiivisen rauhan käsitettä ja edellyttää positiivisia suhteita sosiaalisten ryhmien sisällä ja välillä. Rakenteellista väkivaltaa ovat ne sosiaaliset, taloudelliset ja poliittiset olosuhteet, jotka on pedattu sellaiseen sosiaaliseen rakenteeseen, joka systemaattisesti tuottaa väkivaltaa, epätasa-arvoa, epäoikeudenmukaisuutta, tai vajavaista pääsyä niiden sosiaalipalveluiden piiriin, jotka vaikuttavat kuolemiin, huonoon terveyteen, tai yksilöiden tai yksilöiden muodostamien ryhmien sortoon yhteiskunnan sisällä. Sellaisten sosiaalisten instituutioiden perustaminen, joilla on rakenteellista väkivaltaa vähentävä vaikutus, on näin ollen liitetty positiivisen rauhan käsitteeseen. (Anderson 2004, 107) Rakenteellisen väkivallan poistaminen positiivisen rauhan käsitteen kehityksessä tarkoittaa väkivallan eliminoimista rauhaan johtavien olosuhteiden ja instituutioiden luomisen avulla (Anderson 2004, 107). Sisäinen rauha (ml. instituutiot) voidaan nähdä legitiimin valtion auktoriteetin romahtamisen menestyksekkäänä jälleenrakentamisena (Doyle & Sambanis 2006, 69). Näitä olosuhteita ja instituutioita ei kuitenkaan tule sekoittaa rauhan käsitteeseen. (ks. Anderson 2004, 107)

Tässä pro gradussa rauha voidaan määritellä muutoksessa olevana tilana, joka koetaan yhteisön jäsenten toimesta, subjektiivisena käsityksenä harmonisista molemminpuolisista suhteista (yhdistettynä subjektiiviseen käsitykseen väkivallasta). Rauhaa voidaan mahdollisesti lähestyä kvalitatiivisin menetelmin esim. syvähaastatteluilla tai fokusryhmien avulla. Ensisijainen tehtävä on tunnistaa, miltä rauha näyttää maatasolla, mutta huomioon on otettava myös universaali ulottuvuus (makrotaso), joka ei kuitenkaan saa määrittää paikallistason (mikrotason) käsitystä rauhasta (ks. Mac Ginty 2013).

Lukuisista määritelmistä huolimatta, ei ole saavutettu yhteisymmärrystä selkeästä käsitteellisestä määritelmästä, joka systemaattisesti ohjaisi tutkijoiden mittauskäytäntöjen ja indikaattoreiden kehitystyötä. (Anderson 2004, 101) Tämä ongelmallinen lähtökohta toimii perustana tämän pro gradu -työn pohdinnoille. Seuraavassa kappaleessa esitellään indikaattoreiden luomisen perusteita, mikä toimii edelleen perusteluna sille, miksi rauhan yksiselitteisen määramittaamisen voidaan katsoa olevan mahdollista ja tavoiteltavaa.

4 Indikaattorit ja määrittäminen

Kappaleessa esitellään yleisluontoiset hyvän indikaattorit periaatteet ja miksi määrittäminen on laajasti suosittu menetelmä ilmiöiden tutkimisessa. Jotta voidaan saada tietoa rauhasta, on tiedettävä, millaista tietoa numeroilla voidaan hankkia ja miksi niiden käyttö on yleistä ja tarkoituksenmukaista. Lopuksi esitellään arviointimetodologian yleinen tausta rauhanrakentamisen menestyksen mittaamisessa.

Termille indikaattori ei ole olemassa yhteisesti sovittua merkitystä⁹ (ks. esim. de Vries, 2001, 319; Davis et al. 2010, 5). Teknisesti ottaen, indikaattorilla viitataan joukkoon tilastoja, jotka voivat toimia *proxy* -indikaattorina tai metaforana ilmiöille, jotka eivät ole suoraan mitattavissa. Monet rauhanmittarit keskittyvät *proxy* -indikaattoreihin, joilla uskotaan olevan vaikutusta rauhaan tai rauhanomaisuuteen. *Proxy* -indikaattori on toivottuun lopputulokseen liittyvä symbolinen tai likiarvoinen muutos.¹⁰ Esimerkiksi *Global Peace Index* esittää maatason dataa 23 kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen indikaattorin kautta, jotka liittyvät sisäiseen ja kansainväliseen konfliktiin, turvallisuuteen yhteiskunnan sisällä ja militarisoitumiseen (Institute for Economics and Peace 2011). Monet näistä *proxy* -indikaattoreista ovat puolustettavissa (on olemassa esimerkiksi merkittävää todistusaineistoa, joka linkittää militarismi ja sotilaallisen kulutuksen sotaan¹¹), mutta niillä on taipumuksena olla sijaisselityksiä konfliktille, tai konfliktiin puuttumiselle, ei niinkään rauhalle itseisarvona. (Mac Ginty 2013, 58)

Kuitenkin termillä viitataan usein paljon epätarkemmin tarkoittamaan mitä tahansa sosiaalisiin olosuhteisiin liittyvää dataa. (Cobb et al. 1998, 1) Davis et al. (2010, 5) mukaan indikaattori on¹²:

- - - nimetty joukko arvoasteikolle sijoitettua dataa, joka pyrkii uudelleen esittämään erilaisten yksiköiden menneen tai projisoidun suorituksen. Data luodaan prosessin kautta, joka yksinkertaistaa raakaa dataa monimutkaisesta sosiaalisesta ilmiöstä. Tässä yksinkertaistetussa

---

⁹ *From integrated and coordinated implementation and follow-up of major United Nations conferences and summits; A critical review of the development of indicators in the context of conference follow-up (7 April 1999, United Nations, E/1999/11, p.26) ref. de Vries 2001, 319.*

¹⁰ *Proxy indicators: a symbolic or approximate change relating to desired outcome.* (Search for Common Ground 2006)

¹¹ Collier 2006; ref, Mac Ginty 2013, 58.

¹² Ks. Davis et al. (2010, 5) tutkimus indikaattoreista nousevana teknologiana globaalin hallinnan käsitteen käsitteenä.

*ja prosessoidussa muodossa dataa voidaan käyttää tiettyjen analyysin yksikköjen vertailemiseen (kuten maiden, instituutioiden tai korporaatioiden) synkronisesti tai tietyllä ajanjaksolla, ja arvioida niiden suoritusta suhteessa yhteen tai useampaan standardiin.*¹³ (Davis et al. 2010, 5)

Sanakirjamääritelmän mukaan indikaattorit ovat ”apuvälineitä, jotka osoittavat tai jakavat tietoa ilmiöstä” (kuten paine, lämpötila, junan aikataulu jne.) tai ”numeroita, kuten tilastoja tai suhdelukuja, jotka johdetaan sarjasta havaintoja”. (de Vries 2001, 319) Jälkimmäinen määrittely on ollut pohjana yrityksille luoda entistä tarkempi määritelmä. Sosiaaliset indikaattorit ovat tilastollisia sarjoja ja erilaisia todisteita, joiden avulla on mahdollista arvioida nykytilannetta ja muutoksen suuntaa suhteessa arvoihin ja päämääriin, sekä arvioida tiettyjä ohjelmia ja pyrkiä määrittämään niiden vaikutus (Bauer 1966; ref. de Vries 2001, 319). Sosiaaliset indikaattorit ovat rakennelmia, jotka perustuvat havaintoihin ja ovat yleensä kvantitatiivisia.¹⁴ Mittarit kuvaavat tietystä valitusta näkökulmasta sosiaalista elämää tai kertovat muutoksista, joita sen piirissä tapahtuu.¹⁵ (de Vries, 2001, 319)

de Vriesin mukaan yksi indikaattorin pääelementti on sen tiivistyminen yksittäiseen numeroon tai muu yksinkertainen, havainnoitu tosiasia, joka palvelee tilanteen tai kehityksen arvioimista. de Vriesin ehdotelman mukaan indikaattori on usein suhdeluku, mutta toisinaan yhdistelmä useammasta kuin yhdestä suhdeluvusta, joka pyrkii vangitsemaan enemmän tai vähemmän monimutkaisen todellisuuden. (de Vries 2001, 315; 319)

Jotkut tilastotieteilijät pitävät kaikkia tilastollisia datajoukkoja, jopa kaikkia yksittäisiä tilastollisia numeroita näissä datajoukoissa indikaattoreina. Tilastotieteilijät suhtautuvat negatiivisesti erityisesti yhdistelmäindikaattoreita kohtaan, joissa yhdistyy heterogeeninen joukko tilastoja. Tilastotieteilijät viittaavat yleisesti varsinaisten indikaattoreiden sijaan monimutkaisiin ”tilastoihin indikaattoreiden takana”, mutta de Vriesin määritelmän mukaan tilastollinen indikaattori on luonteeltaan ennen kaikkea

---

¹³ “An indicator is a named collection of rank-ordered data that purports to represent the past or projected performance of different units. The data are generated through a process that simplifies raw data about a complex social phenomenon. The data, in this simplified and processed form, are capable of being used to compare particular units of analysis (such as countries or institutions or corporations), synchronically or over time, and to evaluate their performance by reference to one or more standards.” (Davis et al. 2010, 5)

¹⁴ SSDS raportin mukaan (UN74) (de Vries 2001, 319).

¹⁵ ’Sosiaaliset indikaattorit ovat sosiaalisten muutosten avain-, strategia- tai tiivistelmämittareita’. Vuoden 1989 Käsikirja Sosiaalisista indikaattoreista (UN89) (de Vries 2001, 319).

yksinkertaistus todellisuudesta. (de Vries 2001, 315) Cobbin ja Rixfordin mukaan suuri joukko indikaattoreita ei tarjoa selkeää kuvaa yhteisön olosuhteista tai suositelluista toimintamalleista saati tuota vakuuttavampaa tietoa kuin yksinkertaistetumpi. (ks. Cobb & Rixford 1998, 18) Vähemmän on todennäköisesti parempi kuin enemmän (Cobb & Rixford 1998, 18). Tämän perusteella tulisi siis välttää mittavien indikaattoriluetteloiden luomista, sillä määrä ei takaa tiedon lisääntymistä.

Yksinkertaistaminen saattaa sisältää datan kokoamista useista eri lähteistä. Indikaattorien tapa yksinkertaistaa ”raakaa” dataa ja nimetä tästä seurannut lopputulos eroaa muusta numeerisesta datasta. Se saattaa sisältää myös tietynlaisen datan suodattamista ulkopuolelle, ml. poikkeavat havainnot tai sellainen data, jonka arvellaan olevan epäluotettavaa tai epäoleellista. Dataa myös suodatetaan ja sitä korvataan tilastoilla kuten keskiarvoilla tai keskiarvoilla (*means or standard deviations*), jotka on tarkoitettu välittämään vastaavaa informaatiota. Lisäksi puuttuvan datan tapauksissa arvoja voidaan täydentää olemassa olevasta datasta suoritetuilla arvioinneilla (*mm. Global Peace Index, ks. 7.3.3*). Tällä tapaa organisoidun ja yksinkertaistetun datan spesifi nimi indikaattorin muodossa tyypillisesti ilmentää sitä sosiaalista ilmiötä, jota hankitun datan tulisi kuvastaa. (Davis et al. 2010, 6)

Indikaattoreiden etuna on, että ne vähentävät monimutkaisuutta. Numeroilla on kyky synnyttää todennäköisyyksiä ja näin ollen voidaan laskelmoida tulevaa ja ehkäistä ennakoimalla tiettyjä tapahtumakulkuja. Politisoimalla suorituksen, mittaristot voivat siirtyä vaivatta yli kontekstien, ne voidaan yhdistää rajattomaan määrään tarkoituksia ja määritellä indikaattoreita vertailujen suorittamiseksi (Hansen & Mühlen-Schulte 2012, 458). Tiivistetysti tilastolliset indikaattorit ovat tarpeellisia tavoitteiden saavuttamisen kartoittamisessa (de Vries 2001, 313). Sellaisten indikaattoreiden luomiseksi, joilla olisi vaikutusta yhteiskuntaan, on tarpeen ottaa oppia menneisyydestä (Cobb & Rixford, 1998).

4.1 Hyvä indikaattori

Numeron olemassaolo ei välttämättä tarkoita hyvää indikaattoria. Virallisen toimijan suorittama mittaus ei takaa, että tähän pohjautuva indikaattori olisi arvokas. Tämä on yleinen harhakuvitelma sosiaali-indikaattoreita työstettäessä, niin myös

rauhanindikaattoreissa. Indikaattoreita voidaan ajatella numeerisina määreinä, jotka paljastavat ominaisuuksia (*quantities that reveal qualities*). Määrää kuvailevia numeroita on helppo löytää, mutta on paljon hankalampaa kehittää ominaisuuksista/laadusta kertovia numeroita. Koska kohteen suora laadullinen tarkastelu ei ole mahdollista, voidaan ominaisuuksia pyrkiä päättämään numeeristen mittojen avulla. (Cobb & Rixford 1998, 14) Jos päädytään lopputulokseen, että rauhan laatua tai ominaisuuksia ei voida mitata suoraan, millaiset numeeriset määreet voisivat kertoa rauhan luonteesta jotakin? Tämä on pro gradu -työn keskeisin kysymys. Vaikka ominaisuuksien määrittäminen on haastavaa, eivät ne ole luonteeltaan niin subjektiivisia tai saavuttamattomia, ettei niistä voitaisi ottaa selkoa (Cobb & Rixford 1998, 15). On kuitenkin otettava huomioon, että laatu on monimerkityksinen ja siitä tehdyt lausunnot ovat luonteeltaan tilapäisiä, eivät lopullisia. Ongelmasta tuskin päästään lopullisesti eroon, sillä se on luonteenomainen pyrkimyksille vangita vaikeasti määriteltäviä ominaisuuksia kvantitatiivisiin mittareihin. (ibid.)

Indikaattorit pyrkivät muutokseen. Jopa akateemiset tutkijat, joiden työ keskittyy usein abstrakteihin malleihin ja vähiten niiden käytännönsovelluksiin, yleensä uskovat työnsä kantavan mukanaan muutoksen ongelmien paremman ymmärtämisen kautta. (Cobb et al. 1998, 2) Indikaattoriraporttien tuottaminen ei kuitenkaan ole tuottanut odotettua muutosta, sillä pelkkä ymmärryksen lisääminen ei täytä perimmäistä tavoitetta saavuttaa suurempi yhteys indikaattoreiden ja lopputulemien välillä. Tähän tarkoitukseen voisi paremmin toimia analyttinen lähestymistapa, joka sisältäisi teorian kehittämisen, ei ainoastaan sosiaalisten trendien tunnetuksi tekemisen. Näin voitaisiin päästä käsiksi kysymykseen siitä, miksi tietyt olosuhteet vallitsevat. (Cobb et al. 1998, 2) Kausaalisuuden ja teorian kehittämisen ongelmista yhteiskuntatieteissä keskustellaan tässä työssä myöhemmin.

Ongelman syiden tunnistaminen on ensimmäinen askel ongelman korjaamiseksi. Toiminnan aikaansaamiseksi on siis etsittävä indikaattoreita, jotka paljastavat syitä eivätkä oireita. Oireen muuntaminen edellyttää teoriaa siitä, mikä on sen mahdollinen aiheuttaja sekä tämän teorian säännöllistä testaamista. (Cobb & Rixford 1998) Esimerkiksi väkivalta oireena edellyttää teoriaa siitä, mikä on sen mahdollinen aiheuttaja. Syiden tunnistaminen mahdollistaa toiminnan sen ehkäisemiseksi. Indikaattoriprojektien kerätessä dataa kaupungeista, alueista, valtioista tai maista ne

pyrkivät tämän avulla havaitsemaan miten vaikuttaa trendeihin (Cobb & Rixford 1998, 26–27). Jos indikaattorit kertovat ainoastaan vallitsevien olosuhteiden tilasta, toimintaan päätyminen on epätodennäköistä. Erilaisten hypoteesien avulla voidaan päästä syy-seuraussuhteiden jäljille. Tarkentamalla yhteen tai useampaan hypoteesiin, voidaan mahdollisesti saada edes jonkinlaista selkeyttä siihen, mitä indikaattorin oletetaan 'tekevän' sen jälkeen kun se on kehitetty. (Cobb & Rixford 1998, 26–27)

Cobbin ja Rixfordin mukaan tehokkaat indikaattorit vaativat selkeän käsitteellisen perustan. Hyvän indikaattorin saavuttamiseksi on selvitettävä tarkasti, mitä yritetään mitata. Muutoin saatetaan päätyä tilanteeseen, jossa luodut indikaattorit mittaavat jotain muuta kuin tarkoituksena oli. (Cobb & Rixford 1998, 16) Keskustelu rauhanindikaattoreista on tästä varsin oivallinen esimerkki, sillä rauhan käsitteen ollessa niin moniulotteinen kuin tässä työssä edellä on esitelty, on mittaamisen kohteen määrittely varsin vaativa tehtävä. Tästä syystä äärimmäistä varovaisuutta on noudatettava ja huomioitava ne spesifit olosuhteet ja näkökulmat, joissa jonkinlaisia luotettavia indikaattoreita voidaan pyrkiä saavuttamaan. Erilaisilla ryhmillä tuntuu olevan taipumusta kehittää indikaattoreita ja aloittaa vaadittavan datan kerääminen ilman selkeää ymmärrystä siitä, mitä on tarpeen mitata (Cobb & Rixford 1998, 16). Selkeyden puuttuminen voi johtaa ongelmien kierteseen ja siksi sen saavuttaminen on edellytetyn kärsivällisyyden arvoista. Mittaamisen avulla käsitteeseen voidaan saada selkeyttä, mutta varsinainen käsitteen määrittely ei voi nousta kerätystä datasta. (Cobb & Rixford 1998, 16)

Kokonaisvaltaisuus ei välttämättä palvele tehokkuuden tavoitetta. Tästä syystä kapea valikoima indikaattoreita on suurta joukkoa vaikutusvaltaisempi väline. Yhteen teemaan keskittyvä indikaattorityö on esittänyt syvällisempiä kysymyksiä ja osoittautunut historiallisesti vaikutusvaltaisimmaksi. Tämä on edellyttänyt indikaattoriprojektin painotuksen rajaamista enimmillään kahteen tai kolmeen indikaattorikategoriaan. Yhteiskunnasta saadaan luonnollisesti yksityiskohtaisempi kuva käyttämällä useampia indikaattoreita monipuolisuuden tarkastelemiseksi. Kuitenkin muutama oivaltava ja vakuuttava indikaattori, joka kuvastaa tuota monimutkaisuutta kokonaisuutena, palvelee tehokkuutta paljon paremmin. Näin indikaattoreiden rooli ei myöskään ylikorostu vaan niiden avulla kerrottu tarina pääsee oikeuksiinsa. (Cobb & Rixford 1998, 18)

Indikaattoreita ei saa yhdistää todellisuuden kanssa. Indikaattorit tiivistävät suuren määrän tietoa vaivattomasti yksinkertaiseen numeroon tai grafiikkaan ja voivat näin auttaa ymmärtämään monimutkaisia käsitteitä, tilanteita tai olosuhteita. (Cobb & Rixford 1998, 20; de Vries, 2001, 319) Yksinkertaistuksen vaarana kuitenkin on, että indikaattoria itsessään aletaan pitää vallitsevana totuutena. Indikaattoriin johtanut monimutkainen prosessi on pidettävä mielessä, jotta mitattavan käsitteen ominaisuuksista kertova numeraalinen muoto ei estä sen ymmärtämiseen vaadittavaa joustavuutta. (Cobb & Rixford 1998, 20) Indikaattorit ovat ainoastaan työkaluja tavoitteiden ja vaikutuksen tarkempaan selventämiseen ja määrittelemiseen. Ne ovat todennettavia muutoksen tai tulosten mittareita, jotka on suunniteltu tarjoamaan standardi, jota vasten punnita, arvioida tai osoittaa edistys (*progress*) suhteessa julistettuihin päämääriin ja tavoitteisiin¹⁶. (de Vries 2001, 319)

Jos indikaattorin välineellinen arvo unohdetaan, numerosta tulee este totuudelle. Niiden toimijoiden, jotka pyrkivät luomaan korkealaatuisia indikaattoreita, tulisi siis välttää tilaston ja todellisuuden sekoittamista. Jokainen indikaattori edustaa vajavaisesti monimutkaista tapahtumajoukkoa ja toimii parhaimmillaankin vain minimaalisena mittarina taustalla olevasta totuudesta. ”Yksi parhaista tavoista suojautua ideoiden jähmettymistä vastaan, on pyrkiä kehittämään moninaisia indikaattoreita samasta ilmiöstä.” Näin voidaan olla selkeitä sen suhteen, ettei yksittäinen indikaattori täysin edusta totuutta. (Cobb & Rixford 1998, 20)

Kansainvälisten poliitikkojen havahtuminen indikaattoreiden tarpeellisuudesta on tapahtunut varsin hiljattain ottaen huomioon, että tilastotieteilijät ottivat indikaattorit keskustelun kohteeksi jo 50-luvulla. Tilastollisten indikaattoreiden käyttäjien ja tuottajien välinen dialogi on kuitenkin ollut varsin olematonta vuosikymmenien ajan. Tämä ei kuitenkaan ole estänyt indikaattoreiden kehitystä. (de Vries, 2001, 315–316)

Virallisissa konferensseissa asetetaan usein varsin yksityiskohtaisia, kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia tavoitteita. Poliitikot eivät aina kuitenkaan huomioi käytännön toteutuksen ja vaadittujen tilastojen saamisen haasteita. Kyseessä on todellisuudessa hintava ja usein pitkä prosessi, sillä mittarit ml. tilastollinen mittaaminen eivät tapahdu

---

¹⁶ United Nations, Handbook on Social Indicators. Studies in Methods, No. 49. (UN Sales No. E.89.XV11.6). (de Vries 2001, 319)

automaattisesti tai ilman kustannuksia. ”Monet kehitysmaat eivät myöskään kykene rutiininomaisesti tuottamaan valtaosaa vaaditusta informaatiosta”. (de Vries 2001, 316)

Keskustelu tilastollisista indikaattoreista on ollut muutoksessa etenkin vuodesta 1990 lähtien. Suunta on ollut tieteellisestä poliittiseen. Aikaisemmin kansainväliset julkaisut, ohjenuorat ja suositukset indikaattoreista olivat luonteeltaan lähinnä tieteellisiä ja teknisiä. Ne olivat tilastotieteilijöiden luomia, jotka tutkijoiden ohella olivat myös niiden pääasiallisia käyttäjiä. Poliittisen kiinnostuksen herättyä, keskusteluissa ja raporteissa heijastui uudenlainen tarve kehittää ja käyttää indikaattoreita yhä enenevässä määrin instrumentteina poliittisten päämäärien monitoroimiseen ja tavoitteiden advokoimiseen. (de Vries, 2001, 316–317)

Vahva kannustin uudistuneelle debatille tilastollisista indikaattoreista oli 1990 julkaistu ensimmäinen UNDP:n *Human Development Report* (HDR). Tästä lähtien indikaattorit ovat olleet osa lähes jokaista tärkeää debattia edistyksestä ja kehityksestä. Raportin mukaan kehitys on ollut hallituksen, politiikan tekijöiden, ekonomistien ja yhteiskuntatieteilijöiden jatkuva huolenaihe. Kuitenkin on ollut vain vähän yhteisymmärrystä siitä, mitä kehitys on (mikä sen muodostaa), miten se parhaiten saavutetaan ja mitataan. (de Vries, 2001, 316) Vastaavaa yhteisymmärryksen puutetta on ollut havaittavissa debatissa kehityksestä kohti rauhaa, mikä rauhan oikeastaan muodostaa, miten se saavutetaan ja miten sitä mitataan. Lukuisten indikaattorien luomisen ongelma on niiden yhdistäminen yhdeksi kehityksen mittariksi. Näiden synteettisille, yhdistelmäindekseille (yhdistävät lukuisia mittareita) ominaisten ongelmien taltuttamiseksi HDR päätti rakentaa *Human Development Indexin* (HDI) edustamaan vaihtoehtoista mittaria BKT:n taloudelliselle näkökulmalle (ibid.). Synteettisten indeksinumeroiden (useiden parametrien yhdistelmät yhdessä indikaattorissa) käyttö on yrityksistä huolimatta ongelmallista, koska niiden painottamiseen liittyviä ongelmia ei voida ratkaista tyydyttävällä tavalla. (de Vries, 2001, 318) Jotkut HDR:n käyttämät tilastot ja indikaattorit, erityisesti HDI, ovat ajoittain saaneet mm. tilastotieteilijöiltä osakseen kritiikkiä, joka on kohdistunut tilastolliseen validiteuteen, tieteelliseen luotettavuuteen ja yleisesti metodologiaan. (de Vries, 2001, 316)

Vuoden 1989 YK:n *Sosiaalisten indikaattoreiden käsikirja (United Nations Handbook on Social Indicators)* ¹⁷ oli tärkeä merkkipaalu tilastollisten indikaattoreiden standardoinnin näkökulmasta. Vaikka listaus on vanhentunut ja puutteellinen, se voi de Vriesin mukaan edelleen tarjota työkaluja modernille indikaattorityölle. de Vries näkee ongelmalliseksi sen, ettei myöhemmissä indikaattorilistauksissa ole hyödynnetty tiedon kumuloitumisesta koituvaa hyötyä. Ideaalitulanteessa tilastolliset parametrit pohjautuvat teorioihin sosiaalisesta rakenteesta, käyttäytymisestä ja prosesseista, jotta saataisiin informaatiota siitä, mikä on todella oleellista käsiteltyyn ilmiön arvioinnille. (de Vries, 2001, 317)

4.1.1 Oleelliset mittarin ominaisuudet

Indikaattorit voidaan de Vriesin mukaan jakaa *policy* -indikaattoreihin, jotka suunnittelevat, kehittävät ja monitoroivat toimintaperiaatteita, ja *advocacy* – indikaattoreihin (esim. *Human Development Index*), jotka on tarkoitettu ensi sijassa tukemaan tietyn asian pysymistä poliittisella agendalla.

Policy -indikaattoreille tärkeät ominaisuudet voidaan tiivistetysti luokitella neljään. Indikaattorin on oltava *teknisesti luotettava* (hyvin määritelty ja kuvattava täsmällisesti ilmiötä, jota sen tulisi kuvailla; sen tulisi olla vakaa, ja tulisi olla teknisesti mahdollista kerätä tilastot, jotka vaaditaan indikaattorin laskemiseksi; mittaamisen tulisi olla luotettavasti toistettavissa); *ymmärrettävä* (merkityksen tulisi olla helposti ymmärrettävissä ei-tilastotieteilijöille, rakennettu helposti selitettävällä tavalla; erityisen oleellista tämä on yhdistelmäindikaattoreille, sillä mitä enemmän kyseessä on ‘yhdistelmä’ tai ‘synteettinen’ indikaattori, sitä vaikeampi on todennäköisesti selittää sen sisältöä); *relevantti* ja *kustannustehokas*. (de Vries 2001, 320)

Relevanssi politiikalle (*policylle*), tai relevanssi sen tarkoituksen suhteen, jota varten se on suunniteltu, on erittäin tärkeä ominaisuus tilastolliselle indikaattorille. Relevantin indikaattorin tulisi antaa selkeitä ja ei-tulkinnanvaraisia vastauksia. Tämä on myös kriteeri, johon on vaikein saada tyydyttäviä vastauksia, sillä näkökulmat politiikan tarkoituksiin relevanteista indikaattoreista eivät aina ole selkeitä, vaan toisinaan irrationaalisia ja usein subjektiivisia. (de Vries 2001, 320–321) ”Tilastotieteilijöinä käytämme liikaa aikaa pyrkiessämme löytämään täsmällisen vastauksen väärään

---

¹⁷ Handbook on Social Indicators. *Studies in Methods, Series F No.49/1989 (ST/ESA/STAT/SER.F/49)*. (de Vries, 2001, 317)

kysymykseen, sen sijaan, että löytäisimme likiarvoisen vastauksen oikeaan kysymykseen”. Yksinkertaisemmin ilmaistuna, tilastotieteilijät voivat olla siis täsmällisesti väärässä ollessaan teknisesti oikeassa. (de Vries 2001, 321)

Sosiaalisella alalla ei ole olemassa laajasti hyväksyttyjä tulosindikaattoreita (Fellegi; ref. de Vries 2001, 321) siitä, mitä menestyksen mittaamisen prosessin tulisi sisältää ja miten edistystä tulisi arvioida. Tähän dilemmaan voidaan päästä käsiksi tekemällä intensiivistä yhteistyötä sektoripolitiikan tekijöiden, tilastotieteilijöiden ja yhteiskuntatieteiden yhteisön välillä. (ibid.)

Numeroiden yhdistämisen ja yhteen sitomisen tavoitteena on nykytrendin mukaan luoda suoritusindikaattorikonaisuuksia, jotka perustuvat hienostuneisiin metodologioihin ja ohjelmistovälineistöön. Suoritusindikaattoreiden suunnittelun monimutkaisuus on voimakas kontrasti niiden kykyyn saada asiat näyttämään yksinkertaisilta ja helpoilta sulattaa. Sosiaalisten ilmiöiden yksittäisen mittausyksikön puuttuminen (de Vries 2001, 316) on ollut haaste indikaattorikehitykselle. Kuitenkin muuntamalla moninaisia prosesseja yksinkertaiseksi taulukoksi, kaavioksi tai numeroksi on ollut mahdollista päästä kiinni vertailukelvottomien, sijainniltaan ja merkityksiltään mahdollisesti laajalti hajaantuneiden, fyysisten ja sosiaalisten ilmiöiden vertailuun (ibid.). Tämä lienee syy sille, miksi indikaattorikehitys on vaikeuksistaan huolimatta nähty arvokkaan tiedonluomisen välineenä.

Suoritusindikaattorit siirtyvät helposti halki kontekstien, ne voivat yhdistyä määrättömään joukkoon tarkoituksia ja määritellä vertailukohdan (normin tai suorituksen standardin), jota vasten listattuja objekteja voidaan vertailla. Ne kiistetään usein julkisesti, ei välttämättä tuloksien pohjalta, vaan siksi että ne nähdään puutteellisina ja epäsoveliaivina metodologioihin pohjautuvina. (Hansen & Mühlen-Schulte 2012, 458) Todellisuudessa indikaattorit ovatkin kaukana täydellisyydestä ja jokainen indikaattori edustaa vajavaisesti monimutkaista tapahtumajoukkoa ja toimii parhaimmillaankin vain minimaalisena mittarina taustalla olevasta totuudesta (Cobb & Rixford 1998, 20). Kuten kaikkiin numeroihin, myös suoritusindikaattoreihin kohdistuva kritiikki kohdistuu mm. niiden tapaan naamioda faktoja ja niiden käyttämiseen hegemonisten pyrkimysten välineenä. Ongelmista huolimatta suoritusindikaattoreilla voidaan luoda heijastuspintoja julkisen keskustelun ja kiistojen sekä strategisen päätöksenteon tarpeisiin. (Hansen & Mühlen-Schulte 2012, 458)

Miksi indeksit ja niihin liittyvät suoritusindikaattorit ansaitsevat niin paljon huomiota? Tämä johtuu siitä, että niitä käytetään kriteereinä ulkomaanavun ja sijoitusten allokoimisessa ja niillä voi näin ollen olla merkittävä vaikutus maan talouteen. Vertaisarviointi voi olla esimerkiksi portti jäsenyyden sääntelyyn eksklusiivisissa maaklubeissa, kuten EU. Nämä käytännön seuraamukset antavat varsin perustellun syyn hankkia parempaa ymmärrystä numeerisista indekseistä ja vertaisarvioinnista. (Porter 2011, 533) Jos esiteltyt vaaranpaikat onnistutaan välttämään, vaikuttaa siltä, että indikaattoreiden kehittäminen on edellä esitetyn pohjalta mahdollista. Seuraavassa jatketaan pohdiskelua siitä, miksi indikaattoreiden kehittäminen on tavoiteltavaa.

4.2 Indikaattorit vallan välineinä

Numeroiden hyöty nähdään niin merkittävänä, että ongelmallisista lähtökohdista huolimatta niitä pyritään luomaan. Mutta miksi? Numeroilla on kyky paljastaa maailma sellaisena ”kuin se todella on”. Niillä on valtaa vangita ihmistoimintaa ja esittää objektiivinen todellisuus sanoja paremmin (Hansen & Mühlen-Schulte 2012, 455). Ongelmana kuitenkin on, että numeroihin ei kohdistu ainoastaan säännönmukaista vääristelyä. Kuten valokuvat, jotka esittävät puolueettomia huomioita todellisuudesta, myös numerot ovat tulkintojen kohteena ja ovat latautuneita niillä (Starr 1987, 52; ref. Hansen & Mühlen-Schulte 2012, 455). Laskeminen edellyttää luokittelua tai lokerointia, ”ja numeroilla paljastaminen on latautunut merkityksellä, mahdollisesti naamioiden yhtä paljon kuin se paljastaa.” (Hansen & Mühlen-Schulte 2012, 455) Numeroiden käyttö on lisääntynyt viime vuosikymmeninä ja niillä on tärkeä rooli todellisuuden sosiaalisessa konstruktiossa. Niiden merkityksen kasvamisen myötä on agendalle luontaisesti noussut niiden kyky paljastaa tai naamioda tärkeitä sosiaalisia prosesseja. Tätäkin tärkeämpi teema on numeroihin liittyvä kyky muokata tapoja, joilla hallitsemme muita ja itseämme yli rajojen. (Hansen & Mühlen-Schulte 2012, 455–456)

On erikoista, että numeroita vastaan esitetty kritiikki ei ole johtanut niiden kyseenalaistamiseen tai hylkäämiseen vaan usein oletettavasti ”parempien” tai ”paranneltujen” numeroiden luomiseen. Jollain tapaa on nähtävästi epäselvää, ovatko numerot vain passiivisia välikappaleita, työkaluja, joiden kautta välitetään tärkeämpiä voimia vai onko niillä sellaisia ominaisuuksia, jotka vaikuttavat vallankäyttöön. (ks.

Hansen & Mühlen-Schulte 2012, 456–457) Esimerkiksi Löwenheim (2008) huomioi vallan ja hallinnan indikaattoreiden yhteenkietoutumisen. Indikaattoreiden luonnehtiminen teknisiksi (mekaanisiksi) hämärtää sen vallan, joka liittyy niihin valintoihin mitä mitataan, ja mitä ei. Valta naamioituu helposti tarkkailun kohteiden ja tarkkailusta hyötyvien välillä (esim. avun tai sijoitusvirtojen kanavointi) sekä niissä tavoissa, joka naamioi vapaaehtoisuuden osallistua tällaiseen tarkasteluun. Todellisuudessa arviointi tapahtuu valtasuhteiden kontekstissa ja siitä kieltäytymisen vaikutukset voivat olla varsin negatiiviset. Epäselvyys indikaattoreiden käyttötarkoituksista edistää tapoja, joilla indeksit tuottavat ja uudelleentuottavat valtasuhteita. (Porter 2011, 540)

Indekseihin liittyvä valta ei ole totaalista tai yhtenäistä. Joissain tapauksissa tarkastelut saattavat auttaa edistämään positiivisia arvoja kuten demokratiaa, ihmisoikeuksia, lainvoimaa ja vastuullista hallintoa. (Löwenheim 2008, 271; ref. Porter 2011, 540–541) Indikaattoreiden poliittisen roolin ja niiden tuottamisen ongelmakohtien selittäminen¹⁸ liittyy indikaattoreiden rooliin voimaperäisinä työkaluina, joiden avulla voidaan rakentaa poliittista tahtoa. Ne tarjoavat fokuksen ja tietynlaista selkeyttä, joka shokkiarvolla voi synnyttää toimintaa hallituksissa ja kansalaisyhteiskunnassa. (de Vries, 2001, 316) Indikaattoreiden vaikutuksista politiikkaan ja menettelytapoihin on puolestaan huolestuttavan vähän tutkimusta, joka on selkeä jatkotutkimuksen haaste. Poliitiikan ja tilastojen suhdetta¹⁹ voidaan pohtia määrittämällä hallitusohjelmien ja kansainvälisten ohjelmien todellisia vaikutuksia yhteiskuntaan ja talouteen (de Vries 2001, 313–314).

Ihmisten ja organisaatioiden välillä ei vallitse yhteisymmärrystä siitä, mitä edistys tarkoittaa tietyllä alueella tai laajemmin, vaikka joistain komponenttien välisistä suhteista saatetaankin olla yhtä mieltä. (de Vries 2001, 314) Poliitiikka vaikuttaa myös ristiriitaisella tavalla tilastollisten indikaattoreiden kehitykseen hankaloittamalla edistysmittaamista, sillä indikaattorityöskentely on aina poliittista (ks. Cobb & Rixford 1998, 17). Siksi vallitseva politiikka määrittää tilastollisten indikaattoreiden valintaa ja niiden merkitystä. (de Vries 2001, 314–315). Indikaattorit eivät kerro koko tarinaa, eikä niitä myöskään voida luoda tyhjiössä. (de Vries, 2001, 316).

---

¹⁸ Willams & Bradford Smith 2000; ref. de Vries 2001, 316

¹⁹ Ivan Fellegi; ref. de Vries 2001, 313–314.

Koska kaikki indikaattorit ovat arvolatautuneita tai sisältävät epäselviä viestejä, indikaattoriraporttien neutraalius on lähes mahdotonta. Taustalla vaikuttavien arvojen huomioonottaminen saattaa johtaa tasapainoisempaan muotoiluun, mutta indikaattoriraporttien analysointiin ja tulkitsemiseen on kiinnitettävä paljon huomiota tämän neutraaliuden tavoittamiseksi. Puolueettoman tiedon saavuttaminen on haaste ensimmäisistä työvaiheista lähtien, kun päätetään mitä mitataan ja miten mitataan ja aloitetaan tutkimuskysymysten muotoilu, joka myös sisältää arvoharkintoja hienovaraisina nyansseina. Tutkijoiden on löydettävä keino ottaa huomioon kyselyyn vastaavien ihmisten arvot, jotta saataisiin hankittua puolueetonta dataa, josta johtaa mahdollisimman puolueettomia indikaattoreita. (Cobb & Rixford 1998, 17) Olemassa olevia data-aukkoja suurempi haaste on suunnitella uusia datajärjestelmiä, jotka olisi tarkalla kohdentamisella suunnattu pelkän monitoroinnin sijaan valaisemaan nimenomaan taustalla vaikuttavien voimien toimintaa (Fellegi; ref. de Vries 2001, 314).

Seuraavassa kappaleessa pohditaan miksi määramittaaminen on laajasti suosittu menetelmä ilmiöiden tutkimisessa ja millaisten käsitteiden tarkasteluun menetelmä soveltuu.

4.3 Kvantitatiiviset menetelmät

”When you cannot measure it, when you cannot express it in numbers, your knowledge is of meagre and unsatisfactory kind.” Lord Kelvin (Sayer 1992, 175)

”When you can measure it, when you can express it in numbers, your knowledge is still of a meagre and unsatisfactory kind.” (Jacob Viner)²⁰

Kvantitatiivisten metodien puolestapuhujat vetoavat yleensä matematiikan ominaisuuksiin täsmällisenä, selkeänä kielenä, joka voi laajentaa deduktiivisen järkeilyämme voiman kauas puhtaiden verbaalisten metodien taakse. Matemaattinen järkeily on siis paljon yksioikoisempaa ja näin ollen houkutteleva vaihtoehto erityisesti niille, jotka ovat turhautuneita loputtomalta vaikuttavaan yhteiskuntatieteiden

---

²⁰ Berelson & Steiner 1964, 14; ref. Sayer 1992, 175.

kiistanalaiseen luonteeseen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että matematiikka olisi automaattinen vastaus kaikkiin kysymyksenasetteluihin, ja sen vallan ja eleganssin mahdollisuuksien tunnustaminen ei saisi estää sen käytettävyyden rajoitusten pohtimista yhteiskuntatieteissä. (Sayer 1992, 175) Kvantitatiivisten metodien hyödyntäminen yhteiskuntatieteissä on yleensä laiminlyönyt ne selkeät ongelmat, joita matematiikan käyttöön liittyy. Matemaattisten metodien kaikkivoipaisuudelle ja tästä seuranneelle kritiikin laiminlyönnille saattaa olla selityksenä monien matemaattisten esitysten menestys luonnontieteissä. Fyysisten periaatteiden muuntaminen kvantitatiivisesti laskettaviksi ja havainnoinnin vahvistamiseksi tuloksiksi ei ole kuitenkaan onnistunut yhteiskuntatieteissä.²¹ Syytä tälle voidaan etsiä mitattavien objektien ominaisuuksista. Millaisia olisivat sellaiset objektit ja prosessit, joista luodut matemaattiset esitykset olisivat käytännössä päteviä? (Sayer 1992, 176) Luotettavan kvantifioimisen esteenä on siis mitattavien kohteiden luonne. Onko rauha sellainen objekti, joka voidaan kvantifioida? Rauhan kvantifiointia voi verrata sen kuvailemiseen, miltä onnellisuus tuoksuu (*The Economist* 2012). Sayerin yksinkertaiseen objektia koskevaan kysymykseen ei ole helppoa vastausta (1992, 176).

”Käytännössä riittävät kvantifioinnin muodot intervalliasteikkoja käyttämällä voidaan kehittää vain objekteille ja prosesseille, jotka ovat kvalitatiivisesti, ainakin pohjimmiltaan, muuttumattomia”. Kvalitatiivisesti muuttumattomat objektit ja prosessit voidaan jakaa osiin ja yhdistellä kokonaisuuksiksi, ilman että niiden luonnetta muutetaan. Tällaisia objekteja voidaan mitata eri ajankohtina tai eri paikoissa, erilaisissa olosuhteissa tietäen, että mittaamme samoja asioita. Mutta yhteiskuntatieteissä, verrattuna luonnontieteisiin, varmuus tästä vakaudesta on paljon harvinaisempaa. Tästä syystä on perusteltua väittää, että kontekstiriippuvaliset toimet (*kuten rauhanrakentaminen*) tai ominaisuudet kuten asenteet (*esim. suhtautuminen rauhaan, rauhan käsite*) ovat varsin epäsoivia kvantifiointiin. Jos kvantifiointi on välttämätöntä, tulisi tulosten tulkitsemisessa noudattaa äärimmäistä varovaisuutta. (Sayer 1992, 177)

Vain siinä tapauksessa, että objektit ovat kvalitatiivisesti muuttumattomia, ei niiden mittaamisen ja muuttamisen järjestyksellä ole merkitystä. Sayerin mukaan sellaiset peruuttamattomat prosessit kuten hiilen muuntuminen tuhkaksi tai lapsen sosialisatio ovat esimerkkejä kvalitatiivisesta muutoksesta, jonka seurauksena niitä ei voida

---

²¹ Bernal 1969, 483; Harré 1970, 9; ref. Sayer 1992, 176.

periaatteellisesti mitata millään merkittävällä tavalla. Tällaisia objekteja ei voida mallintaa aivan kuin ne olisivat *parametrisiä*.^{22 23} Jos yhtälön muuttujilla viitataan objekteihin, jotka toimivat yhdessä sellaisella tavalla, joka tuottaa kvalitatiivista muutosta (esim. oppimisprosessin kautta/*oppimisprosessi konfliktin ratkaisemisessa*), ei näillä muuttujilla pystytä tuottamaan vakaata vertailukohtaa (referenssiä). Tästä seuraa, että oletukset lineaarisuudesta, laskettavuudesta ja mahdollisuudesta löytää käytännössä riittäviä instrumentaalisia lakeja suhteellisesta vaihtelusta ovat menestyksekkäitä riippuen niiden objektien materiaalisesta ominaisuudesta, joihin ne viittaavat.²⁴ (Sayer 1992, 177) Onko rauhan käsite siis kvalitatiivisesti pohjimmiltaan muuttumaton? Jos rauha ymmärretään jatkuvassa muutoksessa olevana tilana tai prosessina kohti rauhaa (ks. Anderson 2004, 103), miten se voidaan ymmärtää kvalitatiivisesti muuttumattomana prosessina tai objektina; mitattavana kohteena, joka ei ole riippuvainen ajasta, paikasta tai olosuhteista? Jos rauhan käsite olisi muuttumaton, tietäisimme mittaavamme samoja asioita olosuhteista riippumatta. Rauhan luonne on kuitenkin liian moniulotteinen tämän riippumattomuuden takaamiseksi.

Prosessin edustaminen riittävän matemaattisesti riippuu muutoksen tyylistä. Demografinen analyysi on Sayerin mukaan yksi tylsimmistä tavoista tarkastella yhteiskuntaa, mutta sen suosio perustuu kvantifikaatioon, joka voi kertoa yhteiskunnan ominaisuuksista johtamalla siitä demografisen abstraktion. Analyysi ymmärtää yksilöt ulkokohtaisesti toisiinsa suhteessa olevina ja on näin ollen sokea sosiaalisten rakenteiden nyansseille ja yllättäville voimille. Monet tutkijat käyttävät kvantifikaatiota huomioimatta sen ongelmia, vaikka vähemmän asosiaalisten lähestymistapojen joukossa sitä ei todennäköisesti ymmärretäkään niin suoraviivaisesti kuin Sayer esittää. Abstraktioissa mahdolliset ominaisuuksien tuottamat käytännön ongelmat riippuvat siitä kontekstista, jossa niitä käytetään, ja niistä vedettävälle johtopäätöksille annettavasta painoarvosta. Vaikka nämä mittaamisen ongelmat nousevat esiin monissa soveltavien kvantitatiivisten metodien oppikirjoissa, ne eivät kuitenkaan onnistu tarttumaan niihin käsitteellisiin ja metafysiisiin ongelmiin, jotka ovat kiistattomia niiden käytössä. (Sayer 1992, 177–178)

---

²² Ks. Bernstein 1976; ref. Sayer 1992, 177.

²³ ”Parametri on tilastotieteessä käytössä olevan teoreettisen jakauman tunnusluku, esim. keskiarvo tai hajonta.” <http://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/parametri.html>. Tilastokeskus. Haettu 02.05.2014.

²⁴ Mittaamisen kohteiden fyysisten ominaisuuksien vaikutuksista ks. N. Georgescu-Roegen 1966, 49; ref. Sayer 1992, 177.

Yhteiskuntatieteet eivät ole yhdenvertaisia luonnontieteiden kanssa mm. tarkasteltavien ilmiöiden ainutlaatuisuuden tähden (ks. Flyjberg 2001, 40). Yhteiskuntatieteisiin liittyy ylimääräinen, mutta harvoin keskusteltu haaste, joka juontaa siitä tosiasiasta, ettei kvantifikaatio ole yhteiskuntatieteissä ainoastaan analyysityökalu vaan osa tutkimuksen kohdetta. Kiistatta kvantitatiivisin yhteiskuntatieteiden osa ovat taloustieteet, mikä ei ole kovin yllättävää ottaen huomioon, että monet sen objekteista ovat valmiiksi kvantifioituja. Tämä yksinkertainen yksityiskohta jätetään usein huomioimatta niiden toimesta, jotka tulkitsevat tämän piirteen mieluummin todistusaineistoksi tilastotieteiden ylivoimaisuudesta ”tieteenä”. (Sayer 1992, 178) Tämä ei kuitenkaan tee yhteiskuntatieteistä tieteenlajina heikompaa, sillä sen tuottaman tiedon luonne on tyyllilajiltaan erilaista, eikä sitä siksi tulisi asettaa vertailuun luonnontieteiden kanssa (ks. Flyjberg 2001, 3) Yhteiskuntatieteet eivät juurikaan ole kontribuoineet selittävään ja ennustavaan teoriaan, mutta niiden vahvuus on refleksiivisessä analyysissä ja keskustelussa arvoista ja intresseistä, joissa luonnontieteet ovat heikoimmillaan. Nämä ominaisuudet ovat edellytys valistuneelle poliittiselle, taloudelliselle ja kulttuuriselle kehitykselle missä tahansa yhteiskunnassa. (ibid.) Yhteiskuntatieteiden pyrkimys jäljitellä luonnontieteitä ei tuota hedelmällisiä tuloksia. (ibid. 4)

Yhteiskuntatieteissä yleensä ja etenkin tämän pro gradun kiinnostuksen kohteena on kausaalisen selittämisen mahdollisuudet, joihin matemaattiset mallit eivät tarjoa vastauksia. Matemaattisiin lähestymistapoihin pätee joukko ominaisuuksia ja rajoituksia (Sayer 1992, 179). Jos kiinnostuksen kohteena olevat objektit voidaan riittävässä määrin kvantifioida ja järjestelmästä halutaan rakentaa matemaattinen malli, tulee nämä rajoitukset huomioida. Luodussa mallissa suoritettavat matemaattiset operaatiot tarjoavat keinon laskea, johtaa tai päätellä tiettyjä tuloksia oletuksista ja datasta, mutta eivät keinoa selittää ilmiötä kausaalisesti. Tämän avulla ei siis voida selvittää miksi muutos tiettyissä olosuhteissa tapahtui. Valitettavasti opinaloilla kuten taloustieteet, jotka käyttävät matemaattista mallintamista laajasti, vallitsee endeeminen uskomus siihen, että tietyn asian laskemisen mahdollistaminen on väistämättä sama asia kuin kausaalisen selityksen antaminen sille, mikä sen tuotti. (Sayer 1992, 178–179) Tilastolliset analyysit harvoin kykenevät tarjoamaan tyydyttävän selityksen taustalla vaikuttavista poliittisista prosesseista (Russett 1993, 92; ref. Suganami 1996, 111)

On siis väistämättä ongelmallista käyttää matemaattisia malleja apuvälineenä kausaalisessa selittämisessä, koska matematiikka on kielenä epäkausaalinen ja

epärakenteellinen. (Sayer 1992, 179). Kuten kielellisissä haasteissa yleensä, se tarjoaa vääränlaisia tulkintoja, koska sen sanavarasto ja kuvailevuus eivät sovellu käsiteltävään kohteeseen. Niin kuin kaikissa kielellisissä tulkinnoissa, myös tässä tiedon häviäminen voi tuottaa vakavia ongelmia. Kausaalisuuteen liitetyt kategoriat kuten ”tuottaminen”, ”luominen” tai ”pakottaminen” puuttuvat matemaattisesta kielestä, joka näin ollen on vajavainen indikoimaan syy-seuraussuhteita kuten miksi muutos tapahtui, miten rauhaa luodaan tai miten sitä tuotetaan (ks. Sayer 1992, 179). Matemaattiset yhtälöt kuten $y = f(x)$ eivät kerro mitään siitä, mikä muodostaa muuttujan x tai y , ainoastaan niiden välisestä suhteesta sen, että kvantitatiivinen muutos y :ssä on muodollisesti (ei olennaisesti) jollain tapaan suhteessa x :n kvantitatiiviseen muutokseen. Kaikki ne toimet, jotka pyrkivät paikantamaan syitä kausaalisuudessa, jotka liittyvät päätökseen määrittellä toinen muuttuja itsenäiseksi ja toinen riippuvaksi, tulee perustaa ei-matemaattiseen, kausaaliseen kriteeristöön. Realistisen teorian mukaan ²⁵ syy-seuraussuhteessa tarvitaan objektien *kvalitatiivista* analyysia mekanismien esiintuomiseksi. (Sayer 1992, 179) Matematiikan keinoin ei voida selittää sisäisiä suhteita eikä näin ollen myöskään rakenteita. (Sayer 1992, 180)

Kvantifioinnin etuna ja haittana on sen kyky standardisoida objekteja (esim. osoittamalla kuinka paljon metri tarkalleen ottaen on) sekä subjekteja. Standardisoinnin avulla voidaan tuottaa kulttuurinen objektiivisuus (Porter 1995; ref. Hansen & Mühlen-Schulte 2012, 459). Viimeisten vuosikymmenten aikana on ollut havaittavissa kasvava mittareiden standardisointi yli rajojen ja maanosien. Numerot mekanismeina tarjoavat tietoa, joka on tärkeä resurssi rauhantyössä. Suoritusindikaattorit palvelevat hallinnon välineinä ja rahan allokoinnin työkaluina, joka on indikaattoreiden kehittämisen tärkeimpiä motiiveja. (ks. Hansen & Mühlen-Schulte 2012, 459–460)

4.4 Arviointimetodologiaa

Kappaleessa kvantitatiivisista menetelmistä tarkasteltiin sitä, millaisista ilmiöistä määrällisiä mittareita voidaan kehittää ja miten menetelmä soveltuu rauhan käsitteen tarkasteluun. Tässä alakappaleessa tuodaan keskusteluun rauhanrakentamisen arvioinnin lähtökohdat, jotka ovat toimineet perinteisten rauhan indikaattoreiden perustana.

---

²⁵ Ks. Sayer 1992, kpl 3.

Miall et. al (2011) toteavat, että konfliktien ratkaisemisen kentällä merkittävä painoarvo on periaatteella, jonka mukaan jälleenrakentamiseen ja rauhanrakentamiseen tähtäävien interventioden oikeutus kumpuaa siitä, että ne toteutetaan näiden toimenpiteiden kohteiden parhaiden etujen mukaan. Mutta miten tämän määrittäminen ja arviointi olisi mahdollista? Minkä kokonaisvaltaisten rauhan ja rauhanomaisen muutoksen käsitteiden piirissä tämä rakentuu? Mitkä ovat kriteerit ja kuka niistä päättää? Näitä avainkysymyksiä käsitellään rauhan ja konfliktien vaikutusten arvioinnin (PCIA = *Peace and Conflict Impact Assessment*) kentällä, joka käsittää esi-intervention, yksittäisten projektien sekä koko interventiohankkeen väli- ja loppuarvioinnin, joiden avulla arvioidaan olemassa olevia ohjelmia ja tarjotaan oppitunteja tulevia hankkeita varten. Tätä vaativat yhä enenevässä määrin niin hallitukset, kansainväliset organisaatiot kuin NGO:tkin, jotka muodostavat sekä lahjoittaja- että vastaanottajayhteisöt. (Miall et. al 2011) Rauhanrakentamisen projektin vaikutusten kartoittaminen vaikuttaa loogiselta ja sovelialta, kun se ymmärretään järjestyksen saavuttamisen kautta. (Denskus 2010, 150–151) Viime vuosina onkin nähty paljon vaivaa vaikutusarvioinnin teorian ja käytännön eteen, ja merkittävää edistystä on tapahtunut etenkin metodologian hienostuneisuuden ja jalostamisen suhteen. Yritys on kuitenkin edelleen kiistanalainen ja koko hanke vielä lapsenkengissä. (Miall et. al 2011) Sodanjälkeisen rauhanrakentamisen metodologiset haasteet ovat yhtenevät 'syvän konfliktien ehkäisyn' hankkeen kanssa, ml. kontrafaktuaalinen ongelma, jos olisi/ei olisi toimittu, mitä olisi tapahtunut? Yleisesti ottaen hankkeella on ollut vaikeuksia määrittää ja arvioida kausaalisuutta monimutkaisissa monen osatekijän järjestelmissä. (Miall et. al 2011).

United States Institute of Peace (USIP) ja *Alliance for Peacebuilding* järjestivät 2011 Rauhanrakentamisen arviointiprojektien huippukokouksen, tarjoten eri alan toimijoille mahdollisuuden yhdessä arvioida nykyisiä pyrkimyksiä mitata rauhanrakentamisen tehokkuutta. Toimijoiden on hallittava lisääntyvä paine osoittaa tehokkuus, rajoitetut budjetit ja kasvavat kriteerit sen suhteen, mikä lasketaan uskottavaksi todistusaineistoksi. Mutta organisaatiot ovat myös tunnistanee erilaisia luovia tapoja tarttua näihin tarkkailun ja havainnoinnin haasteisiin. (Reliefweb 2012) ²⁶

---

²⁶ <http://reliefweb.int/report/world/improving-state-art-peacebuilding-evaluation-project-evidence-summit>

Huippukokouksessa esiinnousseet avaintekijät liittyivät eri toimijoiden ja toiminnan tasojen ulottuvuuksien yhteensovittamiseen. Lahjoittajien vaatimuksia tyydyttävien arviointimetodologioiden sekä organisaatioiden oppimisen ja päätöksenteon kannalta hyödyllisimpien metodologioiden yhteensovittamista ei nähty mahdolliseksi. Radikaalina ehdotuksena ongelmaan oli jatkaa kehitystä erottamalla nämä kaksi välttämätöntä prosessia toisistaan sen sijaan, että teeskenneltäisiin yhden ainoan metodologian vastaavan ulkopuolisen ja sisäisen yleisön tarpeisiin. Kehitystä oli tapahtunut organisaatioiden kyvyssä ymmärtää, miten käyttää hyödyksi hienostuneempia metodologioita toimintamallien tulosten tehokkaaksi kommunikoimiseksi yhteisöille ja kollegoille rauhanrakentamisen ohjelmien arvioinnissa. Tämä oli kuitenkin enenevässä määrin ongelmallista lahjoittajille ja johtokunnille, joille nämä metodologiset perusteet eivät olleet tuttuja. Esiin nousi tarve työskennellä sen puolesta, että monimutkaisuudesta tulisi ymmärrettävää. (Reliefweb 2012)

Huippukokouksen osallistujien keskuudessa vallitsi yhteisymmärrys vallan roolista ja kvalitatiivisten metodien tärkeydestä arviointiprojekteissa, samoin kuin turhautumisesta metodien mahdollisimman tehokkaan hyödyntämisen hankaluuteen. Ongelmana oli mm. organisaation resurssien merkittävä tuhlaaminen sekä kvalitatiivisen aineiston keräämiseen että sen analysoimiseen. Esiin nousi tarve oppia enemmän siitä, miten ottaa käyttöön kvalitatiivisia metodologioita, jotka tuottaisivat rikkaita ja syväluotaavia lopputuloksia, mutta samalla mahdollistaisivat ulkopuolisen yleisön vakuuttamisen niiden perusteellisuudesta ja uskottavuudesta. (Reliefweb 2012)

Keskustelua käytiin myös projektitason arviointien ja rauhanrakentamisen tehokkuuden laajemman tutkimuksen välisistä yhteyksistä. Osallistajat olivat yhtä mieltä siitä, että projektitason arviointien nouseminen merkittävään rooliin oli mahdollista ainoastaan pitkäkestoisen tutkimuksen kontekstissa, joka kohdentuisi konfliktidynamiikkaan, laajempiin muutosteorioihin ja rauhanrakentamisen ohjelmoinnin tehokkaimpaan lajiin. Ehdotettiin parempien jalustojen luomista vastaamaan systemaattisen yhteistyön tarpeeseen rauhanrakentamisen käytännötoimijoiden ja rauhanrakentamisen teemojen parissa työskentelevien akateemikkojen välille. (Reliefweb 2012)

Rauhankäytännön diskursseja arvioitaessa valtaosa on viime aikoina kulkenut käsi kädessä ”uusien” konfliktisensitiivisten lähestymistapojen ja viitekehysten kanssa

(Reimann & Ropers 2005; ref. Denskus 2010, 150). Kaksi tunnetuista ja laajimmin käyttöön otettua lähestymistapaa kriittiseen itsehavainnointiin on tähän mennessä luonnosteltu *'Do no Harm'* (Anderson 1999) ja *'Peace and Conflict Impact Assessment'* (Reimann & Ropers 2005, 38; ref. Denskus 2010, 150) puitteissa. Aikaisemmat debatit yhteensummaamalla voidaan vetää johtopäätös, etteivät keskustelut rauhantyön arvioinneista ole lähimainkaan ohitse (Paffenholz & Reychler 2007; ref. Denskus 2010, 150). Nykymuodossaan keskustelu tuntuu vasta alkaneen. 1990-luvun lopulla alkanut debatti rauhanrakentamisen kentän läksyistä on vähitellen kypsynyt ja muotoutunut tarpeeksi entisestään ammattimaistavaa interventiosuunnittelua ja – arviointia (Paffenholz & Reychler 2007, 34; ref. Denskus 2010, 150). Konfliktin ehkäisemisen kentällä vallitsee edelleen pyrkimys löytää sopivia metodeja ja tapoja käsitellä suunnittelua, monitorointia ja arviointia (Scheers 2008, 5; ref. Denskus 2010). Myöhemmin tässä työssä pohditaan onko arvioinnin ammattimaistaminen oikea suunta tehokkuuden takaamiseksi.

Tämän pro gradu -työn tärkeänä tausta-ajatuksena on debatin uudet suunnat, toisin sanoen mistä löydetään ainekset ”parempiin” arviointeihin, ja mistä näkökulmasta niitä voidaan suorittaa, jotta ne olisivat mahdollisimman luotettavia. Ammattimaisten mittareiden ehto ei saa täytyä ainoastaan nojaamalla virallisiin instituutioihin, sillä tärkeä rooli on myös sellaisilla toimijoilla, joita ei voida liittää virallisiin instituutioihin perinteisesti ymmärretyllä tavalla. Debatti jatkuu siis siitä miten ”parempia” malleja kehitetään ja käsitteellisten haasteiden kannalta myös siitä, mitä kehitetään, joka on indikaattorikeskustelun uskottavan jatkamisen suurimpia haasteita. Seuraavassa kappaleessa tarkastelun kohteeksi otetaan perinteiset mallit näkökulmina rauhan määrittämiseen ja millaisia haasteita ne asettavat mittaamisen luotettavalle suorittamiselle.

5 Rauhanrakentaminen ja perinteiset indikaattorit

Tämän kappaleen teemana on esitellä rauhanrakentamisen menestyksen määrittämiseen pyrkineitä standardeja ja niiden kehitystä. Tämä on tärkeää siksi, että parempien mallien kehittämiseksi on ymmärrettävä mistä rauhan indikaattoreita on pyritty ammentamaan. Edellisten kappaleiden perusteella on tultu lopputulokseen, että rauhan määrittäminen on mahdollista ja tavoiteltavaa, mutta oikeanlaisen näkökulman löytäminen monitahoisen käsitteen määrittämiseksi vaatii tarkkaan rajattua edelleenmäärittelyä. Ongelmana on, että rauhan käsite (ja sitä kuvaavat indikaattorit) tulisi pitää erillään muista käsitteistä, kuten rauhanrakentamisen määritelmät, jotka ovat *mahdollisesti* tarpeellisia ennakkoehtoja rauhalle, mutta eivät voi toimia sen itsenäisinä kuvauksina. (ks. Anderson 2004, 107). Jos edellisissä kappaleissa esiintuotuja vaaranpaikkoja ei onnistuta välttämään, ei rauhan mittaaminen välttämättä ole mahdollista perinteisesti ymmärretystä näkökulmasta käsin. Päämäärätietoinen rakentaminen kohti rauhaa on ongelmallinen rauhan käsitteen ja konfliktin luonteen takia. Näin ollen kappaleessa nostetaan esiin konfliktin transformaation käsite prosessiluonteensa takia validina toimintakehyksenä, joka saattaa soveltua yhteen sen käsityksen kanssa, joka ymmärtää rauhan jatkuvassa muutoksessa olevana tilana.

5.1 Rauhanrakentaminen – käsitteellinen fossiili?

Rauhan ja indikaattoreiden käsitteen kiistanalaisuuden/monimuotoisuuden lisäksi myös rauhanrakentamisen termi on saanut käytännössä ja teoreettisessa keskustelussa useita ja sekalaisia merkityksiä. Sillä voidaan viitata paikalliseen tasoon tai hienovaraisiin pyrkimyksiin korjata niitä jakoja, jotka ovat syntyneet etnisistä tai muista eroavaisuuksista. Ei-väkivaltaisten sosiaalisten konfliktien liennyttämisen merkityksessä, sillä voidaan viitata taloudellisen kehityksen uudelleensuuntaamiseen. Charles Callin mukaan rauhanrakentaminen terminä viittaa pyrkimyksiin käsitellä yhteiskuntia, jotka ovat kokeneet sisällissodan tai vastaavan merkittävän aseellisen konfliktin. (Call 2008, 174–175) Käytön myötä rauhanrakentaminen on kuitenkin alkanut yläkäsitteenä sisältää niin monia aktiviteetteja, tasoja ja toimijoita, että se on vaarassa menettää merkityksensä (Llamazares 2005, 2–3; ref. Denskus 2007, 656). Alkuun rauhanrakentamisella tarkoitettiin vakauden palauttamista. Tämä saattoi johtaa

konfliktiin johtaneiden syiden toistamiseen, kun konfliktia edeltäneitä rakenteita uusinnettiin, vaikka osa niistä saattoi olla alunperin syinä konfliktin syttymiselle. Vakauden säilyttäminen viallisissa rakenteissa ei voi tarjota pohjaa rauhalle (Fetherston 2000a, 196; ref. Denskus 2007, 657). Alkuun rauhanrakentamista ei siis pidetty käsitteenä, jonka avulla konfliktissa olevat tai siitä nousevat yhteiskunnat pyrittäisiin transformoimaan (Denskus 2007, 657) ja myöhemmin esiteltävien esimerkkien avulla voidaan osoittaa, ettei kansainvälisen yhteisön määrittelemä rauhanrakentamisen voi tosiasiaassa koskaan omata tällaista transformatiivista potentiaalia. (Denskus 2013, 658–659)

Terminä rauhanrakentaminen tuli yleiseen käyttöön 1992 Boutros Boutros Ghalin *Agenda for Peace* -raportin kautta²⁷ ja siinä rauhanrakentaminen määritettiin pääasiassa suhteessa konfliktin jatkumoon. Konfliktia edelsivät pyrkimykset sen ehkäisemiseksi, sen aikana tapahtuva toiminta kuvailtiin rauhaan pakottamisena ja konfliktin jälkeisissä yhteiskunnissa rauhanturvaamisena, jonka suhteen rauhanrakentaminen voitiin määritellä ”toiminnaksi, jonka avulla tunnistaa ja tukea rakenteita, jotka pyrkivät vahvistamaan ja tiivistämään rauhaa, jotta konfliktiin ei ajauduttaisi uudestaan.”²⁸ Käsitteellisen tarkkuuden varmistamiseksi myös konfliktin jälkeisyys on Charles Callin mukaan määriteltävä tarkkaan, jotta se olisi käyttökelpoinen termi rauhan käsitteiden jatkumossa. (Call 2008, 175)

Konfliktin jälkeisyydellä viitataan konfliktin päättymiseen. Mutta milloin konflikti todella päättyy? Konfliktin jälkeisyyden voidaan määritelmällisesti katsoa viittaavan ajanjaksoon, jolloin korkean profiilin väkivallan muoto tulee päätökseen joko pääosapuolten välille neuvotellun sopimuksen tai sotilaallisen tappion myötä (Call 2008, 175). Konfliktin jälkeisyyden käsite on hyödyllinen poliittisen väkivallan päättymistä kuvaavissa olosuhteissa, koska tällaisissa olosuhteissa ilmaantuu usein samankaltaisia piirteitä ja haasteita, kuten poliittisten sääntöjen muotoilu, epäoikeudenmukaisuuksien hyvittäminen tai väestön paluumuutto (ibid.). Vaikka kaikki poliittisesta väkivallasta nousevat yhteiskunnat, kuten köyhät maat ja heikot valtiot,

---

²⁷ *Agenda for Peace* on yksi väkivaltaisen konfliktin jälkeiseen rauhan rakentamiseen liittyvän kansainvälisen debatin kulmakivistä. (Denskus 2007, 657)

²⁸ Boutros Boutros Ghali (1992) *An Agenda for Peace Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping. Report to United Nations Security Council. 17.6.1992. ref. Call 2008, 175*

eivät jaa näitä piirteitä samalla tapaa, näitä konfliktinjälkeisten yhteiskuntien ominaispiirteitä voidaan pitää luokittelun apuvälineinä. Call ei kuitenkaan määrittele tarkemmin, miten nämä eri ominaispiirteet vaikuttavat konfliktin jälkeisissä ja ei-konfliktin jälkeisissä maissa, ja missä mittakaavassa. (Call 2008, 175)

Ongelmana on myös muutokselta vaikuttavien tapahtumien yhdistäminen todelliseen ja merkittävään poliittisen väkivallan vähenemiseen. Muoto sotketaan helposti sisältöön (Call 2008, 175) Viitattaessa konfliktin jälkeisyydellä yhteiskuntiin, joissa virallinen rauhansopimus on allekirjoitettu, mutta poliittinen väkivalta ei tästä huolimatta ole merkittävästi vähentynyt, saattaa termin käyttö synnyttää vihaa ja katkeruutta. (ibid.) Sotilaallisen tappion ollessa kyseessä konfliktin jälkeisyys viittaa selkeään yhden osapuolen, erityisesti kyseiseen armeijaan liittyvän hallinnon kaatumiseen (esim. Taleban -hallinto Afganistanissa tai Saddam Hussein Irakissa) (Call 2008, 175). Mutta mikään näistä ominaispiirteistä ei kykene selkeästi vastamaan kysymykseen siitä, milloin konflikti loppuu tai milloin rauha alkaa.

Kehityspolitiikan valtavirrassa rauhanrakentamisen käsite on ollut muotisana. Uudenlaisten hallintotyökalujen käyttöönottoaminen ja keskittyminen tehokkuuden mittaamiseen ovat siirtäneet fokuksen lahjoittajien lohduttamiseen erilaisilla huomioilla ja vakuutteluilla, että rauhanrakentamisen mittaaminen on mahdollista ilman, että haastetaan länsimainen käsitys taloudesta, hallinnasta ja ihmisten sosiaalisista pyrkimyksistä. Kriittiset kysymykset väkivaltaisen konfliktin syistä on näin depolitisoitu ja siirretty marginaaliin (Denskus 2007, 656), vaikka haastamalla vallitseva tietämys ja tunnistamalla ongelman syyt voitaisiin ottaa tärkeitä askelia sen korjaamiseksi (ks. 4.1; Cobb et al. 1998, 2). Länsimaisen käsityksen mukainen tehokkuuden mittaaminen ei kuitenkaan tarjoa luotettavia lähtökohtia kehityksen saati rauhan mittaamiselle, eikä rauhan indikaattoreita voida luoda uskottavalla tavalla pelkistä ylhäältä alaspäin/ulkoa sisäänpäin suuntautuvista näkökulmista (ks. Mac Ginty 2013; Patomäki 2002).

Perinteisten mittareiden pääasiallinen haaste, joka on oleellinen tämänkin työn kannalta, on niiden kykenemättömyys paikallislähtöiseen lähestymiseen. (Anderson, M. 2004, 9) Rauhanrakentaminen on menettänyt merkityksensä kontekstin ja tuossa kontekstissa asuvien ihmisten kannalta, sillä siitä on tullut pelkkä kohde erilaisille avun diskursseille,

joissa se on sisällytetty tuloksiin pohjautuvaan johtamiseen ja nostettu erilaisten manuaalien ja viitekehysten keskipisteeksi (Denskus 2007, 656). Rauhanrakentaminen on täytetty jargonilla ja se on menettänyt todellisen tapahtumapaikkansa muututtuaan teoriaksi ja hyväksi käytännöiksi opaskirjojen sivuilla (ks. Denskus 2007, 656). Näin ollen legitiimin, ja ennen kaikkea konkreettisen rauhanrakentamisen jatkumiseksi vaadittaisiin kriittistä suhtautumista näihin ongelmiin. Termi tulisi määrittää uudelleen sellaisten tarinoiden avulla, joilla olisi kykyä yhdistää sodan ja väkivallan vaikutusalueella olevat ihmiset niiden toimijoiden kanssa, jotka tarjoavat ulkopuolista neuvoa ja jotka toimivat kansainvälisen apujärjestelmän kautta rauhanomaisemman maailman puolesta (Denskus 2007, 656). Mahdollisessa uudelleenmäärittelemisessä rauhanrakentamisen tulisi olla konkreettisin kohdekontekstille sekä siinä asuville ihmisille, joista voitaisiin ammentaa nykyisten kehitystyöhön, sotaan ja rauhaan kohdistuvien lähestymistapojen muuttamiseen vaadittavia uudenlaisia tarinoita (ks. Denskus 2007, 656).

Jos hallitsevaa ryhmää suosivat sosiaaliset rakenteet ja instituutiot ovat syynä konfliktin synnylle, toimivat sen mahdollistajina ja tuottavat sitä yhä uudelleen näissä rakenteissa, ei voida odottaa, että konfliktin syyt häviäisivät tai ne lievittyisivät ilman muutoksia näissä rakenteissa. Rauhanturvaamisesta tulee tällöin näkökulma järjestelmään, joka pyrkii vakauteen sen järjestelmän rajojen sisällä, joka jo kertaalleen mahdollisti sodan. (Fetherston 2000a, 196; ref. Denskus 2007, 657) Perinteistä rauhanturvaamista voidaan pitää huonosti soveltuvana konfliktin uusiutumisen ehkäisemisessä, sillä se ei lähtökohtaisesti puutu rakenteellisen väkivaltaan. Galtung näki konfliktin dynaamisena prosessina, jossa rakenne, asenteet ja käytös ovat jatkuvasti muuttuvia ja vaikuttavat toinen toisiinsa (Ramsbotham et al. 2011, 11). Jatkuvan laajenemisen, monimutkaistumisen ja muuntumisen seurauksena alkuperäisen ydinkonfliktin jäljille voi olla vaikea päästä. Loppujen lopuksi konfliktin ratkaisemisen on koostuttava joukosta dynaamisia muutoksia konfliktin rakenteen ytimessä, jotka liennyttävät konfliktikäyttäytymistä, muuttavat asenteita ja muuntavat suhteita tai ristiriitaisia intressejä. (Ramsbotham et al. 2011, 10–11). Rauhanrakentamisen vajavaisuus rakenteiden muuntamiseen on kutsu kokonaan toisenlaisen lähestymistavan kehittämiseen.

5.2 Konfliktin transformaatio – tie muutokseen

Konfliktin transformaatio (*conflict transformation*) on yhteisymmärrykseen ja muodonmuutokseen pyrkivä prosessi, joka kohdistuu niihin suhteisiin, intresseihin, diskursseihin ja tarvittaessa koko yhteiskunnan perustuksiin, jotka tukevat väkivaltaisen konfliktin jatkumista²⁹. Se viittaa myös avaintoimijoiden tarkoituksenmukaisiin interventioihin konfliktitilanteessa rauhanomaisen muutoksen saavuttamiseksi. Käsite kuvaa kokonaisvaltaista näkökulmien kirjoa, jolla kuvailla miten konflikti syntyy, kehittyy ja puolestaan synnyttää muutoksia henkilökohtaisessa -, suhteiden välisessä -, rakenteellisessa - ja kulttuurisessa ulottuvuudessa. Se myös kuvailee niitä moninaisia keinoja, joilla kehittää luovia ratkaisuja rauhanomaisen muutoksen edistämiseen näissä ulottuvuuksissa ei-väkivaltaisten mekanismien kautta.³⁰

Konfliktin voidaan ymmärtää käsittävän laajimmat mahdolliset olosuhteet, joissa konfliktien osapuolet katsovat päämääriensä olevan ristiriidassa (Ramsbotham et al. 2003, 33). Konfliktin ratkaisu ja muuntaminen voidaan erotella niin, että konfliktin muuntaminen on konfliktin ratkaisemisen syvin taso, ei niinkään siitä erillinen pyrintö, kuten jotkut ovat arvioineet (ks. esim. Väyrynen 1991; Rupesinghe 1995; Jabri 1996; Francis 2002; Lederach 2003; ref. Ramsbothman et al. 2003, 33). Esimerkiksi Lederachille konfliktin ratkaiseminen on alisteinen konfliktin muuntamisen logiikalle sillä perusteella, että ratkaiseminen on enemmänkin sisältö- kuin suhdekeskeistä, tähtää välittömään sopimiseen pitkän tähtäimen prosessin sijaan, ja on sitoutunut ainoastaan konfliktien liennyttämiseen sen sijaan, että se ottaisi huomioon kiihdyttämisen rakentavan muutoksen saavuttamisessa (Ramsbotham et al. 2003, 33). Mitchellin (2002: 1) mukaan muodonmuutos on prosessi, joka paikkaa konfliktin ratkaisun

---

²⁹ Miall, H. ref. Managing Performance in Peacebuilding: Framework for Conflict-Sensitive Monitoring and Evaluation. 2009. ACT for Peace Programme.

³⁰ John Paul Lederach 1994; ref. Ramsbotham 2003, 33.

vrt. Rauhanrakentaminen (*Peacebuilding*) – Aloitteet, jotka edistävät ja tukevat kestäviä rakenteita ja prosesseja, jotka vahvistavat rauhasan yhteiselon mahdollisuuksia ja vähentävät väkivaltaisen konfliktin jatkumisen, sen puhkeamisen tai uudelleensyttymisen mahdollisuutta. Tällä viitataan keinoihin, jotka on suunniteltu lujittamaan rauhanomaisia suhteita ja vahvistamaan elinkelpoisia poliittisia, yhteiskunnallistaloudellisia ja kulttuurisia instituutioita, joilla on kyky toimia konfliktin välittäjinä. Tällaisia keinoja ovat myös muiden mekanismien vahvistaminen, jotka joko luovat tai tukevat vaadittavien olosuhteita kestäväälle rauhalle.

riittämättömyyttä. Botes (2003) puolestaan näkee muodonmuutoksen markkinointivälineenä antamatta käsitteelle tai sen suhteelle konfliktien ratkaisuun määritelmää tai sisältöä, tai selitä sitä miten konfliktin muodonmuutos käytännössä tapahtuu.

Louise Diamond (1994, 3; ref. Botes 2003) määrittelee konfliktien ratkaisun (*conflict resolution*) toiminnoiksi, jotka pyrkivät löytämään, tunnistamaan ja ratkaisemaan perimmäiset konfliktin syyt. Konfliktin muodonmuutokseksi (*conflict transformation*) hän sen sijaan määrittelee ponnistelut, jotka pyrkivät muuttamaan ne olosuhteet, jotka aiheuttavat perimmäiset konfliktin syyt. Tämän määritelmän mukaan konfliktin ratkaisuun tähtäävät toiminnot ovat ongelmien ratkaisuun pyrkiviä tai konfliktianalyysityöpajoja; tutkimusta, koulutusta ja koulutusohjelmia; ryhmien välistä dialogia; sovinnontekoa; ja rauhanrakentamista. Näin ollen konfliktin muodonmuutoksen prosessit nähdään enemmän sellaisten teemojen kautta kuin kansakunnan rakentaminen, kansallinen sovinnonteko ja parantuminen, toimijuuden muutos, ja sosiaalinen muodonmuutos. (Botes 2003)

Käsitteen nähtiin tarjoavan holistisempi lähestymistapa ja ymmärrys tutkimukseen, joka ulottui konfliktin hallinnan ja ratkaisun rajojen ylitse. Lisäksi Lederach ei viitannut termillä pelkkään konfliktin eliminointiin tai kontrolliin keskittyvänä toimintana vaan luontaiseen dialektiseen prosessiin, kykyyn muuntaa konfliktin dynamiikka ja osapuolten väliset suhteet – eli muuntaa itse konfliktin aiheuttajat. (Botes 2003)

Galtungin ³¹ mukaan konfliktin muodonmuutoksen näkökulmalla on enemmän annettavaa. Konfliktin ratkaisun tausta-ajatuksena on oletus siitä, että jokaisella konfliktilla on rajattu elinkaari sekä selkeä loppu, ja siksi ne voidaan ratkaista tai julistaa ongelmallisiksi ratkaista. Koska konfliktit ovat kuitenkin loputtomasti voimistuvia ja heikentyviä sosiaalisia vuorovaikutussuhteita, eivät niistä nousevat jatkuvat energia- ja käytösristiriidat ole sopeutuvaisia ratkaisuihin. Siksi ne tulee muuntaa. (Botes 2003) Konfliktin transformaatio on konfliktin ratkaisua tai konfliktin hallintaa kunnianhimoisempi projekti, sillä se pyrkii ottamaan kohteekseen rakenteelliset konfliktin ajurit kuten identiteetin (Lederach 1995). Konfliktin transformaatio voi potentiaalisesti tarjota paremman käsitteellisen pohjan indikaattorityöskentelylle, mutta lähtökohta ei ole vailla ongelmia. Käsitteiden tarkkuus

---

³¹ Galtung 1995, 51 ref. Botes 2003.

ja laaja soveltuvuus eri tapauksiin ovat oleellisia järjestelmällisen tutkimuksen mahdollistamiseksi (Wallensteen 2011, 126–128). Käsitteen operationalisoiminen ja agendan luominen on mahdollista tarkemman määritelmän avulla (ks. Wallensteen 2001, 126).

5.3 Rauhanrakentamisen menestyksen rakennuspalikat

Charles T. Call on määritellyt ainakin neljä yleistä standardia rauhanrakentamisen menestyksen arvioimiseksi. Näitä standardeja Call tarkastelee sekä käsitteellisesti että operationaalisesti. (Call 2008, 173) Rauhanrakentamisen Call määrittelee kansalliseen tasoon kohdistuvana toimintana, joka viittaa yleisesti konfliktin jälkeisiin yhteiskuntiin (ibid. 174). Vaikka Call painottaa nimenomaan kontekstispesifiyden tarvetta, ei rauhanrakentamista silti nähdä paikallisen tason kautta tapahtuvana toimintana. Neljä standardia vastaa kukin perinteistä oppisuuntaa ja poliittista/institutionaalista näkökulmaa: turvallisuus, yhteiskunta, politiikka ja talous. Jokainen niistä on vajavainen mittapyykki ja niitä yhdistävä tekijä on mittaamisen vaikeus (Call 2008, 174). Menestyksen standardien vajavaisuus on osoitus mittaamisen haasteista ja tarpeellisista kehityskohdista ja tästä syystä Callin jaottelua eritellään tässä kappaleessa lyhyesti.

5.3.1 Turvallisuusnäkökulma

Tunnusomaisena rauhanrakentamisen epäonnistumisen indikaattorina pidetään yleisesti paluuta aseelliseen konfliktiin. Käytännössä kaikki kansainväliset ja kansalliset toimijat, jotka toimivat konfliktinjälkeisen rauhanrakentamisen parissa, ovat yhtä mieltä tästä indikaattorista. (Call 2008, 176) Sodan uusiutuminen kuvaa Charles Callin mukaan minimalistista standardia, joka nostaa sisäisen järjestyksen säilyttämisen muiden arvojen yläpuolelle. Painotettaessa sisällissodan uusiutumisen estämistä korostuu järjestyksen ja vakauden merkitys sen sijaan, että priorisoitaisiin köyhyyden tai kehityksen, oikeudenmukaisuuden, inhimillisen vapauden, valtaistamisen tai tasa-arvon teemoja. Standardi noudattaa Galtungin ”negatiivisen” rauhan käsitettä, joka käsittää rauhan sodankäynnin poissaolona muiden, väkivallan poissaoloa tukevien ja

ylläpitävien, arvojen läsnäolon sijaan.³² (ibid.) Sodan uusiutumisen tason mittaaminen vaikuttaa kuitenkin yhtä riittämättömältä ja kiistanalaiselta kuin muutkin perinteisen rauhanrakentamisen menestyksestä määritellyt rauhan mittarit. Vaikka turvallisuusnäkökulman painotus tuottaakin suhteellisen korkean menestysasteen sen tilastollinen luotettavuus on asetettu kyseenalaiseksi (ks. perinteisten indikaattoreiden kritiikki 5.4). (Call 2008, 181)

Useat kvantitatiiviset tutkimukset ovat pyrkineet tunnistamaan rauhanrakentamisen epäonnistumisen riskin ja sisällissodan uusiutumisen tapausten perusjoukon. Näissä tutkimuksissa on kuitenkin eri kriteerit sen suhteen mitä sisällissotien listoille sisällytetään. Tutkimukset kohdistuvat vaihteleviin ajanjaksoihin (12–60 vuotta), ne käyttävät vaihtelevia aikavälejä sodan uusiutumisen mittaamiseen ja niissä analysoidaan sodan uusiutumista tietyissä olosuhteissa. (Call 2008 176–177) Esimerkiksi sodan päättäneen neuvotellun sopimuksen jälkeiset olosuhteet ovat selkeää sotilaallista voittoa heikompi perusta rauhalle (Licklider 1995 sekä Fortna 2004 & Mack 2007; ref. Call 2008, 178).

Länsimaisille sotilasinstansseille ja YK:n rauhanturvaamisesta vastaaville suunnittelijoille rauhanturvaamisen epäonnistumiseen viittaa epäsuorasti standardi siitä, tuleeko kansainvälisen yhteisön uudelleenkäynnistää sotilasjoukkojen lähettäminen tietylle konfliktinjälkeiselle alueelle järjestyksen palauttamiseksi. (Call 2008, 178) Akateemisen yhteisön tyytymättömyys YK:n rauhanturvaoperaatioiden uudelleenkäynnistämiseen menestyksen mittarina perustuu sen minimalistisuuteen ja epätäydellisyyteen (ibid.). Analyysieihin sisällytettävä data on luokiteltu tavalla, joka ei ota huomioon kaikkia epäonnistumisia kuten tapauksia, joissa rauhaa ei onnistuttu vakauttamaan ja tästä syystä myös sodan uusiutumisen mittaaminen oli tarpeetonta. (ks. Call 2008). Itä-Timorin, Liberian ja Haitin tapauksissa kansainvälinen yhteisö lopetti rauhanturvaoperaation vakuuttuneena siitä, että jonkinasteista menestystä sodan lopettamiseksi ja legitiimisti valitun hallituksen asettamiseksi oli saavutettu. Tästä huolimatta uusi aseellinen konflikti puhkesi viiden vuoden sisällä edellisestä konfliktista. (Call 2008, 178)

---

³² Ks. Johan Galtung; ref. Call 2008, 176. (Galtung: Three Approaches to Peace: Peacekeeping, Peacemaking in *Peace, War and Defense: Essays in Peace Research, Vol 2. Copenhagen: Christian Eljers* 197. s. 282-304)

Analyysin keskittyminen pelkästään YK -operaatioihin johtaa metodologiseen ongelmaan, sillä tuolloin tutkimuksen kohteeksi valikoituvat vain ne tapaukset, joilla saattaa Callin mukaan olla suurempi todennäköisyys menestykseen ja missä kansainväliset resurssit tekivät onnistumisesta todennäköisempää. (Call 2008, 178) Paris kartoitti 14 tapaustutkimusta rauhanrakentamisen pyrkimyksistä, joissa YK:n rauhanturvaamisen läsnäolo on ollut merkittävä. Kuten Doyle ja Sambanis sekä suurin osa tapaustutkimuksista, kumpikaan näistä tutkimuksista ei käsittele tapauksia kuten Burma, Peru, Venäjä/ Tšetšenia tai Filippiinit, joissa YK:lla ja muilla kansainvälisillä toimijoilla oli vain vähän, tai ei lainkaan osallisuutta sodanjälkeisiin aktiviteetteihin. Muut vertailevat tutkimukset³³ ovat tarkastelleet tapauksia, joissa YK:lla tai hallitusten välisellä toimijalla ei ole ollut merkittävää roolia, mutta kumpikaan näistä ei ole keskittynyt yksinomaan sodan uusiutumiseen, jota on pidetty yksioikoisimpana menestyksen mittarina. (Call 2008, 189) Rauhan mittaaminen myös muissa ympäristöissä kuin YK: n vaikuttamissa olosuhteissa on tarpeen.

Standardi, johon sisällytetään ainoastaan menestyksekkäät esimerkit datasta, on varsin kyseenalainen menestyksen mittari (Call 2008, 181). Numeroilla on kyky naamioida ja paljastaa tietoa (ks. 4.2). Ne voivat toimia alustana tiedon jakamiselle ja oppimiselle, kehitykselle ja laadukkuudelle. Laajemmassa mielessä ne ymmärretään myös mekanismeina, joilla voidaan sekä sisällyttää että sulkea ulkopuolelle tietoa ja ihmisiä monimutkaisissa sosiaalisissa hierarkioissa ja suhteissa. Numerot liittyvät laajempiin kysymyksiin valvonnasta ja läpinäkyvyydestä, politisaatiosta ja de-politisaatiosta. (Hansen & Mühlen-Schulte 2012, 460) YK -operaatioiden on osoitettu olevan kykenemättömiä turvaamaan rauha kaikissa olosuhteissa, mutta ennen kaikkea niiltä puuttuu keinoja tarjota välineitä menestyksen mittaamiseen (ks. Call 2008, 181). Vaikka sodan uusiutumista mittaava kriteeristö voi mahdollistaa joidenkin menestystarinoiden yksinkertaisen turvallisuusarvioinnin, se ei kuitenkaan välttämättä vastaa kausaalisen selittämisen tarpeisiin sodan syistä ja niiden käsittelyn tarpeellisuudesta. Lisäksi tämä kaikista helpoimmin mitattavissa oleva standardi kärsii selkeistä mittausvirheistä. (Call 2008, 181)

---

³³ Ks. Collier et al. *Understanding Civil Wars* 2005; Chesterman et al. *Making States Work* 2005; ref. Call 2008, 189.

Sodan uusiutumista voidaan pitää kaikista oleellisimpana merkkinä rauhanrakentamisen epäonnistumisesta. Se ei kuitenkaan yksinään ole riittävä indikaattori. Callin esittelemät muut standardit eivät tarjoa sen enempää absoluuttisia vastauksia rauhanrakentamisen menestyksestä. Call laittaa uskonsa standardiin, joka sisältää sekä laajamittaisen järjestäytyneen väkivallan uusiutumisen että poliittiset ja institutionaaliset elementit. Nämä jälkimmäiset elementit antavat ainakin suuntiman valtion kapasiteetista ratkaista sosiaalisia konflikteja rauhanomaisesti. (Call 2008, 173) Call näkee tarpeelliseksi parempien, kansakunnan rajat ylittävien rauhan institutionalisoimisen indikaattoreiden luomisen, mutta menettelytapojen kehittämiseen tulisi omaksua äärimmäisen kontekstispesifi lähestymistapa. Standardeja tulkittaessa tulisi kansallisten ja kansainvälisten päätöksentekijöiden noudattaa varovaisuutta ja tapoja, jotka soveltuvat tähän kontekstispesifityden vaatimukseen. (Call 2008, 173) Arviointeja tehtäessä esiin nousee kysymyksiä projektien omistajuudesta ja siitä kenellä on päätäntävalta arviointiprosessin kehitysehdotuksien toteuttamisessa. Tästä syystä rauhanohjelmien tehokkuuden takaamiseksi olisi luotava linkkejä mikro- ja makrotasojen välille.³⁴

5.3.2 Sosiaalinen näkökulma

Sodan uusiutumisen mittaamisen voidaan Callin mukaan katsoa edustavan minimalistista rauhanrakentamisen standardia. Maksimaalista ääripäätä kuvaa puuttuminen konfliktiin juurisyihin. (Call 2008, 181)

”Turvallisuusneuvosto tunnistaa, että rauhanrakentaminen tähtää aseellisen konfliktin puhkeamisen, uusiutumisen tai jatkumisen estämiseen ja siksi käsittää laaja-alaisesti poliittisia -, kehitys-, humanitaarisia - ja ihmisoikeudellisia ohjelmia ja mekanismeja. Tämä edellyttää lyhyen ja pitkän tähtäimen toimia, jotka on räätälöity käsittelemään niiden yhteiskuntien erityisiä tarpeita, jotka ovat vaarassa luisua konfliktiin tai ovat nousemassa sellaisesta. Näiden toimien tulisi keskittyä vaalimaan kestävää kehitystä, köyhyyden ja epätasa-arvon lähteiden poistamista läpinäkyvää ja vastuullista hallintoa, demokratian edistämistä, ihmisoikeuksien

---

³⁴ Examining RPP as a Tool for Evaluation – The Action Asia Experience. Results from the ACTION Asia Practitioner’s Forum February 8-9, 2011. s.4.

kunnioittamista ja lainvoimaa sekä rauhan ja väkivallattomuuden kulttuurin edistämistä.”³⁵ (Call 2008, 181)

Lista viittaa yleisiin juurisyihin, analysoiden syitä ja määräten ratkaisuja halki maiden ja alueiden. Tästä näkökulmasta olisi kenties järkevämpää viitata näihin aseellisen konfliktin riskitekijöinä. (Call 2008, 181–182) Taustalla vaikuttavat tietyn konfliktin syyt harvoin noudattavat niitä riskitekijöitä, jotka on tunnistettu useampia kansakuntia kattavassa tutkimuksessa. (Call 2008, 182). Tässä universalistisessa standardissa painottuu enemmän sosiaalinen taso, sosiaalisten ryhmien väliset suhteet sekä näiden suhde valtaan ja taloudellisiin mahdollisuuksiin. Toinen juurisyihin keskittyvä lähestymistapa on kontekstispesifimpi, pureutuen jokaisen tietyn konfliktin taustalla piileviin syihin. Sen pyrkimyksenä on tunnistaa sekä välittömät (*proximate*) että mahdolliset aseellisen konfliktin juurisyyt. (ibid.) Tämän lähestymistavan akateeminen analyysi ”*After Wars End*” (Paris 2004, 56; ref. Call 2008, 189) sisältää myös rauhanrakentamisen menestyksen standardin, jonka tavoitteena on vakaan ja kestävän rauhan saavuttaminen. (Call 2008, 182)

Turvallisuusnäkökulma sodan uudelleensyttymisen ehkäisemiseen on Parisista ongelmallinen, sillä se vie huomion pois kysymyksestä, puuttuvatko rauhanrakentajat menestyksekkäästi konfliktin piileviin lähteisiin, mikä YK:n mukaan on oleellista itseään ylläpitävän rauhan rakentamiselle. (Paris 2004, 56; ref. Call 2008, 182) Konfliktiin piilevien lähteiden voidaan katsoa vaativan sellaisia toimia, jotka pyrkivät muuttamaan ne olosuhteet, jotka aiheuttivat perimmäiset konfliktin syyt (Diamond 1993; ref. Botes 2003). Rauhanrakentajien kapasiteetti puuttua konfliktin lähteisiin ja tarpeellisuus näiden juurisyiden kartoittamiseen ovat kuitenkin epäselviä. Rauhanrakentamisen epäonnistumisesta kertovien esimerkkien pohjalta voidaan väittää, ettei kansainvälisen yhteisön määrittelemä rauhanrakentaminen voi koskaan omata transformatiivista potentiaalia (Denskus 2013, 658–659).

Paris puolustaa kunnianhimoista taustasyiden standardia siksi, että sen tulokset rauhanrakentamisen menestyksen kannalta ovat pitkäkestoisemmat. Parisin mukaan

---

³⁵ YK: n turvallisuusneuvoston puheenjohtajan lausunto helmikuulta 2001. S/PRST/2001/5.(Call 2008, 181)

jokaisen vakavasti otettavan rauhanrakentamisen tehokkuuden arvioinnin tulisi huomioida miksi siviiliväkivalta alun perin puhkesi ja ovatko nämä väkivaltaan johtaneet olosuhteet lientyneet rauhanrakentamisen seurauksena. (Paris 2004, 56–57; ref. Call 2008, 182)

Vaikka Turvallisuusneuvoston tavoitteet ovat arvostettavia, ei tämä kunnianhimoinen komitealähtöinen konsepti auta luomaan sellaisia operationaalisia päämääriä tai realistisia menestyksen standardeja, joilla olisi suunniteltua vaikutusta tai joista olisi konkreettista hyötyä. Jos otetaan huomioon, kuinka harva maa on saavuttanut edes yhden mainituista tavoitteista i.e. köyhyyden lakkauttaminen tai epätasa-arvo, on tutkimukselle ja käytännölle ainoastaan haitallista pitää näitä käsitteitä menestyksen mittapuina. Juurisyiden kontekstispesifimpi/partikularistinen versio on arvioinnin osalta tylppä työkalu, joka on seurausta mittariston keltavuudesta, jonka standardeihin vain harvat tapaukset yltyvät. (Call 2008, 182; ks. myös Paris 2004, 151; 155; ref. Call 2008) Standardin käytännön toteutuminen ei ole kuitenkaan juurisyiden lähestymistavan ainoa ongelma. (Call 2008, 183) Callin mukaan on epärealistinen lähtökohta olettaa, että rauhanrakentajat pystyisivät käsittelemään sellaisia aseellisen konfliktin alkusyitä, jotka kumpuavat valtioiden ulkopuolelta, kuten saalistavat naapurit tai neoliberaali talouspolitiikka. (ibid.).

Konfliktianalyysin edistysaskelista huolimatta on edelleen vaikea diagnosoida menestyksekkäästi taustalla vaikuttavia syitä, vaikka tämä loogisesti vähentäisi sodan uusiutumisen mahdollisuuksia. (Call 2008, 183–190). Tulisiko rauhan vaalimisen yritykset sitten katsoa epäonnistuneiksi, jos ne eivät kykene lievittämään sodan vaihtelevia alkuperäissyitä (Call 2008, 190)? Jos syiden selvittäminen katsotaan tärkeäksi tehtäväksi rauhan kannalta, olisi toiminnan aikaansaamiseksi löydettävä indikaattoreita, jotka paljastavat syitä eivätkä oireita (ks. Cobb & Rixford 1998, 26–27; edellä kpl 4.1) On kuitenkin ongelmallista käyttää matemaattisia malleja apuvälineenä kausaalisessa selittämisessä, koska matematiikka on kielenä epäkausaalinen ja epärakenteellinen (Sayer 1992, 179; edellä kpl 4.3). Monien muiden konfliktin jälkeisten maakohtaisten tapausten ohella esimerkiksi Guatemalan tapaus on osoittanut, että juurisyiden selvittämisen epäonnistumisesta ei ole seurannut taantumista konfliktiin (Call 2008, 183). Rauhan mahdollinen riippumattomuus juurisyiden selvittämisestä voidaan kuitenkin nähdä positiivisena asiana siinä mielessä, että kansalliset ja

kansainväliset resurssit ovat rajalliset ja lähes aina riittämättömät paneutumaan yhdenkään yhteiskunnan sodan alkuperäisyyhin (ks. Call 2008, 190).

On perusteltua olettaa, että kansainvälisen rahoituksen tukenamakin kansalliset pyrkimykset käsitellä sodanjälkeisten jännitteiden taustasyitä Afganistanissa, Sudanissa tai DRC:ssä johtaisivat todennäköisesti mitättömään edistykseen jokaisen osatekijän osalta. Tästä syystä resurssien ohjaamista voidaan harkita uudelleen. (Call 2008, 190)

5.3.3 Taloudelliset standardit

Taloudelliseen toipumiseen tai uudelleenrakentamiseen konfliktinjälkeisissä puitteissa ensisijaisesti pyrkivät kansainväliset toimijat ovat epävarmoja sen suhteen, uskovatko he menestyksen taloudellisessa kehityksessä luovan kestävän rauhan. Callin mukaan on mahdotonta ajatella taloudellisen toipumisen olevan rauhan ainoa indikaattori. Vaikka voidaanakin esittää ajatus siitä, että rauha toteutuisi tietyn taloudellisen tason saavuttamisen myötä, suurin osa talousanalyytikoista olisi tästä eri mieltä. Tutkimuksissa on osoitettu, että toiset taloudelliset muuttujat ovat suurempia kuin tietyt poliittiset, kulttuuriset tai sosiaaliset muuttujat. Köyhyys ja muut sosio-ekonomiset indikaattorit korreloivat selvästi sisällissodan ilmaantumisen kanssa. Jos riskitekijät eivät muunnu aseelliseksi konfliktiksi, eivät ne voi toimia riittävänä indikaattorina rauhan olemassaolosta. Rauha ei ole sama asia kuin vauraus, infrastruktuuri, teollistuminen, terve väestö tai talouskasvu. (Call 2008, 186; ks. myös Schwartzentruber 2010)

Kansainvälisen kehityksen ja rahoitusinstituutioiden olisi järkevämpää suunnitella ja panna toimeen ohjelmia, joiden päämääränä olisivat sellaiset rauhanstandardit, jotka sisältävät tai kuvailevat rauhaa määrittäviä elementtejä kuten järjestäytyneen väkivallan tasoja ja mahdollisesti poliittisen auktoriteetin vakautta (Call 2008, 186–187). Suurin osa kehitys- ja talouskirjallisuudesta, joka käsittelee konfliktinjälkeistä taloudellista toipumista, keskittyy näihin rauhan elementteihin joko suorasti tai epäsuorasti (ibid.). Collier et al. tarkastelee teoksessa *Breaking the Conflict Trap* korrelaatiota sosiaalisten, taloudellisten ja poliittisten muuttujien välillä käyttäen riippuvana muuttujana sisällissodan esiintymisen tasoja. (Collier 2003; ref. Call 2008, 187) Viime vuosina suurin osa kehitys- ja humanitaarisen työn kansainvälisistä organisaatioita on

keskittynyt saamaan nämä organisaatiot muokkaamaan ohjelmiaan enemmän rauhan - ja valtion rakentamisen suuntaan taloudellisten indikaattoreiden sijaan, hyväksyen menestyksen mittariksi epäsuorasti väkivallan ja sen institutionaalisen vähenemisen tai kukistamisen. (Call 2008, 187)

Ei ole selvää, mitkä taloudellisen toipumisen tasot koetaan riittäviksi, jotta toteutetut ohjelmat voitaisiin julistaa menestyneiksi. Epäsuorana mittarina voitaisiin mahdollisesti käyttää taloudellisen suoriutumisen tasoja, jotka vallitsivat ennen sotaa. Valtaosa kansainvälisistä kehitystyön toimijoista uskoo sellaisen standardin olevan kuitenkin liian vaikeasti tavoitettava tai muulla tapaa sopimaton. Lisäksi toimijat yleisesti epäonnistuvat tarkentamaan, mitkä indikaattorit olisivat sopivimmat tason mittaamiseen: BKT, infrastruktuurin uudelleenrakentaminen, työllisyysluvut, tuottavuus, palkkatasot, vai perus terveys – ja sosiaaliset indikaattorit. (Call 2008, 187)

5.3.4 Poliittinen näkökulma

Sodan uusiutumiseen, juurisyihin ja talouteen keskittyvien standardipyrkimysten lisäksi on Charles Callin mukaan olemassa myös neljäs näkökulma rauhanrakentamisen menestykseen. Tässä poliittisessa lähestymistavassa huomion kohteena ovat regiimi tai valtion luonne. Michael Doyle ja Nicholas Sambanis omaksuvat tämän poliittisen perspektiivin teoksessaan *Making War, Building Peace*. (Call 2008, 183) Teoksessa sisäinen rauha on legitiimin valtion auktoriteetin menestyksestä jälleenrakennusta. (Doyle & Sambanis 2006, 69)

Rauhanrakentamisen määritelmän mukaan sen tavoitteena on pyrkiä kestävän valtion luomiseen ja/tai itseään ylläpitäviin rauhan instituutioihin. Poliittisen lähestymistavan toinen päämuoto keskittyy konfliktinjälkeisen regiimin legitimizeettiin, jolloin rauhanrakentaminen liittyy oleellisesti osallistamiseen ja demokratiaan. 1990-luvun alussa rauhanturvaamisen menettelytavoissa yleinen oletus oli, että vaalit voisivat toimia konfliktinhallinnan työkaluna, lopettamalla sisällissodat rauhanomaisesti sovittelun kautta ja ratkaisemalla kysymyksen siitä kenen tulisi hallita. Jonas Savimbin UNITA -joukkojen taantuminen sodankäyntiin Angolassa 1991 presidentin vaalien jälkeisen tappion seurauksena paljasti puutteita ajattelumallissa, jossa vaalit nähdään onnistuneen rauhanprosessin kulminaationa. (Call 2008, 183) Tästä huolimatta, legitimizeetti on edelleen sekä käsitteellisesti että operationaalisesti tärkeä merkki

rauhanrakentamisen menestyksestä. Erityisesti osallistava hallinto on edellytys kestäväälle rauhalle. (ibid.) Sisäinen rauha muuttuu kestäväksi, kun yhteiskunnan luonnolliset konfliktit voidaan ratkaista rauhanomaisesti valtion suvereniteetin ja yleisesti osallistavan hallinnon kautta (Secretary-General of the UN 2001; ref. Call 2008, 183).

Nykypäivän kansainväliset rauhanoperaatiot edellyttävät jonkinasteista osallistumistaan pysyvän hallituksen (ja usein siirtymäajan hallinnon) valintaan. Vaikka vaalien haitallisuudesta ja niiden kykenemättömyydestä luoda perusta legitiimille regimille vallitsee laaja yksimielisyys, keskeinen legitiimiyden markkeri on edelleen perustuslaillisesti valtuutetun kansallisen hallituksen valinta. Käsitteellisesti osallistumista painottava standardi liittyy rauhan siihen kuinka legitiiminä ja vastakkaisia sosiaalisia ryhmiä edustavana valtio nähdään. (Call 2008, 184)

Operationaalisesti standardin etu on sen näkyvyys. (Call 2008, 184) Sen ongelmana on luottamus yhteen ainoaan osallistavaan tapahtumaan, joka yleensä konkretisoituu vaaleiksi. Callin mukaan vaalit voivat myös sytyttää konfliktin uudelleen kuten Angolassa 1991. (Snyder 2000; ref. Call 2008, 184) Ne voivat välittää sisäistä ja ulkoista legitimeettiä sellaisille toimijoille, jotka aktiivisesti pyrkivät heikentämään poliittista tai sosiaalista sovittelua, tai jotka sivuuttavat tai sortavat entisiä vihollisia. (Call 2008, 184) Vaalit yksinään eivät ole riittävä menestyksen mittari.

5.3.5 Valtion rakentaminen rauhanrakentamisena

Toinen poliittisen lähestymistavan näkökulmista keskittyy valtion kapasiteettiin. Onko konfliktinjälkeinen valtio kykenevä suoriutumaan minimaalisista toiminnoistaan? (Call 2008, 184) Etenkin 9/11 tapahtumien jälkeen "valtion epäonnistuminen" on noussut kansainvälisen turvallisuuden etulinjaan ja valtion rakentamisen käsite on näin kietoutunut yhteen rauhanrakentamisen kanssa. (ks. Helman & Ratner 1993; ref. Call 2008, 184) Fukuyama totesi valtionrakentamisen olevan maailmanyhteisön yksi tärkeimpiä aiheita, sillä heikot valtiot tai uudelleenrakentamisessa epäonnistuminen ovat maailman vakavimpien ongelmien lähteitä (2004, 1; ref. Call 2008, 184–185). Torjuakseen valtiollisiin instituutioihin kohdistuvaa laiminlyöntiä, hallitusten väliset toimijat omaksuivat valtion rakentamisen keskeiseksi konfliktinjälkeisen rauhanrakentamisen piirteeksi (ks. Woodward 2004; ref. Call 2008, 185).

Käytännöllisesti katsoen, rauhanrakentajat määrittivät menestyksen sen perusteella syntyikö tuloksena kestävä valtio tai itseään ylläpitävät valtion instituutiot. (Call 2008, 185)

Legitiimi, tehokas valtio on puoleensavetävä standardi sillä se antaa arvoa ensisijaisesti kestävyys saavuttamiselle, yksinkertaisten vaalien ja massatason väkivallan puuttumisen sijaan. Tällaisella pitkän tähtäimen toiminnalla on paremmat lähtökohdat rauhanrakentamiseen. Tehokkaiden ja legitiimien valtioiden olemassaolo riittää todennäköisesti siihen, että ne ovat kykeneviä välittämään konflikteja tavoilla, jotka lievittävät väkivaltaa. (Call 2008, 185) Ihannetilanteessa kapasiteetti-indikaattori/standardi sisältäisi instituutioiden todellisen kyvyn ratkaista sosiaalisia konflikteja, sekä sen mitan, johon asti hallinto on strukturoitu tavalla, jolla se ei lietso uusiutuvaa konfliktia. Osallistumisen ja valtion instituutioiden mittaamisen ongelmana on arvostelukykyisten ja universaalien markkereiden puute, jotka mittaisivat konfliktien ratkaisemisen kapasiteettia. (Call 2008, 190–191)

Poliittisella standardilla on lisäksi seuraavat kaksi puutetta. Kansainvälisillä ja kansallisilla toimijoilla ei ole kapasiteettia tunnistaa tehokasta ja legitiimiä valtiota, kun ne kohtaavat sellaisen. Toimijat eivät ole myöskään aina samaa mieltä sen tilasta. (Call 2008, 185) Määrittelyn ongelmallisuus näkyy kaikessa ja vaikeuttaa tehokasta toimintaa. Suurin osa analyytikoista on yhtä mieltä siitä, että täysi weberiläinen valtio³⁶ ei ole sopiva standardi. (Call 2008, 185)

Eräs usein käytetty valtion rakentamisen standardi on "valtion auktoriteetin palauttaminen". Kuitenkaan ei ole olemassa selvää tai tyydyttävää vastausta siihen, mitä tämä palauttaminen tarkoittaa. Esimerkiksi Liberiassa valtion auktoriteetin palauttaminen maaseudulle oli YK -mission menestyksen avainindikaattori. Todellisuudessa YK:n standardit jäivät vajaiksi jopa sotaa edeltävään kapasiteettiin verrattuna. Auttamalla palauttamaan valtion sotaa edeltänyt kyky toimittaa palveluita ei välttämättä ole käytännöllisin lähtökohta, sillä valtion suoriutuminen ennen sotaa saattoi olla riittämätöntä ja mahdollinen alkuperäisyys itse sodalle. Operationaalinen standardi ei välttämättä tarjoa soveltuvaa mittaria määrittää tehokas ja legitiimi valtio. (Call 2008,

---

³⁶ Weberiläisessä valtiossa viralliset ministeriöt toimittavat funktionsa läpinäkyvällä tavalla, tehokkaasti ja vastuullisesti, kohtalaisen tasa-arvon vallitessa eri sosiaalisten ryhmien välillä. (Call 2008, 185)

185) Kuten edellä on esitetty, kansainvälisten toimijoiden on suoritettava äärimmäistä varovaisuutta vetäessään johtopäätöksiä globaalin pohjoisen kontekstin tarjoamasta perspektiivistä. Rauhanrakentaminen voidaan ymmärtää rauhan operationalisoimisena, mutta näitä kahta käsitettä ei saisi sekoittaa keskenään.

Valtion rakentamisen standardi ei siis automaattisesti ole rauhanrakentamista. Hallinnon, taloudellisen riskin, demokratian ja vapauden mittaamiseksi on olemassa valtava määrä indeksejä, mutta niitä on paljon vähemmän valtiollisten instituutioiden mittaamiseksi³⁷. (Call 2008, 185) Suurin osa muutamista olemassa olevista valtion kapasiteetin indikaattoreista mittaa asioita, jotka ulottuvat valtion institutionaalisen kapasiteetin ulkopuolelle, yhdistäen legitimitetin, hallinnon tai muiden toimintaperiaatteiden indikaattoreita. Tällainen yhdisteleminen ei sinällään ole huono asia, mutta käyttökelpoisempia ja tarpeellisempia olisivat kapeammat indikaattorit valtion kapasiteetista ratkoa konflikteja (ml. valtion ydintoiminnot kuten turvatakuiden takaaminen, julkisen talouden hoitaminen ja oikeuden toimeenpaneminen), jotta niillä olisi merkitystä rauhan kannalta. Yrityksistä huolimatta ei ole olemassa yhteisesti sovittua perustaa valtion tehokkuuden kokonaisvaltaiseksi mittaamiseksi. Uskottava arviointi valtion suhteellisesta voimasta edellyttää parempaa dataa valtion ydintoimintojen laajasta joukosta. (Call 2008, 186)

5.4 Perinteisten indikaattoreiden luotettavuus

Nämä neljä yleistä menestyksen standardia konfliktinjälkeiseen rauhanrakentamiseen tuottavat jokainen eri epäonnistumisen ja menestyksen tasoja, jotka tästä vaihtelevuudesta johtuen eivät näytä toteuttavan luotettavuuden kriteerejä (ks. kpl 4.1). Sodan uusiutuminen, standardeista yleisin, esittää erilaisia menestyksen tasoja (Call 2008, 187), mutta samalla standardillakin voidaan saada vaihtelevia tuloksia.

Kuten edellä on todettu (Paris 2004; ref. Call 2008, 182), ei sodan uusiutuminen ole yksittäisenä standardina riittävä kuvaamaan menestystä. Juurisyiden mittaamisessa, lainvoimaa kuvaava poliittinen standardi valtion institutionalisoitumisesta ei ainakaan nykyisellään kykene tarjoamaan luotettavia menestyksen mittareita. Menestyksekkään

---

³⁷ Hallinnon indikaattoreista ks. Besancon 2003; ref. Call 2008, 185.

rauhanrakentamisen mittaamiseen suunniteltua laajasti jaettua, eri sodanjälkeisten maiden tapauksiin soveltuvaa standardia, ei Callin mukaan ole olemassa. (Call 2008, 187)

Indikaattori on luotettava, jos se on kykenevä ilmaisemaan saman viestin ja taipumaan samoihin johtopäätöksiin, vaikka mittaus suoritettaisiin eri työkaluilla, eri ihmisten toimesta vastaavissa olosuhteissa (de Vries 2001, 3201; edellä kpl 4.1.1). Tätä määritelmää perinteisten standardien yhteydessä ei ole tavoitettu. Miten esiteltyjä olemassa olevia perinteisiä standardeja tulisi siis arvioida (Call 2008, 188)? Menestysasteiden monimuotoisuus ei saisi johtaa luovuttamiseen laajasti jaetun menestyksen standardin puolesta, sillä Callin mukaan tutkimus tarjoaa järkeviä vaihtoehtoja (ibid.). Metodologisesta näkökulmasta asiasta voidaan olla kuitenkin eri mieltä. Call myöntää skeptisyyden olevan oikeutettua, sillä vertailukelvottomat menestysasteet minkä tahansa annetun standardin sisällä eivät voi johtaa varmoihin lausuntoihin indikaattorin luotettavuudesta (Call 2008, 188). Sodan uusiutumisen saadut suuren otannan kvantitatiiviset löydökset, joista on johdettu vaihtelevia lopputuloksia, eivät herätä luottamusta tämän indikaattorin suhteen. Sodan uusiutumisen sekä kvantitatiivinen että kvalitatiivinen tutkimus on ongelmallista. Ongelmat liittyvät menetelmiin ja mittaukseen, jotka eivät tuota johdonmukaisia lopputuloksia. (ks. Call 2008, 188)

Hankitun datan luokittelulla on suuri merkitys sen suhteen mitä mittauksiin sisällytetään (Call 2008, 188). Luokitukset ovat voimakas poliittinen teknologia, jolla on erityisiä vaikutuksia niihin, jotka ovat niiden hallinnan kohteena. (Mühlen-Schulte 2012, 481) On kuitenkin epäselvää pyrkivätkö kansainväliset organisaatiot luomaan kiintopisteitä välineiksi toimintaperiaatteisiin pakottamiseksi vai niiden oppimiseksi. (Seabrooke 2012, 486) Sellainen standardi, joka niputtaa yhteen selkeät epäonnistumiset ja hyväksytyt menestykset ei vaikuta käyttökelpoiselta toimintamallien kehittämisen tarkoituksiin. (Call 2008, 183) Menestyksen ja epäonnistumisen asteet ovat vielä vähemmän vakuuttavia, asiantuntijoiden ollessa erimielisiä myös siitä, mikä ylipäättään on sisällissota. (Call 2008, 188) Mittaamisen kohteen on oltava luonteeltaan tietynlainen kvantifioinnin mahdollistamiseksi. Sayerin mukaan kohteen tulisi olla kvalitatiivisesti muuttumaton, jotta sen mittaamisen ja muuttamisen järjestyksellä ei olisi merkitystä. Kaikilla muuttujilla ei pystytä tuottamaan vakaata vertailukohtaa. Tästä seuraa, että

oletukset lineaarisuudesta, laskettavuudesta ja mahdollisuudesta löytää käytännössä riittäviä instrumentaalisia lakeja suhteellisesta vaihtelusta, ovat riippuvaisia menestyksestään niiden objektien materiaalisesta ominaisuudesta, joihin ne viittaavat. (Sayer 1992, 177)

Yhdenmukaisuus on edellytys uskottavuudelle. Rauhan mittaamiseen käytetyt objektit on kuitenkin osoitettu kaikkea muuta kuin yhdenmukaisiksi eri tutkimuksia vertailtaessa. Mittareiden luominen on kenties yksi keino saavuttaa yksimielisyyttä, mutta tässä ei toistaiseksi ole onnistuttu. Sillä jotta voidaan saavuttaa hyvä indikaattori, on selvitettävä tarkasti mitä yritetään mitata. Ilman käsitteellistä perustaa saatetaan päätyä tilanteeseen, jossa luodut indikaattorit mittaavat jotain muuta kuin tarkoituksena oli. (Cobb & Rixford 1998, 16; kpl 4.1)

Ongelmana erilaisten metodien ja datajoukkojen suhteen on nimenomaan ollut erillisten yleistysten joukon puuttuminen, jotka pohjautuisivat samantyyppisiin objekteihin esim. yhdenmukaiseen määritelmään sisällissodasta. Eniten hyötyä suuren otannan kvantitatiivisille tutkimuksille olisi sellaisista metodeista, joilla vertailla systemaattisia eroja monenlaisten sosiaalisten ilmiöiden joukossa. Näin ollen sodankäynnin riskitekijät on johdettu yli sadan sisällissodan analyysistä erilaisilla sodan vaikutuksen alla olleiden alueiden skaaloilla, eri intensiteetin asteilla, eriasteisilla ulkopuolisten toimijoiden osallisuudella jne.. Samankaltaisten sodanjälkeisten tilanteiden muokkaamiseen vaikuttavien tekijöiden tutkimuksessa voisi olla hyötyä kansainvälisen rauhanturvaamisen pyrkimyksille. Tämä viittaa kvalitatiivisen tutkimuksen tarpeeseen. (Call 2008, 189) Kvalitatiiviset tuloksetkin muunnetaan lähes poikkeuksetta tilastolliseksi dataksi vertailun suorittamiseksi laajassa mittakaavassa. Riskitekijöihin on puututtava, sillä ne voivat vähentää sodan uusiutumisen todennäköisyyttä, mutta niitä ei saisi sekoittaa menestyksen indikaattoreihin (Call 2008, 190).

5.5 Miksi standardeja tarvitaan?

Miksi kiistattoman rauhanrakentamisen menestyksen määritelmien kehittäminen sitten on hyödyllistä? Rauhanturvaamisen ja -rakentamisen toimiala on kasvussa ja sen kustannukset ovat miljardeja dollareita vuosittain. Pääasiassa toimintaa harjoitetaan siellä missä sota on päättynyt, mutta kestävä rauha on edelleen kyseenalainen. (Call

2008, 174) Tehokkuuden mittaamista peräänkuuluttavat itse rauhantyössä toimivat, mm. työnsä mielekkyyden tähden, mutta ennen kaikkea ne, jotka toimivat näissä hankkeissa maksumiehen roolissa. On nimittäin ongelmallista luoda tehokkaita strategioita, jos ei tiedetä sitä, minkä asteista tai tyypistä rauhaa erilaiset operaatiot tavoittelevat (Call 2008, 174).

Jotta voidaan tutkia maailmanlaajuisia rauhan indikaattoreita, vaaditaan jonkin verran jaettua ymmärrystä siitä, mitä mitataan. Menestystä voidaan mitata nk. konfliktin alkuperäisyyden, kuten köyhyys ja työttömyys, avulla. Nämä ovat kuitenkin vain riskitekijöitä tai *proxyja*, jotka vaikuttavat lopputulokseen, eivät varsinaisia rauhanrakentamisen menestyksen tai epäonnistumisen mittareita. Näitä riskitekijöitä on nimittäin havaittavissa muissakin yhteiskunnissa, jotka silti välttyvät konfliktilta. Näin ollen ne eivät ole syitä konfliktille, sillä ne eivät ole välttämättömiä olosuhteita, mutta riittäviä tuottamaan lopputuloksen, konfliktin³⁸ (Patomäki 2002, 76–77). Callin suosima mittari on yhdistelmästandardi (synteesi), jossa korkean tason poliittinen väkivalta uupuu ja lisäksi on olemassa vähimmäismäärä poliittisia instituutioita, jotka kykenevät sosiaalisen konfliktin ratkaisemiseen rauhanomaisesti. (Call 2008, 174)

Indikaattorit on jollain tapaa pidettävä irrallaan todellisuudesta, sillä tietyt osallistumisen tai institutionaalisen kapasiteetin indikaattorit eivät saisi liiaksi määrittää poliitikkojen prioriteetteja (Call 2008, 174). Lisäksi vaarana on indikaattorin muuntuminen työkalusta monimutkaisten käsitteiden tai tilanteiden yksinkertaistetuksi versioksi totuudesta (ks. Cobb & Rixford 1998, 20; de Vries, 2001, 319; kpl 4.1) Vaikka sodan uusiutumisen mittaaminen soveltuu hyvin poikkikansallisiin standardeihin osallistumisesta ja institutionaalisesta voimasta, tulisi päätöksentekijöiden konfliktinjälkeisissä yhteiskunnissa noudattaa varovaisuutta. Vaarana on, että standardoidut osallistumisen indikaattorit ja valtion kapasiteetti ovat niin voimakkaita lähestymistapoja, että kontekstispesifeistä strategioista vieraannutaan liiaksi, vaikka näiden strategioiden avulla voitaisiin institutionalisoida konfliktin ratkaisun mekanismeja. (Call 2008, 174) Kontekstit ovat oleellisia myös sen takia, että jokainen rauha on erilainen (Galtung 1969; ref. Gibler & Tir 2010, 951). On nimittäin mahdotonta verrata esimerkiksi Intian ja Pakistanin välillä vallinneita rauhanvuosia

---

³⁸ INUS –ehto (ks. Bhaskar 1979; Mackie 1976; ref. Patomäki 2002)

Yhdysvaltain ja Kanadan välillä vallinneisiin rauhan vuosiin, ilman että ensin lasketaan vihamielisyyden taso, joka osapuolten välillä vallitsee. (Gibler & Tir 2010, 951)

5.6 Teknokratia perinteisten indikaattoreiden pohjana

Konfliktien analysoiminen ja rauhan mittaamisen vallitsevien lähestymistapojen standardointi ei olisi voinut olla mahdollista ilman teknokraattista käännekohtaa rauhanrakentamisen sektorilla. Tämä on oleellinen muutos tämänhetkisten rauhan mittaamisen lähestymistapojen kartoittamisen. Teknokratialla tarkoitetaan yksinoikeuden myöntämistä byrokraattiselle imperatiiville muiden päätöksentekomenetelmien tai järjestelmien organisoimisen sijaan (Centeno 1993:314, 1994:4; Riles 2004, 393; Tinker & Lowe 1984, 44; ref. Mac Ginty 2013, 57). Teknokratian etuina ovat sen rationaalisuus, tehokkuus ja neutraalius. Jyrkästi jakautuneissa yhteiskunnissa lähestymistavasta on selkeää hyötyä, sillä päätöksenteolla tai resurssien jakamisella teknokraattisten linjojen mukaan voidaan välttää ongelmat puolueellisuuden ympärillä, liittyivät ne sitten uskontoon tai identiteettiin. (Mac Ginty 2013, 57) Teknokraattisuus tuo siis vakautta, joka on perustelu teknokratian käyttökelpoisuudelle.

Monien nykyisten rauhaa tukevien interventioiden painotus on ollut valtionrakentamisessa ja ”hyvän hallinnon” reformeissa, jonka myötä teknokratisoituminen sektorilla on selkeästi lisääntynyt. Kansainväliset rauhanrakentamisen interventiot ovat panostaneet konfliktien ehkäisemiseen ja valtion täyden toiminnan kohentamispotentiaaliin, vastuullisuuteen, läpinäkyvyyteen rohkaisemiseen sekä kansalaisyhteiskunnan vahvistamiseen. Nämä lähestymistavat ovat tuottaneet lukuisia mahdollisuuksia teknokraattiseen puuttumiseen ja paikkoja paremmille toimintamalleille väkivaltaisesta konfliktista nousevissa yhteiskunnissa. (Mac Ginty 2013, 57)

Nykyaikaisissa rauhaa tukevissa interventioissa teknokratian rooli on merkityksellinen usealla tavalla. Standardisoidut menetelmät kuten analyysitavat, työkalut ja analyysiin

sovellettava arkikieli ³⁹ tarjoavat etuja, erityisesti mahdollistaessaan konfliktien luokittelun ja vertailun, mutta ne voidaan nähdä myös uusina eksklusiivisina epistemologioina. (Mac Ginty 2013, 57) Ongelmana on, että tällaisilla epistemologioilla on taipumus turvautua informaatioon, joka ammentaa länsimaisista oletuksista ja metodologioista (Cramer 2002; ref. Mac Ginty 2013, 57). Konfliktin määrittely ja kuvaaminen tällaisilla tavoilla, jotka ovat täysin vieraita konfliktin kokeville yhteiskunnille, eivät palvele tarkoitusta (Donais 2009, 8; ref. Mac Ginty 2013, 57).

Vaarana konfliktialueen asukkaiden kokemusten ja havaintojen ohittamisessa on, että ulkopuolisten suorittaman konfliktien kehystäminen muuttuu yhdeksi niistä tavoista, joilla kohdealueen väestöltä viedään valtaa (Caddell & Yanacopoulos 2006; ref. Mac Ginty 2013, 57; Väyrynen 2001, 118). Konfliktin luokitteluun käytetyt ulkoiset mallinnukset (ibid.) voivat tuottaa konfliktista kuvan esimerkiksi valtion heikkouden tai romahtamisen puitteissa. Tällainen weberiläiseen ajatteluun pohjautuva mallinnus saattaa vaikuttaa intuitiiviselta globaalista pohjoisesta tuleville tarkkailijoille, mutta ei välttämättä edusta sitä, miten paikalliset ihmiset näkevät konfliktin, joka koetaan ja arvioidaan henkilökohtaisella tasolla. Kuten edellä todettiin, on eri tasojen välille löydettävä yhteyksiä rauhan tehokkuuden takaamiseksi⁴⁰ (ks. kpl 5.3). Byrokraattiset tavat tarkastella konfliktia ovat institutionalisoituneet siinä määrin, että niistä on tullut rutiinia, neutraaleja ja normaaleja. Nämä perinteiset tavat lukea konflikti ovat vaarallisella tavalla muuntuneet vallitseviksi rauhanrakentamisen yhteisössä. Vaihtoehtoiset tavat tulkita konfliktia ovat siirtyneet marginaaliin. (Mac Ginty 2013, 57)

Konfliktin kehystämällä teknokraattisten ja vakiintuneiden linjojen mukaan on oleellisia seuraamuksia niille yleisesti käytetyille malleille, joita suositellaan konfliktin helpottamiseksi. Tietyllä tapaa käsitetty ilmiö tuottaa sitä vastaavat ratkaisumallit. Toisin sanoen konfliktianalyysit, joiden sisäänrakennettu fokus on teknokratiassa (valtion romahdus, huono hallinto, oikeudenmukaisen resurssien jakamisen takaavien mekanismien puuttuminen jne.), suosittelevat todennäköisesti sellaisia rauhaa tukevia interventioita, jotka keskittyvät teknokratiaan. Tämä on tarvikeperustaista

---

³⁹ Ks. myös Conflict Sensitivity Consortium 2010, 15–40; GSDRC 2009; World Bank 2005 ref. Mac Ginty 2013, 57.

⁴⁰ Examining RPP as a tool for evaluation – The Action Asia Experience. Results from the ACTION Asia Practitioner’s Forum February 8-9 2011. s.4.

rauhanrakentamista ja auttaa selittämään sen, miksi monet rauhanrakentamisinterventiot keskittyvät niin painokkaasti valtion rakentamiseen ja hyvään hallintoon (Mac Ginty 2012). Mac Gintyn tarkoituksena ei ole todistaa, että valtion rakentaminen, hyvä hallinto tai teknokraattiset interventiot ovat välttämättä täysin järjenvastaisia, mutta hän pyrkii huomioimaan liiallisen teknokraattisen painotuksen haitat. Huomion kohdistaminen myös muihin rauhanrakentamisen elementtien on jäänyt paitsioon, etenkin niiden elementtien osalta, jotka liittyvät identiteettiin, suhteisiin ja käsityksiin epäkohdista (Brewer 2010; ref. Mac Ginty 2013, 57; ks. myös Väyrynen 2001, 110). Teknokraattiset tulkinnat konfliktista saattavat siis olla alttiita kritiikittömälle ongelmanratkaisuparadigmalle ja ne saattavat välttää hankalampia teemoja, joita tavallisesti kohdataan konfliktin transformaation paradigmassa. (Mac Ginty 2013, 57) Teknokratia ei ole ainoa näkökulma konfliktiin, vaikka se onkin tarjonnut menetelmiä puolueettoman lähestymistavan kartoittamisessa.

Analyysitapojen vakiinnuttamisen lisäksi teknokratia on merkittävällä tapaa tuonut rauhanrakentamiseen byrokraattista infrastruktuuria ja materiaalista kulttuuria, jotka määrittävät nykyaikaista rauhanrakentamista (Denskus 2007; Goetschel & Hagmann 2009; ref. Mac Ginty 2013, 57). On huomioitava, että vaikka teknokratia on perinteisellä mittapuulla merkittävä apuväline, se ei tarkoita, että rauhan mittaaminen sen avulla olisi perusteltu lähestymistapa. Rauhanrakentamisen sektorin monipuolisuus käsittää suuren joukon yksilöitä ja organisaatioita, jotka toimivat äärimmäistä ammattitaitoa noudattaen (Mac Ginty 2013, 57). Ajan kuluessa sektori on omaksunut enemmän teknokratiaa, joka on osittain ollut tervetullutta, sillä hyvää tarkoittava amatööri voi aiheuttaa enemmän haittaa kuin hyötyä. (ibid.) Lisäksi lähestymistapojen vakiinnuttamisesta voi seurata lisää tehokkuutta, henkilöstön ammattitaitoa ja parhaiden käytänteiden omaksumista (Slim 1997; ref. Mac Ginty 2013). Rauhanrakentamisen poliittinen talous, tarkemmin ottaen lahjoittajien kyky määrätä miten rauhanrakentaminen tulisi hoitaa, on myös suuresti vaikuttanut sektorin muotoutumiseen teknokraattisin keinoin. (Mac Ginty 2013, 57)

Vakiintumisen myötävaikuttamana etenkin virallisten organisaatioiden rauhanrakentamisesta on tullut entistä enemmän pakettimuotoista toimintaa ohjelmien, projektien, päämäärien, budjettisyklien ja raportointimekanismien kautta (Mac Ginty 2013, 57). Tämä on seurausta siitä, että tulospohjaisella johtamiskurssilla on

rauhanrakentamisessa merkittävä rooli (Denskus 2010, 150). Vakiintuneiden analyysimallien ja universaalin näkökulman edut teknokratisoitumisessa ovat läpinäkyvyyden ja vastuullisen lisääntyminen. (Mac Ginty 2013, 57) Vaarana on sellaisen järjestelmän kehittäminen, joka ei heijasta paikallisten tarpeita ja jossa byrokraattisen järjestelmän kehittäminen asetetaan kaiken muun edelle (Centeno 1993, 312; ref. Mac Ginty 2013, 57).

Teknokraattisten ja byrokratisoituneiden lähestymistapojen pätevyyttä on rauhanrakentamisessa korostanut rauhanrakentamisen instituutioista tarkkaan valikoituneen ammattilaisten ydinjoukon syntyminen, joka dominoi nykyaikaista rauhanrakentamista. Sektorin sisällä tapahtuvasta vaihtelusta huolimatta, vallanlähteet sijaitsevat systemaattisesti globaalissa pohjoisessa. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole maalata kuvaa globaalin etelän toimijoista tai konfliktialueen väestöistä avuttomina tai toimijuutensa kadottaneina. Sen sijaan tulisi kiinnittää huomiota niihin lähteisiin, jotka ovat ratkaisevassa roolissa ohjelmien suunnittelun ja kohdentamisen, ohjelmien rahoituksen, ja diskursiiviseen kehystämisen suhteen, sillä nämä osa-alueet muodostavat rauhanrakentamisen sektorin. (Mac Ginty 2013, 57) Tämä tarkoittaa, että monet rauhanrakentamisen toiminnot konfliktialueella ovat globaalin pohjoisen toimijoiden hallinnassa, jos eivät kokonaan alulle panemia, niin ainakin niiden voimakkaan vaikutuksen alaisia (Scholey 2006; ref. Mac Ginty 2013, 57). Pohjoisen näkökulman mukana on seurannut neljännesvuosikatsausten teknokratia, auditointijärjestelmät ja pakkotarkan terminologian käyttö. (Mac Ginty 2013, 57) Suunnan muuttaminen toimijuuden huomioimisen kautta, voisi lakkauttaa globaalin etelän invalidisoitumisen. On osoitettu, että kansainvälisten toimijoiden resurssit ovat tosiasiassa varsin riittämättömät tuottamaan rauhanrakentamisen toiminnan raameja. Teknokratia saattaa tehokkuudessaan olla pelkkä illuusio, jonka varjolla globaali pohjoinen pyrkii kontrolloimaan globaalin etelän toimijoita.

5.7 Perinteisten indikaattoreiden kritiikki

Kaiken kaikkiaan mittareiden luominen vaikuttaa olevan epäkoherenttia, sekavaa ja vailla suuntaa. Edellä esitelty standardit ovat osoitus pyrkimyksistä rauhanrakentamisen menestyksen kartoittamiseen. Niiden pohjalta ei ole kuitenkaan

voitu luoda yleisluontoisia mittareita (Denskus 2007, 658). Rauhanrakentamisen rajoituksista kertovaa kriittistä kirjallisuutta on olemassa 1990-luvun puolestavälistä nykypäivään kaikista niistä maista, joissa ulkopuoliset toimijat ovat sitoutuneet toimimaan (Paris 2004; ref. Denskus 2007, 658).

Beth Fetherston huomauttaa, että ne, jotka edistävät rauhanrakentamista, eivät ymmärrä sota-alueiden irrationaalisuutta. Ne käsitykset sodasta, joihin viitataan konfliktin sovittelun ja konfliktin ratkaisun määritelmässä, tutkimuksissa ja metodologioissa, eivät ole yhteydessä sota-alueen arkipäivään. Ne eivät pysty vangitsemaan tilanteen monimutkaisuutta ja syvävaikutuksia sosiaaliselle tilalle ja merkitykselle. (Fetherston 2000b, 9; ref. Denskus 2007, 660) Antropologiset mikrotutkimukset ovat pyrkineet nostamaan esiin epämukavia kysymyksiä toimijuudesta, osallistumisesta ja sotien sisäisestä logiikasta (Hoffman & Lubkemann 2005; Richards 2005; Utas 2005; Nordstrom 2004; ref. Denskus 2007, 660). Tällaiset selostukset korostavat sellaisia vaihtoehtoisia hallinnon ja järjestyksen muotoja, joihin rauhanrakentamisen on vaikea tarttua, koska ne ovat liberaalidemokraattisen mallin normatiivisen viitekehyksen ulkopuolella. Ne osoittavat, että joukko ihmisiä hyötyy sodasta ja osa on saanut jopa valtansa tätä kautta. Ne haastavat myös itsestäänselvyyksinä pidetyt käsitykset sodan ja rauhan sukupuolidynamiikasta. Tällaiset tutkimukset osoittavat ilmeisellä tavalla, että rauhanrakentamisen tila voidaan täyttää konfliktitilanteessa eläneiden moninaisilla sodan ja rauhan kokemuksilla vain ymmärtämällä paremmin miten sosiaaliset interaktiot muuttuvat sodan aikana, ja miten suhteita ja valtaa ylläpidetään sen loputtua. (Denskus 2007, 660) Rauhan kokeminen tilana ja jatkuvassa muutoksessa olevana ilmiönä edellyttää subjektiivisten kokemusten sisällyttämistä sen tarkasteluun.

Jotta voitaisiin ymmärtää syntynyt katko rauhanrakentamisen narratiivin ja todellisen eletyn kokemuksen luoman virtuaalimaailman välillä tarvitaan lisää tutkimusta myös ulkopuolisista toimijoista ministeriöissä, avustusorganisaatioissa ja tutkimusinstituutioissa, jotka ottavat osaa rauhanrakentamiseen. Tällaista tutkimusta kaivataan myös organisaatioille ja projekteille, jotka pyrkivät rauhan rakentamiseen. (Denskus 2007, 660)

Mikä sitten määrittelee menestyksen rauhanturvaamisessa ja rauhanrakentamisessa? Taisteluiden päättymisen, poliittinen ratkaisu rauhansopimuksen muodossa (ks. Call)?

Vuosien aikaväli (kaksi, viisi, kymmenen) ilman uusiutunutta väkivaltaa? Toimintakykyisen valtion perustaminen, joka kestää tietyn ajanjakson ajan? Todellisuudessa erityyppiset ratkaisut tulisi arvioida erilaisten kriteerien perusteella. Perinteisten rauhanturvaoperaatioiden arviointi niiden kyvyn perusteella ehkäistä valtioiden välisen sodan jatkuminen/alkaminen uudelleen, ei ole aukoton toimintamalli. Oletus siitä, että rauhanturvaajien läsnäolo vähentää toisen sodan riskiä, voitaneen nähdä perustelluksi sellaisten esimerkkikonfliktien kuin Kypros, Intia ja Pakistan tai Irak ja Iran valossa. (Mingst & Karns 2007, 509) Mutta kuinka voidaan määrittää että kehitys on ollut YK -operaation aikaansaannos? 50 vuoden kokemus on osoittanut, että kansainvälisten tarkkailijoiden olemassaolo ei johda taustalla olevan konfliktin ratkaisuun ja taistelut voivat myös jatkua YK -tarkkailijoiden läsnäolosta riippumatta (ks. Mingst & Karns 2007, 509).

Latinalaisen Amerikan tapauksessa Kolumbia, El Salvador ja Guatemala ovat esimerkkejä, joissa vuosikymmeniä kestäneen sodan ja väkivallan jälkeen rauhanrakentamisen pyrkimykset ovat epäonnistuneet ja köyhyys on levinnyt laajalle. Vaikka konfliktin juurisyitä tunnistettiin, ongelmiin ei puututtu rauhanrakentamisen pyrkimyksissä. Sen sijaan kansainvälisen yhteisön sitoutuminen, erityisesti kansainvälisten rahoitusinstituutioiden (IFI:t) osalta, osoitti lyhytkatseisten liberaalien hallintokehysten asettamisen auttavan vakauttamaan olemassa olevia ongelmallisia eliittirakenteita. Epäonnistumisen ei pitäisi siis jälkikäteen tarkasteltuna olla yllättävää, kun ne vähäiset standardit, jotka menestyksen kartoittamiseen oli luotu, ohitettiin räikeästi. (Denskus 2007, 658) Eliittien rakenteisiin keskittyminen on ongelmallista myös siitä syystä, että eliittien vakaus ei takaa massojen vakautta ja kestäväää rauhaa (ks. Chigas 2007, 555). Epäonnistumisen esimerkkitapausten yleinen viesti on, että kansainvälisen yhteisön määrittelemä rauhanrakentaminen ei omaa muuntamisen potentiaalia. (Denskus 2013, 658–659) Vakauden luominen vain tietystä ylhäältä alaspäin suuntautuvasta näkökulmasta ohittaa alhaaltapäin nousevan potentiaalin muutokseen.

Toisenlaista avustustoimintaa ja konsultointia tarvitaan transformaation edistämiseksi, sillä perinteinen toiminta on liian institutionalisoitunutta paikallisten lähtökohtien juurisyihin tai muuhun paikalliseen toimintaan liittyvien ongelmiin puuttumiseksi. YK on ollut historiallisesti haluton tuomitsemaan valtioita väärinkäytöksistä peläten

vaarantavansa puolueettomuutensa ja tämä on usein heikentänyt organisaation uskottavuutta ja kykyä käyttää kansainvälisen huomion valokeilaa rauhan säilyttämiseksi. (Mingst & Karns 2007, 509; Fortna 2004, 510; ref. Mingst & Karns 2007, 509). YK ei voi taata kestävää rauhaa. Operaatioiden luotettava arviointi on vaikeaa, sillä niiden vaikutukset ovat monimuotoisia. Monimuotoisten standardien hyödyntäminen puolestaan on taipuvainen osoittamaan operaatioiden epäonnistumisen asteen olevan korkeampi kuin yksinkertaisten standardien tapauksessa (ks. Call 2008, 184). Operaatioiden menestykseen vaikuttaa niiden varsin ongelmalliset lähtökohdat, sillä rauhanturvaajat lähetetään todennäköisimmin kohteeseen kaikista vaikeimmissa tilanteissa, silloin kun sotilaallinen lopputulos on ratkaisematon, sotaikäyvillä osapuolilla on pitkä konfliktihistoria, ja rauha on näin ollen mitä haurain. (Mingst & Karns 2007, 509)

Sri Lankan tapaus on yksi tarkastelluimpia esimerkkejä ”perinteisten rauhan mittaamisen lähestymistapojen epäonnistumisesta”. Vuosien 2006 ja 2008 välillä Sri Lanka laskeutui täysimittaiseen sotaan, mutta tästä kehityksestä huolimatta tuolta ajanjaksolta on löydettävissä rauhanmittareita, jotka raportoivat menestyksekkäästä rauhantoiminnasta. Arvioinnit olivat todenmukaisia projektitasolla, mutta vaikuttavat varsin epäjohdonmukaisilta suhteessa paikalliseen kokemukseen. Vastaavia ongelmia nousee esiin myös tarkasteltaessa kansallisen tason indikaattoreita. (Mac Ginty 2013, 58) Taloudellista ja sosiaalista kehitystä pidetään usein rauhanindikaattoreiden *proxy* -indikaattoreina ja tätä ajattelumallia tukee laaja akateeminen ja poliittinen kirjallisuus, joka yhtäältä painottaa korrelaatiota konfliktin ja taloudellisen taantuman, ja toisaalta konfliktin ja huonon hallinnon välillä (World Bank 2011, 2; ref. Mac Ginty 2013, 58).

Human Development Indexin (HDI) tarjoamien tuloksien esittämä Sri Lankan todellisuus on kyseenalainen myös siitä syystä, että tuloksissa nähty nousu tapahtui huolimatta sodasta, ulkomaisten sijoitusten huonosta tilasta, ja vuoden 2004 tsunamista, jonka seurauksena 34 000 sai surmansa. Kansallisista traumaista huolimatta *HDI* säilytti positiivisen suuntansa. (Mac Ginty 2013, 58) Denskuksen esimerkissä Nepal on ”tuomittu” olemaan menestystarina siitä, miten väkivaltainen konflikti voidaan muuntaa rauhanomaisiin ja demokraattisiin keinoihin sekä omaksumalla rauhanrakentamisen viimeisimmät trendit. Menestyksen narratiivissa ei ole sijaa kriittisille äänille tai kokemuksille epäonnistuneesta Nepalin kehityksestä, saati muualla tapahtuneille

epäonnistuneille rauhanrakentamisen interventioille. (Denskus 2007, 660) Kuten indikaattoreista kertovassa luvussa todettiin, tulisi indikaattorin mitata sitä, mitä se on valittu mittaamaan ja oltava tarpeeksi lähellä mitattavaa todellisuutta (de Vries 2001, 320) Edellä esitetty kritiikki on osoitus mittareiden huonosta soveltuvuudesta ja indikaattorien taipumuksesta naamioda todellisuus tuottamalla yksinkertaistettua tietoa monimutkaisista olosuhteista.

5.8 Paikallistason laiminlyönti ongelman ytimessä

Indikaattorit eivät kerro totuutta yhteiskunnan todellisuudesta vaan ensisijaisesti projekteista, joihin sidottuina ne ovat varsin lyhytikäisiä. (Mac Ginty 2013, 58) Monet rauhaan liittyvät indikaattorit rajoittuvat ensisijaisesti rauhanrakentamisen projektien arvioimiseen (Heathershaw 2008, 338; Interview 3; ref. Mac Ginty 2013, 58). Projekteja arvioivat indikaattorit voivat olla tarpeellisia keinoja mitata operationaalista menestystä tiettyjen spesifien päämäärien suhteen, sillä niillä on kyky kertoa paljon tietystä projektista ja tarjota vastauksia lahjoittajien tarpeisiin (ks. Mac Ginty 2013, 58). Projektien arviointiin suunnatut indikaattorit eivät kuitenkaan välttämättä kerro samassa määrin rauhasta ja rauhanomaisuudesta yhteiskunnassa. Projektiorientoituneiden indikaattoreiden ongelmana on niiden rajoittuminen projektisyklin elinikään. Rauhanrakentamista voidaan kuitenkin yleisesti ottaen pitää pitkän aikavälin prosessina, joka jatkuu vielä yksittäisen projektin päätyttyä (Kawano-Chiu 2011, 18; ref. Mac Ginty 2013, 58). Todellisen rauhan mittaamiseksi indikaattoreiden kehittämisessä tulisi ottaa huomioon, että rauhan indikaattoreiden tehtävänä on vangita sodasta rauhaan siirtymisen usein verkkainen luonne, josta suurin osa tapahtuu virallisesti organisoitujen rauhanrakentamisen ohjelmien ja projektien ulkopuolella. (Mac Ginty 2013, 58)

Indikaattoreiden luomiseen vaadittavien datakeruumenetelmien on kohdistuttava luotettavalla tavalla maatasolle. Laajemmassa mittakaavassa monien rauhaan liittyvien indikaattorikokeilujen ongelmana on ollut niiden ylhäältä-alaspäin ja ulkoa-sisäänpäin (ulkoisesta maailmasta sisäpolitiikkaan) suuntautuva luonne ja yhtä monet ovat olleet lähtöisin globaalista pohjoisesta (Mac Ginty 2013, 58–59; Patomäki 2002, 80). Tämä heijastaa laajempia valtasuhteita ja lahjoittajadynamiikkaa, joilla on syvälle ulottuvia seurauksia. Jos tutkimuksen kehystäminen johdetaan maan ulkopuolelta, tiivistyy paikallisten toimijoiden mukanaolo rauhanrakentamisen indikaattoreissa pelkiksi

numeroiksi tai muuksi dataksi. Näin korostuu myös ulkopuolisten toimijoiden valta rakentaa narratiivi tietystä maasta tai paikkakunnasta sekä valta luokitella tutkimuksen kohde konfliktin asteen ja luonteen suhteen. (Mac Ginty 2013, 58–59) Paikkakuntien määrittäminen uudelleen, sekä mahdollisuus siihen, että niitä tulkitaan väärin tai tarkoituksenmukaisesti vääristellään, on osa sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia metodologioita (Sasso, Bekdache & Hassan 2010, 158–159; ref. Mac Ginty 2013, 58–59). Kvantitatiivinen, koottu tilastollinen tieto ei ole pohjimmiltaan sen objektiivisempaa kuin kvalitatiivinen, suhteellinen tieto. Tulisi hyväksyä, että tilastollinen perustieto on käsitteellisesti ja ontologisesti toissijaista suhteessa rikkaampaan suhteelliseen tietoon. Alkerin mukaan tieto on aina jonkun tulkitsemaa jostain tietystä näkökulmasta käsin ja tyypillisesti tutkijoiden näkökulmat ovat yhteneviä asiaan liittyvien poliittisten toimijoiden kanssa. (Patomäki 2002, 49) Vaikka tämän työn kritiikki kohdistetaan erityisesti kvantitatiivisten metodologioiden huonoon soveltuvuuteen rauhanindikaattoreita määritettäessä, on tärkeää ottaa huomioon, etteivät kvalitatiiviset menetelmät ole millään muotoa ongelmattomia. Kvalitatiivisiin menetelmiin perehdytään tarkemmin kappaleessa 6.

Tutkimuksen kohteiden tilaa alempiarvoisina toimijoina saatetaan vahvistaa tavoilla, joilla indikaattoreita esitetään tai levitetään. Alemmuuskompleksi liittyy edellä esitettyyn, ulkoa tuotetun tiedon ja toimintamallien ongelmallisuuteen. Tiedon tilastollinen esittäminen helpottaa mm. vertailua ja tiedon käsittelemistä yleisesti kuten edellä on mainittu (Davis et al. 2010; Hansen & Mühlen-Schulte 2012; edellä kpl 4), mutta on varsin epätodennäköistä, että se toimisi välineenä yhteisöille nähdä itsensä. (Mac Ginty 2013, 59) Näin ollen tilastollisten lähestymistapojen tarjoama käyttökelpoinen data ulkopuolisille toimijoille kuten lahjoittajille ja akateemikoille, sulkee helposti ulkopuolelle ne, joille datasta tulisi olla eniten hyötyä käytännöllisten ratkaisujen löytämisessä konfliktinjälkeisessä tilanteessa. Data ei todennäköisesti ole saatavissa valtaosalle niistä, jotka elävät konfliktin vaikutusalueella. Tärkeää olisi datan yhdistyminen eletyn kokemuksen kanssa ja informaation tarjoaminen muodoissa, joka auttaisi konfliktialueen asukkaita pääsemään käsiksi resursseihin tai parantamaan turvallisuuttaan. (ks. Mac Ginty 2013, 59) Resurssien hallinta helpottaa siirtymistä indikaattoreista lopputuloksiin (ks. Cobb & Rixford 1998, 31–32).

Informaation esittäminen ekonometrisissä muodoissa saattaa pahentaa riippuvuutta ulkopuolisista toimijoista (konsulteista, hallinnon virkailijoista jne.), joilla on kapasiteetti navigoida hallinnollisesti monimutkaisissa käytänteissä valtion rakentamisen tai sodanjälkeisen jälleenrakentamisen kontekstissa. (Mac Ginty 2013, 59) Tätä kapasiteettia paikallisilla toimijoilla ei automaattisesti ole. Sen lisäksi, että heidät helposti jätetään ulkopuolelle tiedonhankinnan prosessista ja työnnetään näkymättömiin, numeerisiin tilastoihin, hankittu tieto tuotetaan muodossa, joka ei auta muuttamaan rakenteellisia olosuhteita (ks. Mac Ginty 2013, 59). Erityistä huomiota vaatii olemassa olevien kapasiteettien heikkous tarkastella turvallisuuden, väkivallan vähenemisen, lainvoiman, kestävän rauhan ja katastrofien sietokyvyn eri näkökulmia. Tarvetta olisi yhteistoiminnallisille pyrkimyksille, jotta voitaisiin kehittää työkaluja mitata näitä kriittisiä kestävän kehityksen näkökohtia. Lisäksi tulisi pyrkiä auttamaan kansakuntia rakentamaan tilastollista kapasiteettia kerätä omaa, vertailtavissa olevaa subjektiivista ja objektiivista dataa maatasolla.⁴¹ (Grynspan 2013) Datan tuottaminen paikallistasolla toimijoiden omiin tarpeisiin tarkoittaisi myös vallan ja tiedosta saatavan hyödyn siirtämistä asianosaisten käsiin.

Useiden olemassa olevien rauhan indikaattorien ongelmana on niiden kykenemättömyys nähdä hiuksenhienoja eroja yhteisöjen sisällä ja välillä. Rauhan määritelmästä ei ole konsensusta edes länsimaisessa käsitteilyssä. On siis varsin todennäköistä, että myös eri paikallisyhteisöt määrittelevät rauhan eri tavoin (ks. Mac Ginty 2013, 59). Tämä on väistämätöntä jo sen takia, että kieli on sosiaalisesti, kulttuurisesti ja historiallisesti annettu merkkijärjestelmä, jonka puitteissa merkitykset rakentuvat (Väyrynen 2001, 99). Näin ollen mittausjärjestelmät tulisi kalibroida, jotta erot rakenteissa ja nyansseissa voitaisiin havaita (Parkins, Stedman & Varghese 2001, 44; Interview 1; ref. Mac Ginty 2013, 59). Tämä kritiikki kohdistuu käytännössä kaikkiin tutkimustekniikoihin, kun pyritään löytämään tapoja hallinnoida suurta määrää informaatiota. Erityisesti suuren otannan tutkimukset johtavat paikkojen ja kokemusten erityislaatuisuuden poispyyhkimiseen menetelmään kuuluvan väistämättömän yleistämisen kautta (Denskus 2007, 657). Suuren otannan etuna on niiden laajuus, mutta ongelmana syvyyden puuttuminen. Tähän voidaan paremmin tarttua esimerkiksi tapaustutkimuksen keinoin, joka kontribuoi tärkeällä tapaa tiedon kumuloitumiseen ja

---

⁴¹ http://www.fi.undp.org/content/finland/fi_fi/home/presscenter/articles/2013/03/13/statement-by-rebeca-grynspan/ Haettu 28.3.2014.

esimerkkien järjestelmälliseen tuottamiseen. Molempia menetelmiä tarvitaan yhteiskuntatieteiden vakaan kehityksen edistämiseksi. (Flyjberg 2001, 86–87)

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa henkilökohtainen ulottuvuus katoaa. Tieto konfliktista (oletettavasti myös rauhasta) rakennetaan, uudelleenrakennetaan, kielletään ja hiljennetään monimutkaisten prosessien kautta, jotka eivät aina ole refleksiivisiä ja jotka usein kirjoittavat henkilökohtaisen ja henkilöidenvälisen tiedon ulos kerrotusta tarinasta (Caddell & Yanacopoulos 2006; ref. Mac Ginty & Williams 2009, 4). Vaikka tämä kritiikki peräänkuuluttaa henkilökohtaista ulottuvuutta rauhan käsitteen ainutlaatuisuuden paikantamiseksi, se ei kuitenkaan tarkoita, ettei voisi olla olemassa universaaleja ja yleistettäviä rauhan kokemuksia (Mac Ginty 2013, 59). Jaettujen määritelmien lähde on kulttuurisissa kaavoissa, instituutioissa ja rakenteissa, joihin yksilö voi omalla kokemuspohjallaan tuoda lisäarvoa (Väyrynen 2001, 126; ks. myös Berger & Luckmann 1991, 85; ref. Väyrynen 2001, 126) Ihmisoikeuksiin liittyvät indikaattorit olettavat olemassa olevan universaalisti sovellettavissa olevia minimistandardeja. (Mac Ginty 2013, 59) Rauhanindikaattoreiden tulisi Mac Gintyn mukaan löytää keinoja olla yhtä merkityksellisiä sekä paikallisilla että ulkopuolelta lähtöisin olevilla ja vertailtavissa olevilla tasoilla. (Kreutzmann 2001, 135; ref. Mac Ginty 2013, 59).

Asteikot kuten *Polity dataset* tai *Freedom House* ovat hyödyllisiä ja tarjoavat kattavasti tietoa lähes kaikista maailman maista. Ne eivät kuitenkaan tarjoa välinettä mitata sosiaalisten ryhmien tyytyväisyyttä osallistamisen tasoon ja eivät täten ylitä kontekstispesifiyden haastetta. Valtioiden ja instituutioiden mittaamisen vajeet ovat vielä vakavampia ja niitä varten muodostetut indeksit ovat harvalukuiset ja riittämättömät. (Call 2008, 191) Jotta voitaisiin päätellä ovatko yhteiskunnan instituutiot kykeneviä konfliktien ratkomiseen rauhanomaisesti, on tiedettävä mitkä instituutiot ovat tärkeitä konfliktin ratkaisemiseksi. Konfliktin väkivallaton ratkaisu keskittyy joissain yhteiskunnissa valtion oikeusjärjestelmään ja toisissa ratkaisevampi rooli on sosiaalisilla normeilla ja paikallisesti legitiimeillä auktoriteeteilla. Tehokkaat, konfliktia ehkäisevät järjestelmät sisältävät mahdollisesti myös käytännön valvomisen. Nämä käytännöt osoittavat lainvoiman keskeisyyden. Kulttuurisesti täsmällisen ymmärryksen mukaan, oikeuden ja turvallisuuden ylläpitämiseen kuuluu erilaisia valtiollisia toimijoita, joilla on erilaisia suhteita, ja jotka artikuloidaan perinteisillä tai epävirallisilla

oikeusjärjestelmillä, joissa on suurta vaihtelua yhteiskuntien välillä. Paikallisesti erityislaatuiset kulttuuriset vaatimukset ovat ristiriidassa universaalien, kosmopoliittisten lähestymistapojen kanssa. (Call 2008, 191) Politisoimalla tietyn suorituksen, mittaritot voivat siirtyä vaivatta yli kontekstien, ne voidaan yhdistää rajattomaan määrään tarkoituksia ja indikaattoreita voidaan määrittää vertailujen suorittamiseksi (Hansen & Mühlen-Schulte 2012, 458). Vaikka standardisoidut indikaattorit ja mallit tuottavatkin paljon etua kansainvälisille organisaatioille ja tarjoavat tehokkaita vastauksia useiden maiden ongelmiin, ne eivät pysty vastaamaan kontekstispesifiyden näkökulmaan. (ks. Call 2008, 191) Mahdollisimman tarkasta kontekstuaalisesta näkökulmasta on siis tarpeen määrittää, mitä instituutioita tarvitaan ja millaista vaikutusta niillä mahdollisesti on.

Mikro- ja makrotason toimijoiden yhteensovittamisessa olisi huomioitava sekä kontekstispesifiyden haaste että kansainvälisesti mitattavien standardien tärkeys rauhanrakentamisen maailmanlaajuisten trendien arvioimiseksi. Charles Call (2008) on keskittynyt näiden rauhanrakentamisen globaalien standardien puutteisiin samalla tukien pyrkimystä näiden standardien kartoittamiseksi ja hiomiseksi. Callin mukaan tutkijoiden ja kansainvälisten byrokraattien tulisi jatkaa työtään indikaattoreiden kehittämiseksi, jotta löydettäisiin mittareita demokraattisen hallinnon, osallistavan politiikan ja valtion institutionaalisen tehokkuuden kartoittamiseen, ja keinoja soveltaa näitä indikaattoreita eri maihin (kontekstispesifisti luotettavalla tavalla). Tässä kehityksessä tulisi huomioida näiden arviointien puutteet, jotta niiden kehittäminen entistä luotettavammiksi työvälineiksi olisi mahdollista. (ks. Call 2008, 191) Huolimatta osoitetuista perinteisten indikaattoreiden vajavaisuuksista ja suoranaisesta kykenemättömyydestä mitata tarkoitettuja ilmiöitä, on varsin merkillistä, miksi niille annettu tuki säilyy niin kyseenalaistamattomana. Vaikka puutteita on paljon ja ne on tunnustettu, ei koko indikaattorikeskustelun hylkääminen kritiikistä huolimatta näytä olevan varteenotettava vaihtoehto.

Yhteiskuntatieteilijöiden käyttämät indikaattorit harvoin vastaavat päätöksentekijöiden kartoittamia totuuksia. Kuitenkin kansallisen tason päätöksentekijöiden, olivat nämä sitten eliittiä tai massaa, valtiollisia tai ei-valtiollisia toimijoita, tulisi varmistaa, mitkä instituutiot toimivat tehokkaimmin omassa yhteiskunnassaan konfliktien ehkäisyn ja ratkaisun suhteen ennen niiden muuntumista väkivaltaisiksi. (Call 2008, 191) Konfliktin

ehkäisemisen menestys riippuu poliittisesta kontekstista ja sen tulkitsemisesta oikein (Väyrynen 2003, 48; ref. Wallenstein 2011, 127) Lopputulos vaihtelee eri konfliktasteiden välillä (ibid.). Jos sekä kansallisen tason toimijat että kansainväliset päätöksentekijät saavat kiinni kontekstispesifistä ymmärryksestä ja toiminnasta, voidaan päästä lähemmäs sodan uusiutuminen välttämistä ja kehittää riittäviä instituutioita konfliktien rauhanomaiseksi ratkaisemiseksi. (Call 2008, 191) Paikallisuuden korostaminen voisi viedä keskustelua eteenpäin, sillä kontekstispesifi ymmärrys ja näkökulma eivät pyri aukottomien universaalien periaatteiden luomiseen vaan paikallisten apuvälineiden kehittämiseen konfliktitilanteiden ratkaisemiseksi.

Yksittäiset perinteiset mittarit eivät edellä esitettyjen teemojen pohjalta ole riittäviä menestyksen tai rauhan mittaamiseen. Silti rauhan mittaamisessa peräänkuulutetaan ennemmin yksinkertaisten mittareiden tarvetta laajan mittarijoukon tai yhdistelmäindikaattoreiden sijaan. Hyvän indikaattorin ja määramittaamisen kohteen ominaisuuksien periaatteita noudattaen ei edes rajatusta näkökulmasta käsin voida tuottaa rauhan mittareita perinteisistä lähtökohdista. Pro gradu -työn toinen teesi rauhan mittaamisen mahdollisuudesta tietystä näkökulmasta käsin ei ole perusteltu lähestymistapa rauhan indikaattoreihin. Kvalitatiivisen tutkimukseen ja kontekstispesifiin lähestymistapaan on viitattu edellä indikaattorikeskustelun jatkumisen mahdollistajina. Jos rauhan määramittaaminen ei ole mahdollista, voidaanko siitä kuitenkin saada kvantitatiivisin menetelmin selville jotakin, mikä auttaisi meitä pyrkimyksissämme kohti rauhan tilaa? Tämä on pro gradu -työn kolmas teesi johon paneudutaan työn viimeisissä kappaleissa.

6 Kvalitatiiviset menetelmät ja arvolutautuneisuus

Jotta päästään käsiksi rauhan ja erilaisten rauhantyön kohteiden kontekstien ainutlaatuisuuteen, tulee käyttöön ottaa kvalitatiivisia menetelmiä, joilla voidaan kertoa toisen tyyppinen narratiivi tutkimuksen kohteesta. Kvalitatiivisin menetelmin päästään kiinni subjektiiviseen todellisuuteen, siihen miten rauha koetaan, joka on tämän pro gradu -työn lähestymistapa rauhan määritelmään. Tässä tärkeässä roolissa ovat arvot, jotka kertovat siitä, mitkä asiat ihmiset kokevat tärkeiksi ja millä tavoin rauha ymmärretään tästä näkökulmasta (ks. Väyrynen 2001). Arvot vaikuttavat käytökseen ja ovat osittain kulttuurisidonnaisia (ibid. 49–50). Rauhan käsitteen ymmärtäminen uudella tapaa, perinteisten indikaattoreiden määritelmään suhteutettuna, vaatii myös uudenlaiset indikaattorit. *Human Development Index (HDI)*, on viime vuosikymmeninä kerännyt dataa maiden sosiaalisista näkökulmista kuten koulutus -, terveys - ja hyvinvoinnin tasot, jotka on koostettu kertomaan elämänlaadusta kvantitatiivisten indeksien luomiseksi. Objektiviin mittareihin pyrkiminen perustuu sosiaalisten ilmiöiden kvalitatiiviseen luonteeseen, joihin kehityksen mittaaminen pyrkii tarttumaan. (ks. Mühlen Schulte 2012, 470)

Valittaessa metodia, on välttämätöntä ottaa huomioon niiden asioiden luonne, joita metodien on tarkoitus tutkia. Esimerkiksi kausaalista ja rakenteellista analyysia koskevat päätökset riippuvat arvioinneista, jotka kohdistuvat kausaation luonteeseen ja rakenteeseen. (Sayer 1992, 85) Objektien käsitteellistämiseen voidaan apuna käyttää *abstraktiota*. Tämä edellyttää suhteiden ja rakenteiden luonteen tarkastelemista. Sayer tarkastelee ikuista ongelmaa rakenteen ja toimijan suhteesta; tulisiko sosiaaliset prosessit selittää nimellisesti sosiaalisten rakenteiden kautta? Jos tämä on valittu lähestymistapa, sosiaaliset rakenteet kuten luokkarakenteet, joissa yksilöt toimivat ylläpitäjiä, tai yksilöiden ja ryhmien tietoinen toiminta, tai jokin toinen vastaava ratkaisu voivat selittää sosiaalisia prosesseja. Yhteiskuntatieteilijöille yleistäminen ei ole vierasta, mutta sen rajoitukset otetaan vain harvoin täysin huomioon. (Sayer 1992, 85–86) Luonnontieteiden kyky selittää ja ennustaa perustuu kontekstista riippumattomiin fysiikan lakien ja sääntöjen ideaaleihin, jotka mahdollistavat selittämisen ja ennustamisen. Yhteiskuntatieteiden pyrkimys seurata luonnontieteitä, johtaa kontekstin jättämiseen ulkopuolelle. Ilmiöt, joissa ihmisten jokapäiväiset valinnat

ovat kontekstiriippuvaisia, eivät kuitenkaan voi tulla selitetyksi teorialla, jossa tämä elementti jää ulkopuolelle. (Flyjberg 2001, 40) Kontekstin huomioinen tekee selittämisestä ja ennustamisesta mahdotonta (ks. Dreyfus; ref. Flyjberg 2001, 40). Abstraktien sääntöjen ja yleispätevien lakien kontekstiriippumattomuuden soveltaminen ihmisten toiminnan tutkimiseen ei välttämättä ole yhtenevä sen käytännönläheisen määritelmän kanssa, joka toimijoilla on konkreettisesti sosiaalisessa tilanteessa. (Flyjberg 2001, 42) Ihmistoimintaa ei voida tiivistää joukoksi sääntöjä. Ilman sääntöjä teorian luominen ei puolestaan ole mahdollista. (ibid. 46) On siis perusteltua olettaa, että olosuhderiippuvaisia ilmiöitä, kuten rauhaa, tutkittaessa yhden universaalin säännönmukaisen mittariston luominen ei ole mahdollista. Universaalien säännönmukaisuuksien puuttuminen ei kuitenkaan tarkoita kausaalisuuden puuttumista (Patomäki 2002, 75). Universaalien säännönmukaisuuksien tulisi mahdollisesti etsiä ehdonalaisia säännönmukaisuuksia monimutkaisemman ja kontekstuaalisen kausaalisuuden löytämiseksi. (Patomäki 2002, 75) Syy-seuraussuhteiden löytäminen on tärkeää, jotta voidaan löytää ratkaisuja vaihteleviin konfliktitilanteisiin. Kun otetaan eri näkökulmat huomioon, voidaan perustellusti väittää, ettei määrämällisillä menetelmillä voida saada vastauksia tilanteiden ainutlaatuisuuden huomioivalla tavalla.

Tiedon on tartuttava erikoisominaisuuksiin, sillä tarvitaan tapa, jolla objektit voidaan yksilöllistää ja niiden ominaisuudet ja suhteet luonnehtia. Jotta saavutetaan riittävä tieto tiettyä tarkoitusta varten, tiedon on oltava abstraktia tiettyjen olosuhteiden osalta, keskittyen ainoastaan niihin, joilla on merkittävää vaikutusta rajatun tarkoituksen kannalta. Jopa alueilla, joilla olemme kiinnostuneita kokonaisuuksista, tulee valita ja suodattaa niiden erityiset ainesosat. (Sayer 1992, 86) Populaarissa käytössä adjektiivi *abstrakti* tarkoittaa usein epämääräistä tai todellisuudesta irrotettua. Tässä yhteydessä termiä abstrakti käsite, tai abstraktio, käytetään ilmaisemaan ajattelussa eristettyä yksipuolista tai osittaista näkökulmaa objektiin. Suodattaessamme oleellista tietoa, ulkopuolelle jäävät monet muut näkökulmat, jotka yhdessä muodostavat *konkreettisia* objekteja kuten ihmisiä, talouksia, kansakuntia, instituutioita, aktiviteetteja jne. Tässä mielessä abstrakti tarkoittaa tarkkaa näkökulmaa. (Sayer 1992, 87) Rauhan abstraktioita voisivat olla rauhansopimusten tai pakolaisten määrä, kokemukset rauhan tilasta tai suhtautuminen sosiaaliseen kanssakäymiseen naapuriheimojen kanssa. Asioiden, joihin näillä abstraktioilla viitataan, ei tarvitse olla vähemmän oikeita kuin niiden, joihin viitataan konkreettisilla käsitteillä (ibid.). Näin ollen abstraktia ja konkreettista ei tulisi

verrata ajatuksen ja todellisuuden erottamisen kanssa. (Sayer 1992, 87) Molempia näkökulmia tulee vaalia, sillä pluralismin etuna on ymmärryksen kokonaisvaltaisuus, jossa on tilaa sekä yleistämisen säännönmukaisuudelle että yksityiskohtaiselle ainutlaatuisuudelle (ks. Flyjberg 2001, 49).

Konkreettisten objektien käsite ei koske ainoastaan mitä tahansa olemassa olevaa vaan vetää huomion siihen, että objektit muodostuvat yleensä vaihtelevien elementtien tai voimien yhdistelmästä. Konkreettisesti kokonaisuudessa tiettyyn henkilöön, instituutioon tai muuhun yhdistyy vaikutuksia ja ominaisuuksia laajasta joukosta lähteitä. Näistä lähteistä jokainen (e.g. fysiikka, persoonallisuus, älykkyys, asenteet, jne.) saattaa olla abstraktion, näkökulmien keinoin eristettyjä ajatuksia. Niistä jokainen tarjoaa askelen kohti niiden yhdistetyn konkreettisen vaikutuksen käsitteellistämistä. (Sayer 1992, 87) Toisin sanoen, ymmärrys konkreettisista tapahtumista tai objekteista pitää sisällään kaksoisliikkeen, konkreettisesti abstraktiin ja abstraktista konkreettiseen. Lähtökohtaisesti konkreettisten objektien käsitteet ovat todennäköisesti pinnallisia tai kaoottisia. Ymmärtääksemme niiden monipuolisempia määrittelyjä, meidän on ensin suodatettava ne systemaattisesti. Kun jokainen abstraktoitu näkökulma on tutkittu, on mahdollista yhdistää nämä abstraktiot sellaisten käsitteiden muodostamiseksi, jotka tavoittavat objektien konkreettisuuden. (Sayer 1992, 87) Suodatetuista rauhan osista voidaan siis kenties yhdistää konkreettinen rauhan kokonaisuus. Rauhaan vaikuttavat tekijät kuten väkivallan puuttuminen tai institutionaalisen minimikapasiteetin täyttyminen voidaan nähdä elementteinä, jotka ovat rauhan abstraktioita, yksipuolisia tai osittaisia näkökulmia tarkasteltuun objektiin eli rauhaan.

Koska rauha on monimutkainen kokonaisuus, jonka määritelmästä ei vallitse konsensusta ja jonka määrittäminen tästä syystä on osoittautunut ongelmalliseksi, voidaan sen osittaisista näkökulmista saada jotakin tietoa tästä kaoottisesta kokonaisuudesta. Näistä abstraktioista johdettavilla indikaattoreilla voidaan päästä lähemmäs tarkkuuden, validiuden, luotettavuuden ja mitattavuuden vaatimuksia, joista hyvän indikaattorin on muun muassa määriteltävä muodostuvan (ks. 4.1). Tiedon rajaamisella tiettyä tarkoitusta varten voidaan saada tietoa, jolla on merkittävää vaikutusta tämän päämäärän kannalta. Näiden elementtien määrittäminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että rauha kokonaisuutena toteutuu tietyllä alueella.

6.1 Etnografia ja toisenlaiset tarinat

Denskus väittää, että organisaatioiden tulisi paljon laajemmin ottaa käyttöön kvalitatiivisia lähestymistapoja ja esittelee etnografisen tutkimuksen keinoja esimerkkinä siitä, miten konfliktinjälkeisten tilanteiden monimutkaisuutta voitaisiin pyrkiä selittämään. Kartoittamalla kansainvälisten rauhanrakentajien elämää – ja työskentelytyyliä voitaisiin päästä käsiksi henkilökohtaisen ulottuvuuden ymmärtämiseen, joka voisi tehdä tämänhetkisestä arviointidiskurssista paljon merkityksekkäämmän sekä organisatorisen oppimisen että kestävien rauhan pyrkimysten kannalta paikallistasolla. (Denskus 2010, 148)

Toinen tärkeä argumentti kvalitatiivisten metodien, etnografisen tutkimuksen ja avustussuhteisiin kohdistuvan kiinnostuksen puolesta on, että ne vaikuttavat vahvistavasti rauhan rakentamisen työn ja avustustyön monitorointiin ja arviointiin vaikeissa ympäristöissä. Näillä metodeilla voidaan saavuttaa oppimismahdollisuuksien lisääntyminen kaikille osallisille sen sijaan, että käytettäisiin enemmän aikaa ja vaivaa kvantitatiivisiin arviointimetodologioihin. (e.g. Eyben 2006; Mosse & Lewis 2005; ref. Denskus 2010, 148) Näissä todellisuuksissa elävien ihmisten elämäntyylien ja työskentelymallien ymmärtämisen avulla on mahdollista haastaa tällä hetkellä vallitsevat hallinnolliset lähestymistavat kansainvälisten rauhanrakentamispyrkimysten monitorointiin ja arviointiin (Denskus 2010, 148).

Etnografisella tutkimuksella voidaan kertoa tarinaa varsin kontekstispesifisti ja punnita kysymystä siitä, millainen käsitys sodasta ja rauhasta saadaan numeroina suhteessa tarinoihin (ks. Denskus 2010, 149). Antropologisen tai kvalitatiivisen tutkimuksen näkökulma sota-alueiden mutkikkouteen tai transitoihin ei ole ainoastaan keino kertoa tarinaa tai esittää kerronnallista todistusaineistoa kenttäolosuhteista. Se on jäävuoren huippu siitä miten sotaa ja rauhaa ei usein ymmärretä. Tämä toisenlainen narratiivi vaikuttaa suoraan ja voimakkaasti siihen, miten ja miksi arviointeja suoritetaan konfliktiympäristöissä tavoilla, joilla monet organisaatiot ja ammattilaiset niitä suorittavat. (Denskus 2010, 149) Nämä metodit kertovat myös siitä, miksi rauhaa ei voida yksiselitteisesti määräämittaistaa tavalla johon perinteisessä indikaattorikeskustelussa on totuttu.

Tiedonlähteiden luovuttama data ei saisi olla passiivista (monitorointi) vaan sen tulisi olla aktiivista, interaktiivisella tapaa, monista lähteistä saavutettavaa, jossa laaja yhteisö takaa laajan datajoukon. Osallistava tarkkailu saattaa olla mahdoton metodi koota tietoa. Voimakkaan etnografian tulee koostua interaktiosta tiedonantajien kanssa halki erilaisten hajallaan olevien paikkojen, ei pelkästään paikallisissa yhteisöissä. Kyseessä voivat olla myös virtuaaliset muodot ja etnografian korostaminen tarkoittaa datan keräämistä monenkirjavasti erilaisista lähteiden joukosta monella eri tapaa, kuten viralliset haastattelut, mittavat sanomalehtien lukemiset ja viralliset dokumentit ml. huolellinen populaarikulttuurin huomiointi, samoin kuin epäviralliset sosiaaliset tapahtumat varsinaisen tarkkailuympäristön ulkopuolella. (Ho 2009, 19; ref. Denskus 2010, 152)

Uudenlaisina informaation lähteinä ja paikallislähtöisen datan luomiseen vartenotettavana keinona Denskus mainitsee blogit, joilla on merkittävä rooli kasvavien teknologisten kehitysaskelien joukossa. Nämä lähteet vaikuttavat kuitenkin tällä hetkellä olevan alikäytettyjä pyrkimyksissä tuottaa 'luonnosraportteja' ajoissa. Blogit, osallistuva video, valokuva jne. voivat kukin ottaa merkittävän roolin rauhanrakentamisen haasteiden vangitsemiseksi kvalitatiivisin metodein, jotka tarjoavat toisen näkökulman verrattuna byrokraattisen ja suljettujen ovien takana tapahtuvien lyhyiden raporttien imperatiiveihin, PowerPoint – esityksiin tai ritualisoituihin tapaamisiin. (Denskus 2010, 152) Tiedon tuottaminen kvalitatiivisin metodein ”uudella teknologialla” voi tarjota näkökulman, johon kvantitatiiviset menetelmät eivät kykene tarttumaan.

6.2 Uusi suunta

Tarvitaan uudenlaista lähestymistapaa, jotta esitettyihin perinteisten rauhanindikaattoreiden ongelmakohtiin voitaisiin tarttua. Hyvän lähtökohdan tarjoaa indikaattoreiden luomiseen osallistuvien toimijoiden kentän laajentaminen, sillä kuten edellä todettiin, on eri tasojen välinen yhteistoiminta edellytys kestäväälle rauhalle. Ehdotelma jokapäiväisistä rauhanindikaattoreista ottaa lähtökohdakseen olemassa olevien rauhanmittareiden epäkohdat (Mac Ginty 2013, 58). Toinen haaste on

luotettavan tiedon saaminen kentältä mahdollisimman tehokkaasti. Joukko organisaatioita ml. *Catholic Relief Services*, *Alliance for Peacebuilding* ja *the State Department* ovat tehneet tutkimusta uusien datan keruutapojen löytämiseksi konfliktista irtautuvista yhteiskunnista⁴²(Mac Ginty 2013, 58). Denskus laittaa toivonsa uuden ja luotettavamman datan löytämiseksi virtuaalimaailman avulla, jolla voidaan päästä kiinni reaaliaikaiseen todellisuuteen ja ensikäden tietoon (Denskus 2010, 152). Vaikka monet rauhanrakentamisen sektorin toimijat ovat tunnustaneet muutoksen tarpeen, kaikki perinteisiä rauhanindikaattoreita käyttävät toimijat eivät ole olleet valmiita siirtymään kehityksessä eteenpäin. (Mac Ginty 2013, 58)

Ei ole itsestään selvää, että rauhan ja rauhanrakentamisen indikaattorit mittaavat rauhaa. Tämä johtuu osittain siitä, ettei rauhan käsitteestä vallitse konsensusta. Tämä ja rauhan näennäinen luonne ovat syitä sille miksi indikaattorit ajautuvat harhaan. (ks. Anderson 2004, 103) Sosiaalisille ongelmille ei ole olemassa yhtä yhteistä indikaattoria eikä ole olemassa tunnustettua ja mitattavissa olevaa rauhan 'valuuttaa', jota voitaisiin laskea bruttokansantuotteen tapaan (De Vries 2001, 316). Monien perinteisten mittareiden lähtökohtana on pidetty Galtungin muotoilemaa negatiivisen rauhan käsitettä, ts. rauha on ymmärretty väkivallan poissaolona, väkivallan loppumisena. Rauha olosuhteina tai edellytyksenä itsessään on loistanut poissaolollaan. (ks. Mac Ginty 2013, 58) Tästä lähtökohdasta on siis ymmärrettävää, että sodan uusiutumista pidetään usein ensisijaisena rauhanrakentamisen menestyksen tai epäonnistumisen indikaattorina (ks. Call 2008, 173; Mac Ginty 2013, 58).

Rauhantutkimus akateemisena tieteenalana on pyrkinyt tarjoamaan vastineen konfliktikeskeiselle lähestymistavalle, tekemällä rauhasta sen perustuksellisen ytimen (Mac Ginty 2013, 58). Se on kuitenkin säilynyt varsin marginaalisena näkökulmana suhteessa hallitseviin kansainvälisten suhteiden ja valtio-opin lähestymistapoihin, joiden kiintopiste on säilynyt pääasiassa konflikteissa tai valtiossa (Smoker 1981; Sylvester 198, 305; ref. Mac Ginty 2013, 58). Rauhantutkimus ei myöskään ole ottanut koppia yhteisesti sovittujen rauhanindikaattoreiden luomisesta, vaikka yhdistämällä akateeminen tutkimus käytännön tarpeisiin voitaisiin mahdollisesti saavuttaa johdonmukaisuutta, jota rauhanindikaattoridebatissa niin kovasti kaivataan (ks. Mac Ginty 2013, 58).

---

⁴² Catholic Relief Services 2010; Interview 2; Irmer 2009; Kawano-Chiu 2011 ref. Mac Ginty 2013, 58.

Mac Gintyn pyrkimyksenä on asettaa perinteiset rauhan indikaattoreiden lähestymistavat laajempaan rauhanrakentamisen kontekstiin. Suurin osa tästä infrastruktuurista on ollut entistä standardisoidumman epistemologian rakentamista, jonka puitteissa informaatioita kerätään, järjestetään ja välitetään. (Mac Ginty 2013, 58) Vaikka teknokratian trendi on hallitseva, on tärkeää, että rauhanrakentamisen sektorin sisällä yksilöiden ja instituutioiden luovuutta ja innovaatiota ei tukahduteta, jotta indikaattorit olisivat osa niitä yhteisöjä, joissa ne vaikuttavat. (Mac Ginty 2013, 57–58).

Arviointeja on vaikea tehdä, koska menestyksen standardit ovat toisistaan varsin poikkeavia. (Call 2008, 173) Ongelmista huolimatta, tarkoituksena ei ole hylätä olemassa olevia työkaluja. Toiveena on, että uudenlaiset mittarit voisivat tarjota lisäarvoa olemassa olevien indikaattoreiden sarjaan ja arviointityökaluihin. Tutkimustiedon yhteistuotanto, ts. tutkijoiden ja tutkittavien yhteistyö on tuottanut huomionarvoista menestystä kestävän kehityksen sektorilla. Kestävän kehityksen teemat ovat verrattavissa rauhantutkimukseen siinä määrin, että sillä voi olla tärkeitä oppitunteja varastossa rauhanrakentamisen sektoria varten. (Mac Ginty 2013, 62) Kestävän kehityksen tutkimusprojektit ovat auttaneet rakentamaan uusia kansalaisepistemologioita tai tapoja, joilla paikalliset yhteisöt voivat vaikuttaa siihen miten heidät esitellään ja luokitellaan (Miller 2005, 406; ref. Mac Ginty 2013, 62). Useat olemassa olevat rauhan indikaattorit eivät kykene erottelemaan hienovaraisia eroja yhteisöjen sisällä ja välillä (Mac Ginty 2013, 59). Menestyksen mittaaminen on jossain määrin riippuvaista vertailtavien indikaattoreiden saatavuudesta. Tällä hetkellä täsmällisiä indikaattoreita lopputuloksen määrittämiseen ei ole olemassa ja tästä syystä jokainen tapaus tulisi tulkita erikseen. Tähän vaadittava syväluotaava tapaustutkimus on aikaa vievä metodi, jonka myötä vertailtavuus mahdollisesti kadotetaan ja sen myötä kyky tehdä laajoja yleistyksiä tutkimuksen ja poliittisten toimintamallien tarpeisiin. (Wallenstein 2011, 127–128)

Osallistavat, alhaalta ylöspäin suuntautuvat ja refleksiiviset metodologiat saattavat esittää ongelmat kvantitatiivisten yhteiskuntatieteiden puitteissa, joita on helpompi puolustaa. Monet hallitsevat epistemologiat, joita on käytetty rauhan ja konfliktin ymmärtämiseen (sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia) ovat poissulkevia niiden yhteisöjen suhteen, joita pyritään edustamaan ja saattavat todellisuudessa edustaa niitä

väärin. (Mac Ginty 2013, 62) Nämä toisenlaiset abstraktiot rauhasta voisivat Mac Gintyn mukaan tarjota vertailtavaa tietoa rauhan ymmärtämisen tarkoituksiin. Seuraavan kappaleen moniulotteiset määritelmät rauhasta ja siihen liittyvistä toimijatasoista valaisevat lisää sitä näkemystä, jonka mukaan rauhaan liittyviä elementtejä voi olla mahdollista tarkastella eri metodologisista lähtökohdista.

7 Moniulotteinen rauha ja määramittaaminen

Edellisessä kappaleessa käsiteltiin kvalitatiivisten menetelmien mahdollisuuksia rauhan mittaamisessa ja tultiin johtopäätökseen, että rauhan elementtejä määrittämällä rauhasta voidaan kertoa jotain. Sayerin (1992) käsitteellinen näkökulma, abstraktio, voi yhtä lailla tarjota metodologisen välineen lähestyä kokonaisuutta. Olemassa olevien standardien, kuten juurisyiden tai sodan uusiutumisen mittareiden, tarjoamat näkökulmat eivät kuitenkaan ole osoittautuneet riittävän luotettaviksi lähestymistavoiksi rauhan ilmiöön. Edellä käsiteltiin sitä, miten perinteisiä indikaattoreita on pyritty luomaan rauhanrakentamisen menestyksen mittaamiseksi ja millaisia ongelmia näiden kehittämisessä on kohdattu. Tässä kappaleessa otetaan keskusteluun rauhan ulottuvuuksien asettama haaste määramittaamiselle ja esitellään viimeaikaisen keskustelun lähestymistapoja rauhan mittaamiseen. Erityishuomion ansaitsee edellä esitetty vaatimus paikallislähtöisen/kontekstispesifin rauhan määrittämiseen ja kappaleessa esitellään ratkaisuvaihtoehto tähän haasteeseen.

Yhdellä tasolla, yhtenä ajankohtana tai yhdelle ainesosalle hyödylliseltä vaikuttava lopputulos voi muilla tasoilla, toisena ajankohtana tai muille toimijoille osoittautua haitalliseksi. Eri toimijoilla on erilaiset intressit ja käsitykset, ja erimielisyydet pysyvät osana jatkuvaa konfliktia. Yhä enenevässä määrin on tiedostettu, että minkäänlainen lopullinen tai ylivertainen ratkaisu ei ole mahdollinen. Siitä huolimatta, tämä kaikki mielessä pitäen, konfliktin ratkaisun pääasiallinen johtopäätelmä on, että rauhanrakentamisen hanketta on syytä pitää jatkuvan tarkastelun alla, jotta se olisi mukautuvainen tapahtumien ja lopputulosten näyttäytyessä, ja mahdollisimman usean ainesosan sisällyttämiseksi mukaan jatkuvaan arviointiprosessiin. (Miall et al. 2011, 241)

7.1 Kahden ulottuvuuden dilemmasta

Galtung määritteli negatiivisen rauhan käsitteen suoran väkivallan lopettamisena ja positiivisen rauhan kulttuurisen ja rakenteellisen väkivallan voittamisena. Aseellisen konfliktin loppuminen ei kuitenkaan voi olla ainoa rauhan mittari, jolloin keskustelu väistämättä laajenee positiivisen rauhan käsitteeseen, konfliktin muuntamiseen ja

juurisyihin puuttumiseen. Ramsbotham et al. (2011, 11) pitävät termejä kuitenkin harhaanjohtavina. Negatiivista rauhaa ei tulisi heidän mukaansa halveksua, vaikka negatiivisuus saattaakin aiheuttaa epäjohtonmukaisia miellelyhtymiä ja olla itsessään alistamisen, riistämisen, hyväksikäytön ja epäoikeudenmukaisuuden kumppani. (ibid.)

Positiivinen rauha sen sijaan pitää sisällään legitimitetin ja oikeudenmukaisuuden avainkäsitteet. Epäoikeudenmukainen yhteiskunnallinen rakenne tai suhde ei tässä terminologiassa ole rauhanomainen. Näin ollen positiivisen rauhan saavuttamiseksi, epäoikeudenmukaisuus on poistettava. Tämä pätee kaikkiin tasoihin kuten taloudellisten suhteiden epätasa-arvoon maantieteellisesti etelän ja pohjoisen välillä; poliittiseen epätasa-arvoon vähemmistö- ja enemmistöryhmittymien välillä tai yksilöiden välisiin henkilökohtaisiin suhteisiin. Se pätee kaikkiin niihin eroihin, jotka erottavat erilaisia ihmisryhmiä sukupuolesta luokkaeroihin. (Ramsbotham et al. 2011, 11) Positiivisen rauhan ongelma on epäoikeudenmukaisuuden suhteellisuus. Mikään ei ole tyypillisempää väkivaltaiselle konfliktille kuin osapuolten aito usko siihen, että he ovat epäoikeudenmukaisuuden uhreja ja siksi ”oikeus” on heidän puolellaan. On myös täysin mahdollista, että hyödyn ottajat tilanteessa ovat tietämättömiä vallitsevasta epäoikeudenmukaisuudesta. (ibid. 12)

Rakenteellisen väkivallan poistaminen viittaa yksinkertaistettuna rauhan negatiiviseen ulottuvuuteen. Jos hyväksytään väkivallan laajempi määritelmä, joka sisältää kaikki rakenteellisen väkivallan ehdotetut ulottuvuudet, tällöin rauha tarkoittaa ainoastaan määritelmänmukaisen väkivallan vähenemistä. Rakenteellisen väkivallan suhteuttaminen positiivisen rauhan käsitteeseen tarkoittaa puolestaan väkivallan eliminoimista luomalla positiiviset rauhaan johtavat olosuhteet ja instituutiot. Näitä olosuhteita ja instituutiota tulisi tällöin pitää ennakkoehtoina rauhalle (i.e. itsenäisinä rauhan muuttujina, jotka johtavat rauhaan; rauhan indikaattorit ovat kuitenkin eri asia.), ei rauhan ominaisuuksina sinällään. On tärkeää erottaa toisistaan rauhan käsite ja muut vastaavat käsitteet, jotka ovat tarpeellisia ennakkoehtoja rauhalle. (Anderson 2004, 107)

Rakenteellinen väkivalta on avainkäsite rauhaa käsittelevässä kirjallisuudessa ja Andersonin määritelmän mukaan se tukee harmonisen rauhan käsitettä. Se tulisi kuitenkin irrottaa niistä näkökulmista, jotka viittaavat rauhan väkivallan ulottuvuuteen ja niistä, jotka indikoivat rauhan ennakkoehtoja ja vastineita. Andersonin rauhan

määritelmä osoittaa, että tasapainoisten rauhan mittareiden tulisi sisältää sekä väkivaltaisten että harmonisten suhteiden indikaattorit, sillä molemmat ulottuvuudet ovat oleellisia rauhan komponentteja. Tämän määritelmän mukaan myös rauhanrakentamisen pyrkimysten ja ohjelmien tulisi pyrkiä kahteen suuntaan, väkivallan vähentämiseen ja harmonisten suhteiden rakentamiseen. (Anderson 2004, 107)

Kokonaisvaltaisen rauhan mitan tulisi sisältää sekä väkivallan että harmonian ulottuvuudet objektiivisesta ja subjektiivisesta näkökulmasta yhden tai useamman kontekstin sisällä. Tämän vaatimuksen mukaan rauhan mittaamisen ja selittämisen päätekijät ovat:

- 1) Rauha mitataan yhden tai useamman kontekstin sisällä, mikrosta makroon (toimijataso/ kontekstien välisyys)
- 2) Rauha koostuu kahdesta ulottuvuudesta: Väkiältä ja harmonia. Operationalisoitaessa rauhan käsitettä kyseessä on kahden ulottuvuuden funktio. Jos mitataan vain toisesta, kyseessä ei ole oikea rauhan käsite vaan pelkkä näkökulma rauhaan.
- 3) Nämä ulottuvuudet mitataan sekä objektiivisesta että subjektiivisesta näkökulmasta. (Anderson 2004, 108)

Nämä ulottuvuudet tukevat edellä esitettyjä väitteitä, joiden mukaan mikro – ja makrotason toimijoiden yhteistyö on välttämätön elementti tehokkaan rauhan aikaansaamiseksi⁴³ (ks. 5.3.1). Yksittäinen standardi esim. sodan uusiutuminen ei ole riittävä indikaattori rauhan mittaamiseen eikä kansainvälinen näkökulma ole kykenevä tarjoamaan tietoa paikallistason toimijoiden näkökulmasta. (ks. Call 2008, 173; Denskus 2007, 660)

7.2 Näkökulmien nelikenttä

Andersonin jaottelee rauhan harmonisen ja väkivaltaisen ulottuvuuden, subjektiivisen ja objektiivisen näkökulman, sekä erilaisten kontekstitasojen perusteella. Tämä määrittely on Andersonin mukaan mahdollista muuntaa rauhan mittaamisen käytännöllisiksi metodologioiksi. Ensiksi on määriteltävä konteksti, jossa rauha mitataan. Andersonin mallinnuksessa supistetut kontekstit (*reduced contexts*) koostuvat kolmesta yleisestä

---

⁴³ Examining RPP as a tool for evaluation – The Action Asia Experience. Results from the ACTION Asia Practitioner’s Forum February 8-9 2011.s.4.

rauhan kontekstista. Globaali -, kulttuurinen - ja henkilökohtainen konteksti heijastavat yksityiskohtaisuuden tasoa, jolla mittaukset suoritetaan. Henkilökohtainen rauha mitataan mittauksen yksilötasolla ja vastaavasti kulttuurisen rauhan mittarit, vaikka ne olisi kerätty yksilökohtaisilla kyselyillä, lasketaan yksilökohtaisten tulosten keskiarvosta ja analysoidaan ryhmä- tai kulttuuritasolla. Kansakuntien rauhanomaisuus on usein tutkimusten keskiössä ja tähän Andersonin keskittyy rauhanmittareiden kehittämistä valaistakseen. Kontekstitasojen määritelmän mukaan kansakuntien sisäinen rauha on kulttuurista ja valtioiden välinen rauha puolestaan globaalin rauhan kategoriassa. Eri kontekstit vaativat myös erillisiä analyyseja. Mittaamisen mallit voidaan määritellä Andersonin neljän peruskomponentin suhteen, jotka perustuvat rauhan ulottuvuuksiin (väkivalta/harmonia) sekä näkökulmaan (objektiivinen/subjektiiivinen). (Anderson 2004, 109)

Indikaattoreiden luokittelussa Anderson osoittaa väkivallan tilastojen tarjoavan parhaat objektiiviset väkivallan indikaattorit. Minkä tahansa indikaattorin tulee olla yhtämittainen sen suhteen miten mitattava käsite, tässä tapauksessa väkivalta, on määritelty ja millä tarkkuudella. (Anderson 2004, 110–111) Minkä tahansa indikaattorin tulisi siis olla yhtämittainen myös sen suhteen miten rauha/harmonia on määritelty ja millä tarkkuudella. Tutkijoiden määrittelemä väkivallan laajuus on avainasemassa, kun päätetään rauhanindikaattoreiden määrästä ja laajuudesta (ibid.). Laajuuden suhteen on kuitenkin kyseenalaista, lisäävätkö ylimääräiset indikaattorit tietoa rauhan ymmärtämiseksi, ts. tuottaako määrä myös laatua. (ks. Anderson 2004, 110–111)

Jos ollaan yhtä mieltä siitä, että rauhaa voidaan mitata ja indikaattoreita ylipäättään muodostaa, voidaan esimerkiksi Andersonin mukaan dataa keräämällä ja ehdotettujen metodologioiden avulla pyrkiä toteamaan, johtaako ehdotettu rauhan määritelmä myös analysoitaviin ja intuitiivisesti valideihin tuloksiin (2004, 115). Ilman selkeää käsitteellistä perustaa, jonka luominen näyttää rauhan luonteesta johtuen olevan ongelmallista (ks. Sayer 1992), tulee konsensuksen saavuttaminen rauhan indikaattoreiden etsinnässä olemaan hankalaa. Yhteinen käsitteellinen ymmärrys on kuitenkin tavoiteltavaa, sillä rauha on liian tärkeä päämäärä ollakseen ilman vakaata käsitteellistä pohjaa sekä tutkimuksen että positiivisen sosiaalisen toiminnan tarpeita varten. (Anderson 2004, 115)

Esimerkiksi kansakuntia voidaan luokitella määrittelemällä, kuinka väkivaltaisista ne ovat, ja tämän arvioimiseksi tutkimuksessa voidaan hyödyntää tilastoja väkivaltaisista kuolemista. Väkivaltaisuuden tasossa voi olla vaihtelua riippuen siitä, mitä indikaattoreita sen määrittämisessä huomioidaan. Paras ja mahdollisimman kattava indikaattoriyhdistelmä väkivallalle voidaan määrittää ainoastaan keräämällä ja testaamalla varsinaista dataa. (Anderson 2004, 111)

Edellä esitelty tilastoihin pohjautuva väkivallan määrittäminen kuvaili Andersonin objektiivista näkökulmaa. Subjektiivisia indikaattoreita määriteltäessä Anderson nojaa yksilöllisen väkivallan käsityksen mittaamiseen. Ihmisten arvioinnit oman maansa tai maiden välisen väkivallan tasoista voidaan kerätä ainoastaan yksilöllisestä *survey* -datasta, joka koostuu yksittäisistä - tai monimuuttujamittareista. Mittareissa asenteellinen vastauskaala indikoi verrattain korkeita tai matalia subjektiivisesti koetun väkivallan tasoja. Yksittäistä muuttujaa arvioitaessa skaalan kehittämiseen voitaisiin hyödyntää esimerkiksi kulttuurisessa kontekstissa kysymystä kuten ”Miten arvioit väkivallan tasoa maassasi?”, jota seuraisi viisiportainen asteikko ulottuen numerosta 1 (*ei ollenkaan väkivaltainen*) lukuun 5 (*erittäin väkivaltainen*). Monimuuttuja -asteikko sisältäisi erillisiä osioita, jotka kattaisivat lukuisia väkivallan näkökulmia erikseen arvioituina. (Anderson 2004, 111)

Väkivallan subjektiivisissa arvioinneissa saattaa esiintyä laajaa vaihtelua eri ihmisryhmien kesken ja tämän näkökulman tulokset saattavat erota todellisista väkivallan tilastoista (todellinen väkivallan todennäköisyys). Tämä tulosten eroavaisuus tarjoaa mielenkiintoisen analyysin kohteen sen suhteen aliarvioivatko vai yliarvioivatko ihmisten subjektiiviset arvioinnit objektiivisia indikaattoreita. (Anderson 2004, 112) Kvalitatiivisissa indikaattoreissa on kyse ihmisten mielipiteistä, uskomuksista ja tavoista ajatella (Search for Common Ground 2006) Tästä syystä subjektiivinen näkökulma on paitsi kiinnostava, myös haasteellinen. Erot saattavat korreloida sellaisten yksilökohtaisten erojen kanssa kuten ikä, koulutus, taloudellinen asema, maantieteellinen sijainti ja erilaiset asenteelliset mittarit (Anderson 2004, 112).

Käsitteellisen kehityksen ja mittaamisen tarkastelussa suuremman haasteen tarjoaa kuitenkin rauhan harmonia -ulottuvuus, joka on väkivaltaa hienostuneempi ilmiö. Sen tavoitteena on vangita tapauksia ja pyrkimyksiä muodostaa ja kultivoida yhteisesti

hyödyllisiä suhteita. Esimerkiksi globaalin rauhan kontekstissa, harmonisten suhteiden objektiiviset (tilastolliset) indikaattorit sisältäisivät niiden pyrkimysten määrän, joilla on pyritty muodostamaan ja parantamaan yhteisesti harmonisia suhteita maiden välillä. Näitä pyrkimyksiä voitaisiin indikoida yhteistyösopimusten määrän, kansainvälisen matkailun tai käynnissä olevalla maiden välisellä kommunikaation avulla. Nämä indikaattorit kuvaavat harmonian, yhteistyön ja integraation astetta eri kontekstien välillä (maiden sekä hallitusten, yhteisöjen, ryhmien ja yksilöiden välillä). Toimenpiteet kuten erottelu, eristäytyminen tai konfliktin osapuolten välille pystytettävät esteet eivät riitä luomaan todellista rauhaa. Ilman harmoniaa edistäviä tapahtumia ja pyrkimyksiä, rauha on epätäydellinen. (Anderson 2004, 112)

Harmonia -ulottuvuuden subjektiiviset indikaattorit puolestaan sisältävät joukon indikaattoreita, jotka muotoutuvat ihmisten käsityksistä ja kokemuksesta vastavuoroisesti hyödyttävistä, harmonisista suhteista (Anderson 2004, 112). DeRiveran ehdotelma mahdolliseksi indikaattorityypiksi on ”käsitys positiivisista suhteista”. (2002; ref. Anderson 2004, 112) Näiden Andersonin näkökulmien esittelyllä on pyritty osoittamaan, ettei yksi ulottuvuus ole riittävä rauhan indikaattorikehyksen luomiseksi. Ne ovat Sayerin terminologian mukaan abstraktioita, osittaisia näkökulmia käsiteltävään kokonaisuuteen (ks. Sayer 1992).

Kulttuurisen rauhan kontekstissa tutkimus lukisi mukaan yksilölliset käsitykset harmoniasta maan sisällä ja globaalin rauhan tapauksessa käsitykset oman ja muiden maiden välillä vallitsevasta harmoniasta. Kulttuurisen rauhan yksittäismuuttujan mittari voitaisiin muotoilla kysymällä ”Kuinka harmonisia ovat ihmisten väliset suhteet maassasi?”, jota seuraisi viisiportainen asteikko. Vaihtoehtoisesti monimuuttuja-asteikko voisi sisältää erillisiä kyselyosioita kattaen lukuisia harmonian näkökulmia kuten sosiaalinen integraatio, vapaus matkustaa ja laajalle levinnyt kommunikaatio. (Anderson 2004, 113) Subjektiivisesti suhteellista integraatiota vs. vieraantumista sosiaalisten ryhmien välillä on pyritty mittaamaan *Sosiaalisen etäisyyden* -asteikolla (Bogardu 1925; ref. Anderson 2004, 113). Asteikkoa sovelletaan yleisesti tutkimuksissa rodullisten ryhmien käsityksistä ja suhteista. Kyseessä on itsehallinnoitu monimuuttuja-asteikko, joka pyytää ihmisiä arvostelemaan halukkuutensa interaktioon muiden ihmisryhmien kanssa eri interaktion tasoilla. Tämän skaalan sovellusmahdollisuuksia voidaan harkita myös rauhantutkimuksessa. Andersonin mukaan saattaa olla

mahdollista kehittää vastaava asteikko kulttuurisen ja globaalin rauhan kontekstissa, joka pitäisi sisällään erilaisia toimintoja kuten hallintojen välisiä sopimuksia, yhteisösiteitä, liikematkailua, NGO – ohjelmia jne.. Sen avulla määritettäisiin, miten nämä skaalat mittaisivat yksilöiden mukavuudentunnetta ottaa osaa näihin käyttäytymismalleihin joko henkilökohtaisesti tai maatasolla. Nykykirjallisuuden pohjalta subjektiiviset rauhanindikaattorit ovat kenties suurin kehityshaaste alalla. (Anderson 2004, 113)

7.2.1 Haave universaalista, todellisuus kontekstista

Andersonin mukaan saattaisi olla mahdollista kehittää standardoitu rauhan mitta-asteikko. Koska yhteisesti hyväksyttyjä asteikkoja ei kuitenkaan vielä ole kehitetty, on todennäköisempää, että ainakin alussa asteikot tullaan kehittämään spesifien olosuhteiden puitteissa ja niiden käyttökelpoisuutta testataan toisissa. Jotta universaalisti soveltuvia standardisoituja asteikoita voitaisiin kehittää, niiden tulisi olla valideja halki kulttuurien ja kaikkien kontekstien sisällä mikrosta makroon. (Anderson 2004, 113) Tällaisten universaalisti soveltuvien asteikoiden luominen ei kuitenkaan edellä esitetyn kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten menetelmien kohtaamien haasteiden kehyksessä vaikuta perustellulta, saati mahdolliselta vaihtoehdolta. Kuten edellä on väitetty, on rauhan määritelmä kulttuurisidonnainen käsite ja kontekstispesifiyden vaatimus tästä syystä erityisen oleellinen mittauksia suoritettaessa. Edellä on myös esitetty, että rauhan elementeistä voidaan kertoa jotain, jos kontekstispesifiyden vaatimus onnistutaan täyttämään ja tiedon keruu pystytään suorittamaan paikallisista lähtökohdista käsin. Lisäksi ehtona on, että tutkimuksen kehys nousee konfliktikonteksista paikallisen omistajuuden ja näkökulman todenmukaisuuden takaamiseksi. Vaaditun datan ja sen lähteet huomioiden olisi soveliasta alkaa kehittää asteikkoja spesifeissä, sosiaalisesti relevanteissa puitteissa, sillä monet tällaiset puitteet ovat mahdollisia (Anderson 2004, 113). Kulttuurisessa kontekstissa (kulttuurinen rauha) *etnisyyksien* tai *heimojen* välinen konfliktintutkimus voisi tarjota relevantit puitteet soveltaa Andersonin ehdottamaa metodologiaa. Tämä näkökulma voisi rajata kontekstin, tai tutkimuksen skaalan (Anderson 2004, 113).

Väkivallan ja harmonian objektiivisten indikaattoreiden kehittäminen alkaisi Andersonin mukaan saatavilla olevan arkistodatan tutkimuksilla. Väkivaltaindikaattorit

koostettaisiin tilastoista (murhat, itsemurhat ja muut tahalliset loukkaantumiset). Lisäksi indikaattoreita voitaisiin kehittää riippuen tutkijan omaksumasta väkivallan ja rauhan työmääritelmästä. Harmonian indikaattorit perustuisivat ohjelmiin ja tapauksiin pyrkimyksistä rakentaa ja ylläpitää molemminpuolisesti hyödyttäviä suhteita konfliktiryhmien välillä. Perinteiset ongelmat datan luotettavuudesta ja mittareiden samanarvoisuudesta erilaisten vaihteluvälien ja hajontojen suhteen pätisivät tämänkin arkistodatan analysoimiseen. (Anderson 2004, 114)

Väkivallan ja harmonian subjektiivisten indikaattoreiden kehittäminen voisi noudattaa perinteisen asteikon kehittämisen prosessia. Tyypillistä olisi aloittaa hyödyntämällä subjektiivisia tekniikoita kuten fokusryhmiä, syvähaastatteluja, tai etnografisia tekniikoita, jotka edustavat tutkimuksen kaikkia konfliktiryhmiä. Kyselyasteikon osiot voitaisiin siten luoda ja koostaa väkivallan ja harmonian asteikoiksi, joiden oikeellisuus/validisuus voitaisiin tarkistaa relevanteissa väestöissä. Yksilökohtaiset tutkimukset, esim. etnisyyksien välisestä konfliktista, voisivat tarjota toisenlaisen näkökulman näihin tilanteisiin. Kuitenkin tilanteiden läpileikkaus ja niiden vertailu voivat tarjota tätäkin relevanttimman näkökulman.. (Anderson 2004, 114)

Yksittäinen tutkimus voi toki indikoida rauhan tasoa, mutta missä suhteessa tämä taso on korkea tai matala? Vertailujen tekeminen sellaisten puitteiden välillä, joiden rauhanomaisuuden tasoa pidetään yleisesti korkeana tai matalana, voisi Andersonin mukaan muodostaa jonkinlaisen peruslinjan vertailuille. Samanarvoisuutta kartoitettaessa voidaan punnita tarjoavatko sellaisen näkökulman rauhanomaisuuteen paremmin objektiiviset mittarit vai voisivatko subjektiiviset mittarit olla samanarvoisia halki kulttuurien ja kielten? (Anderson 2004, 114) Kulttuuri- ja kielierot vaikuttavat merkityksiin oleellisella tapaa (ks. Väyrynen 2001). Andersonin esittelemät haasteet luotettavien ja validien rauhanmittareiden kehittämiseksi eivät hänen mukaansa ole ylitsepääsemättömiä ja tarjoavat mielenkiintoisia ja tuottavia tutkimusaihioita. (Anderson 2004, 114)

Vaikka Andersonin tarkoituksena on ollut saavuttaa käsitteellisesti selkeä, yksinkertainen, ja hallittava rauhan määritelmä, joka voisi ideaalitilanteessa tarjota strukturoitua opastusta käyttökelpoisten rauhanindikaattoreiden joukon luomiseksi, ei monitahoinen määritelmä tarkoita, että rauhan käsitteelliset ongelmat olisi täysin

onnistuttu ylittämään (ks. Anderson 2004, 114–115) Kirjallisuudesta voidaan paikantaa valtava määrä ehdotettuja rauhan ja rauhankulttuurin indikaattoreita. Mutta niiden olemassaolo ei tarkoita niiden validiutta. Mittareiksi on ehdotettu oikeudenmukaisuutta, turvallisuutta, etnisiä suhteita, taloudellista epäsuhdetta, lukuisia henkilökohtaisia ominaisuuksia, emotionaalista ilmastoa ja ekologisia olosuhteita, jotka olisivat liitettävissä rauhankulttuuriin (Anderson 2004, 114–115). Nämä elementit voivat kuitenkin tarkoita vain näkökulmia rauhan vaihteleviin kasvoihin.

Rauha koettuna tilana ja sen määrittäminen testataan Andersonin mukaan vasten vallitsevaa kirjallisuutta sekä datan keruun ja analyysin käytäntöjä. Anderson tarjoaa yhden käsitteellisen pohjan sille tarkastelulle, ovatko kirjallisuuden muut indikaattorit tosiasiaassa rauhanindikaattoreita vai indikaattoreita rauhan korrelaateista. Rauhanindikaattoreiden erottaminen itsenäisten muuttujien, riippuvien muuttujien indikaattoreista, tai rauhan *kovariaateista* on ratkaiseva tehtävä rauhan ymmärtämiseksi. (Anderson 2004, 115) Kvalitatiivisia menetelmiä käsitelleessä kappaleessa keskusteltiin abstraktioista osittaisina näkökulmina rauhaan (Sayer 1992). Rauhan korrelaatit voidaan käsittää tällaisiksi osittaisiksi rauhan elementeiksi, joita kartoittamalla voidaan kertoa rauhan tilasta jotakin erittäin tarkkaan rajatusta näkökulmasta. Käsitteelliset perusteet ovat oleellinen opas niille, jotka toimivat rauhan saavuttamisen erilaisissa tehtävissä (Anderson 2004, 115). Andersonin käsitys rauhan eri näkökulmista on yksi pyrkimyksistä kartoittaa rauhan elementtejä, ei absoluuttinen ratkaisu rauhan määrittämisen ongelmaan. Seuraavassa alakappaleessa esitellään makrotason näkökulmaa mm. operationaalisen menestyksen mittaamisen malliesimerkin avulla. Tätä seuraa mikrotason näkökulmasta esitetty pyrkimys uudistaa indikaattorikeskustelua arkipäivän rauhanindikaattoreiden avulla sekä objektiivisen ja subjektiivisen näkökulman yhdistelmä makrotason globaalin rauhan mittarin löytämiseksi.

7.2.2 Universaalit mittarit vallan välineenä

Pyrkimykset universaalien standardien luomiseksi ovat toistaiseksi olleet epäonnistuneita, mutta etsinnästä ei ole oltu valmiita luopumaan. Syy tälle itsepintaiselle vertailukelpoisten yleisten ohjenuorien löytämiselle löytyy tarpeesta luoda legitimizeettiä erilaisille projekteille konfliktinjälkeisillä alueilla sekä ennen kaikkea näistä projekteista kumpuaville tulospohjaisille taloudellisille vaatimuksille.

Rauhanrakentamisen kentällä uusien käsitteellisten ja organisatoristen sopimusten tarkoituksena on ollut legitimoida toiminta lukuisille pohjoisten maiden ja etelän pääkaupunkien kannattajajoukoille (Denskus 2007, 657). *Berghof Handbook* tarjoaa virtuaalisen (ja näin ollen globaalin) kohtaamispaikan, esitellen joukon kontribuutioita rauhanrakentamiseen osallistumiseen, painottaen *Peace and Conflict Impact Assessment* -hanketta (PCIA) ja siihen liittyviä metodologioita rauhanrakentamisen sulauttamiseksi avustusorganisaatioiden tulospohjaisen johtamisen tarpeisiin (esim. Anderson, M. 2004; Hoffman 2004; ref. Denskus 2007, 657). Paffenholzin ja Reychlerin *Aid for Peace* -lähestymistapa on toinen esimerkki analyysin ja toimeenpanemisen yhdistelmästä (2005, 16; ref. Denskus 2007, 657).

Yhtenäinen kehys ei ole ainoastaan mahdollinen, vaan myös hyödyllinen aloituspiste kaikille toimijoille, sillä se linkittää konfliktianalyysin ja rauhanrakentamisen ympäristön interventioiden toimeenpanemiseen konfliktialueilla, järjestelmällisellä askel askeleelta prosessilla. (Denskus 2007, 657) Kehys yhdistää rauhantutkimuksen ytimen (sosiaalisen muutoksen teorian) operationaalisten vaatimusten kanssa ja tarjoaa menetelmät ja työkalut konfliktiin liittyvien riskien sekä vaikutusten (tulokset ja vaikutus) arvioimiseen tai ennakoimiseen esittelemällä rauhan ja konfliktin tulosketjuja ja indikaattoreita sekä muita työkaluja. (Paffenholz & Reychler 2005, 16; ref. Denskus 2007, 657)

Kvantitatiivinen tutkimus (ks. esim. Collier et al. 2003; ref. Denskus 2007, 657) on tarjonnut tehokkaan instrumentin apuorganisaatioiden interventioiden legitimoimiseksi. Kuitenkin tällaisten lähestymistapojen käyttäminen tutkimuksessa vaatii väistämättömiä yleistyksiä, joka johtaa paikkojen ja kokemusten erityislaatuisuuden poispyyhkimiseen, mutta sillä on muitakin seurauksia. Trendi kohti yhä monimutkaisempia tilastollisia analyysejä jättää ihmiset usein ulkopuolelle. (Denskus 2007, 657) Tämä on varsin ymmärrettävää, sillä miten voitaisiin tilastollisesti analysoida sosiaalista tilaa, väkivallan kulttuuria ja militarisoitumista, ja niiden diskursseja? (Fetherston 2000a, 194; ref. Denskus 2007, 657) Tämä kvantitatiivisten menetelmien taipumus yleistämiseen, niiden naamioiva luonne, on luonut vaatimuksen kontekstispesifin ja kvalitatiivisen lähestymistavan korostamisesta, sosiaalisen tilan erityislaatuisuuden huomioimiseksi.

7.2.3 MPICE – operationaalisen menestyksen mittari

United States Institute of Peace julkaisi 2010 dokumentin *Measuring Progress in Conflict Environments (MPICE) Metrics framework*. Tämä viitekehys on hierarkkinen metrinen järjestelmä, joka on suunniteltu kuvaamaan tulosperusteisia päämääriä, indikaattoreita ja mittoja. Nämä mittarit yhdessä voivat antaa merkkejä trendeistä, joita vakauttamisen päämäärien saavuttamisesta on havaittavissa tietyllä ajanjaksolla.⁴⁴

MPICE tarjoaa metrisen järjestelmän, joka voi edesauttaa toimintaperiaatteiden (*policy*) muotoilussa sekä strategisten ja operatiivisten suunnitelmien toimeenpanemisessa konfliktin uudelleenmuotoilemiseksi ja vakauden saattamiseksi sodan repimissä yhteiskunnissa. Nämä mittarit tarjoavat sisältöä vertailukohtaiseen operatiivisen ja strategisen tason arviointeihin, joita hyödyntämällä päättäjät voivat diagnosoida mahdollisia vakauttamisen esteitä jo ennen interventiota. Päättarkoitus on mahdollistaa edistyksen seuraaminen intervention hetkestä läpi vakauttamisprosessin kohti itseään ylläpitävää rauhaa. Mittajärjestelmä on suunniteltu tunnistamaan mahdollisia jatkuvan konfliktin ja epävakauden lähteitä, sekä mittaamaan paikallisten instituutioiden kykyä selviytyä niistä. Pyrkimyksenä on avustaa päättäjiä asettamaan realistisia päämääriä, tuottamaan riittäviä resursseja ja kantavia viranomaisia, sekä keskittämään voimavaroja strategisesti ja edistämään mahdollisuuksia kestäväen rauhan saavuttamiselle. (USIP 2010, x)⁴⁵

MPICE on rakennettu mittaamaan väkivaltaisen konfliktin ajureita (*drivers*) suhteessa paikallisten instituutioiden kykyyn ratkaista konflikti rauhanomaisin keinoin. Tätä suhdetta arvioidaan viidellä konfliktin ratkaisemisen kannalta oleellisella sektorilla tai lopputulemalla, jotka on johdettu USIP:n viitekehyksestä konfliktista nouseville yhteiskunnille (*Framework for Societies Emerging from Conflict*). Nämä sektorit ovat: *Safe and Secure Environment, Political Moderation and Stable Governance, Rule of Law, Sustainable Economy, ja Social Well-Being*. (ibid. xiv) Vaikka kyseessä on

---

⁴⁴ Measuring Progress in Conflict Environments (MPICE). A Metrics Framework. 2010.

⁴⁵”Outputs, however, measure what we do but not what we achieve. Outcomes (also referred to as impacts or effects within USG organizations) indicate the success or failure of programs and strategies since they seek to measure the attainment of goals that reinforce stability and self-sustaining peace.” (xii)

operationaalisen menestyksen näkökulmasta tapahtuva mittaaminen, on MPICE omassa kehityksessään onnistunut saavuttamaan tuloksia institutionaalisen kapasiteetin mittaamisen, taloudellisten standardien, turvallisuusnäkökulman ja konfliktin juurisyiden indikaattoreiden osalta. Charles Call (2008) totesi nämä standardit omassa tutkimuksissaan varsin puutteellisiksi pyrkimyksiksi mitata menestystä rauhanrakentamisessa. Tällainen MPCIE:n kaltainen ulkoa sisäänpäin kohdistuva analyysi ei kuitenkaan voi tarjota sisältäpäin nousevien periaatteiden muotoilulle todellista vaihtoehtoa, sillä kansainvälisen yhteisön määrittelemä rauhanrakentaminen ei voi koskaan omata transformatiivista potentiaalia (ks. Denskus 2013, 658–659)

Jos indikaattorit kertovat meille mikä on muuttunut, mutta eivät miksi, miten saamme selville miksi muutos tapahtui? Perustava oletus on, että muutos johtui toiminnoista, joita projekti otti käyttöön. Kuitenkin, kun työskennellään vaikeasti määriteltävien muutosten kanssa, tätä oletusta voi olla hyvin vaikea osoittaa toteen. Uskottavampi lähestymistapa on tunnistaa ja tunnustaa kaikki merkittävimmät osalliset tekijät ja osoittaa, miten kyseinen ohjelma myötävaikutti muiden tekijöiden ohella. Tämä tarkoittaa jonkinasteista analyysia ja ymmärrystä niistä monista voimatekijöistä, joilla on vaikutusta tarkkailun alla oleviin kysymyksiin. Esimerkiksi armeijan suorittamien ihmisoikeusloukkausten nopea kasvu Burundissa 1990 –luvun lopulla vahvistettiin mm. *Human Rights Watchin* toimesta. Muutoksen syynä oli laajamittainen ja nopea värväys, sotilaiden määrän kasvu suhteessa upseereihin, peruskoulutuksen keston vähentäminen ja laadun heikentyminen, heikko valvonta ja rankaisemattomuuden ilmapiiri. Indikaattorit voivat kertoa, että muutos tapahtuu, mutta muutoksen syiden päätteleminen vaatii lisätutkimuksia ja analyysia. (Church & Rogers 2006) Indikaattorit itsessään pyrkivät muutoksen lisäämällä ymmärrystä (Cobb et al. 1998, 2), mutta matemaattisin keinoin ei voida selittää ilmiötä kausaalisesti (Sayer 1992, 178–179). Mekanismin selvittämiseksi tarvitaan objektien kvalitatiivista analyysia (ibid. 179).

7.3 Kontekstilähtöinen (mikrotason) rauhan mittaaminen

Perinteisesti makrotason toiminnaksi luonnehdittu rauhanrakentaminen on vain yksi näkökulma rauhaan. Mikrotasolla, paikallisten toimijoiden näkökulmasta voidaan tuottaa täysin uudenlaista tietoa (ks. esim. Denskus 2010, 152). Tämä voisi auttaa

vastaamaan huolellisemmin kontekstispesifiyden haasteeseen. Kansalaisjärjestöjen ohjelmalliset lähestymistavat tyypillisesti heijastelevat taustalla olevia oletuksia ja uskomuksia siitä, mitä tulisi tehdä rauhan saavuttamiseksi (Chigas 2007, 573). Nämä arviot ovat harvoin artikuloituja keskustelun kohteita. Tämän seurauksena konfliktin hallintaan sitoutuneet NGO:t ovat tyypillisesti olettaneet, että niiden kontribuutiot rauhan rakennuspalikoiden kehitykseen yhdistyvät ajan kuluessa luontaiseksi kokonaisuudeksi. (ibid.) Mary Andersonin ja Lara Olsonin tutkimuksen mukaan rauha ei kuitenkaan tapahdu automaattisesti tai väistämättä ilman erityistä pyrkimystä summata yhteen rauhan elementtejä. (Anderson & Olson 2003, 64; ref. Chigas 2007, 573)

Andersonin ja Olsonin monivuotinen, yhteistyömuotoinen oppimishanke, *Reflecting on Peace Practice* – projekti (RPP) osoittaa NGO:iden rajoittavan omaa vaikutustaan laajempaan tai makrotason rauhaan monella tapaa. Makrotason konfliktianalyysin laiminlyömyllä, konfliktia (tai rauhaa) ajavien (*drivers*) osatekijöiden tunnistamisessa saatetaan ohittaa jotain olennaista. Näin ollen kaikista tärkeimpiin elementteihin konfliktin ratkaisemisen tai rauhanrakentamisen kannalta ei välttämättä puututa lainkaan. NGO:t tyypillisesti keskittävät analyysinsä annetussa kontekstissa sinne missä heidän osaamansa asiat ja lähestymistapa voisivat olla hyödyllisiä ja sopivat kyseiseen kontekstiin. (Anderson & Olson 2003; ref. Chigas 2007, 573) Humanitaaristen kansalaisjärjestöjen lisähaasteena on humanitarismin luonteeseen kuuluvan reaktiokyvyn toteuttaminen ja henkilökunnan vaihtuvuus, joka estää organisatorisen oppimisen. (Schloms 2003; ref. Chigas 2007, 573) Oppimisen voidaan katsoa olevan oleellista menestyksen kannalta.

Kontekstin merkitys on tärkeä, sillä jotkut valtion tehtävistä (esim. turvallisuus tai julkinen talous) saattavat olla toisissa maissa ratkaisevampia rauhan kannalta kuin toisissa. Länsimaiset toimijat kohtaavat usein poliittisen ongelman, sillä maltillisten, ei-länsimaisten valtion auktoriteetin standardien omaksumisen realistisuudesta huolimatta kansainväliset toimijat eivät voi julistaa tällaisia matalampia standardeja ilman että ne heikentävät legitimitettiään ja kykyään koota rauhanrakentamisen resursseja. (Call 2008, 186) Kansainvälisten organisaatioiden INGO:n ja lahjoittajahallitusten suosimat rauhan mittaamiseen tähtäävät lähestymistavat ovat usein puutteellisia. Käytetty analyysitaso on usein liian laaja tai liian kapea, ja niiden yhdistetty tilastollinen muoto

tarkoittaa usein konfliktialueiden edustamista tavoilla, jotka ovat merkityksettömiä paikallisille yhteisöille. (Mac Ginty 2013, 56) Suurin osa ihmisistä, joita konflikti koskee, ei koe rauhanprosessin koskettavan heitä (Haselock 2008, 3; ref. Maijala 2010) Mikrotason näkökulman sisällyttäminen on olennainen, ellei olennaisin osa, rauhan kokonaisvaltaista ymmärtämistä. Vaikka makrotason ymmärtäminen on tärkeä osa analyysia, perinteisten indikaattoreiden ongelmana on ollut nimenomaan mikrotason laiminlyöminen.

7.3.1 Arkipäivän rauhan indikaattorit

Arkipäiväiset rauhan indikaattorit ovat täysin paikallisiin lähtökohtiin perustuva hanke. Mac Gintyn vision mukaan arkipäivän rauhan indikaattorit toimisivat parhaiten paikallisilla tasoilla (kylä tai naapurusto). Konflikti ja turvattomuus koetaan monilla erilaisilla tavoilla, sekä suoraan että epäsuoraan. Vaikka vaihtelu on laajaa, paikallisen (mikro)tason etuna on sen välitön läheisyys, mitä muiden tasojen tarkkailussa ei välttämättä saavuteta. Rauhanindikaattoriprojektiin osallistuvilla olisi mahdollisuus raportoida informaatiota, joka olisi paitsi autenttista myös paikallisessa mielessä oleellista. Denskuksen (2010, 152) mukaan virtuaalimedioista voitaisiin saada erityisen autenttista ja oleellista tietoa. Vaarana on, että kansallisen tason indikaattorit sisällyttävät paikallisesti täsmennetyt kokemukset yleistettyyn kokonaisuuteen. Kuitenkin yksi tärkeimmistä näkökulmista konfliktiyhteiskuntiin tai niiden kokemukseen rauhanprosesseista on nimenomaan paikallisen tason vaihtelu, jonka kadottaminen yleistämällä ei tuota kaivattua lisäarvoa (Barron, Smith & Woolcock 2004; Varashney 2001; ref. Mac Ginty 2013, 59). Esimerkiksi diplomaattiset ja ministeriöiden rakennusyksiköt Colombossa olivat kaukana niistä varsin tavallisista turvattomuuden kokemuksista, joita koillisessa Sri Lankassa koettiin. Yksittäisten paikkakuntien kokemukset voivat erota merkittävästi, ja tämä nyanssi naamioidaan usein kansallisen tason tilastoilla. Paikallinen rauhan indikaattoreiden projekti säilyttäisi paitsi nämä nyanssit, voisi todennäköisesti synnyttää myös merkityksellisen tunteen omistajuudesta, paikallisten yhteisöjen ottaessa vastuun projektin suunnittelusta ja hallinnoinnista. Projektin paikallisuus saattaa estää suoran ja yhtenäisen vertailun paikkakuntien välillä. Jotkut vertailumuodot voisivat olla mahdollisia esimerkiksi havaittaessa trendejä tai eri paikkakuntien valitessa samat indikaattorit. (Mac Ginty 2013, 59)

Arkipäiväiset rauhan indikaattorit tarttuvat universaalista näkökulmasta luotavan rauhan määritelmän ongelmiin luovuttamalla määrittämisen vallan yhteisön jäsenten käsiin. Paikallistason kautta pyritään tunnistamaan mitä rauha tarkoittaa heille. Tällöin rauhaa ei määritellä ulkopuolisten toimesta. Sen sijaan käsitys siitä mikä muodostaa rauhan, nousee yhteisöstä itsestään ja vastuu rauhan edistämisen ja turvaamisen keinojen tunnistamisesta siirtyy yhteisön jäsenille. (Mac Ginty 2013, 62) Monien kansainvälisesti sponsoroitujen rauhanrakentamisen ohjelmien ongelma ja kritiikin aihe on niiden tapa määrätä oma versionsa rauhasta, joka on kohdekontekstin toimijoille vieras ja tuo vain vähän materiaalista hyötyä niille, joiden olisi tarkoitus hyötyä ohjelman aikaansaannoksista (Richmond & Franks 2009; ref. Mac Ginty 2013, 62). Arkipäiväisten rauhan indikaattoreiden tarkoituksena on kääntää tämä perinteinen malli ylösalaisin sallimalla paikallisyhteisöjen tunnistaa miltä rauha näyttää maatasolla. (Mac Ginty 2013, 62)

Jos näkökulma on liian laaja, tilasto menettää merkityksensä eikä johda toivottuihin tuloksiin paikallistason mittakaavassa. Tämän välttämiseksi Mac Ginty pyrkii menemään rauhan ja rauhanrakentamisen ylhäältä alaspäin suuntautuvan metriikan kritiikkiä pidemmälle ja puhuu alhaalta ylöspäin suuntautuvien indikaattoreiden rakentamisen puolesta. Mac Ginty ehdottaa paikallisesti järjestettyjä, uuden sukupolven indikaattoreita, jotka pohjautuisivat arkipäiväiseen elämään. Nämä indikaattorit ammentaisivat inspiraationsa kestävästä kehityksestä, jonka piirissä indikaattorit ovat ruohonjuuritasolta peräisin. Tätä kautta voidaan löytää olemassa oleviin arviointimenetelmiin lisäarvoa tuottavia, paikallisesti merkityksellisempiä ja tarkempia lisäindikaattoreita⁴⁶, tai niistä voi tulla osa konfliktin transformaation harjoitusta, yhteisöjen miettiessä miltä rauha voisi näyttää ja miten se voitaisiin toteuttaa. Mac Ginty puhuu osallistavan toimintatutkimuksen (*Participatory Action Research = PAR*) puolesta, joka voisi olla kykenevä poimimaan rakenteellisesti piileviä taustaoletuksia ja merkityksiä, joita on löydettävissä monissa jyrkästi jakautuneissa yhteiskunnissa (Mac Ginty 2013, 59; ks. myös Väyrynen 2001, 143). Tutkimusmuodon on tarkoitus olla aktivistityylinen, jolla on potentiaali tuottaa valtaa paikallisille yhteisöille. (Mac Ginty

---

⁴⁶ + *Indicators* (Mac Ginty 2013).

2013, 59) Tätä kautta voitaisiin mahdollistaa paremmin kohdistettu rauhanrakentaminen ja kehitysapu. (Mac Ginty 2013, 56)

Uudenlaisen indikaattorikeskustelun on näkökulmamuutoksesta huolimatta huomioitava rauhan käsitteellinen haasteellisuus, joka on ollut perinteisten mittareiden kvantifioinnin ongelman alkuperäinen syy. Rauhan määrittelemisen paikallisista lähtökohdista käsin on selkeästi rajatumpi näkökulma käsitteen purkamiseksi. Vaikka määrittelyissä onnistuttaisiin, ei Mac Gintyn hahmotelma mittareiksi kykene tämän pro gradu -työn viitekehyksessä tarjoamaan enempää kuin mikrotason näkökulman rauhaan (ks. Anderson 2004).

Kansainvälisten organisaatioiden standardoitujen indikaattoreiden puutteellinen laatu ja vakiintunut luonne eivät vastaa hyvän indikaattorin vaatimuksiin validiudesta, tarkkuudesta tai refleksiivisyydestä. Lisäksi niiden yksinkertaistava luonne ei ole mahdollistanut kulttuuristen nyanssien säilyttämistä yhteisöjen sisällä tai niiden välillä. Arkipäiväisten indikaattoreiden ajatuksena on, että indikaattorit olisivat alhaalta ylöspäin suuntautuvia niin, että niiden ehdottaminen, määrittely ja käyttöönotto tapahtuisivat paikallisten yhteisöjen toimesta (Mac Ginty 2013, 56). Niiden muoto keskittyisi paikallisten olojen ja käytäntöjen tarkkailemiseen ja ne voisivat välittää sitä monimuotoisuutta ja laatua, joka puuttuu monista kansainvälisten organisaatioiden käyttämisestä standardoiduista indikaattoreista. Valitut indikaattorit voisivat, ja niiden tulisikin, vaihdella paikasta riippuen. Tästä esimerkkejä ovat kulttuuristen käytäntöjen jatkuminen; kulkukoirien terveys ja adoptointi (varmuus ja lisääntynyt ravinto voivat rohkaista ihmisiä); kaupanomistajat maalaavat julkisivuja; enemmän luksus – ja tuontiruokaa kaupoissa; tai lahkolaisten graffitien väheneminen. (Mac Ginty 2013, 56) Nämä malliesimerkit tarjoavat mikrotason näkökulman rauhan elementteihin, joilla voidaan tavoitella totuutta rauhasta kokonaisuutena.

Jos rauhan indikaattorit paikallistetaan yhteisöjen eletyn kokemuksen piiristä, voidaan puuttua niihin lukuisiin vajeisiin, jotka usein liitetään makro- ja kokonaisuusindikaattoreihin, joita kansainväliset organisaatiot ja INGO:t käyttävät (Mac Ginty 2013, 56). Yhteisöllinen näkökulma paikkaa universaalien näkökulman vajeita, mutta universaalista perspektiivistä voidaan kertoa toisenlainen tarina. Kontekstilähtöisyyden ajatuksena on, että jokapäiväiset rauhanindikaattorit voisivat

tarkemmin heijastaa paikallista tilannetta paremmalla tuntumalla, joka olisi merkityksellisempi paikallisille yhteisöille (ibid.). Paikallisten yhteisöjen hyötyessä, myös kansainvälisille järjestöille ja lahjoittajille voisi koitua etua siitä, että paikallisesti määritellyt indikaattorit tarjoavat mahdollisesti informaatiomuotoja, jotka voivat olla tarkempia ja refleksiivisempiä kuin olemassa olevat mittarit. Tämä edistää paitsi kohdistetumpaa suunnittelua, myös auttaa toteuttamaan paikallisen osallistumisen ja projektien omistajuuden tavoitteita. (Mac Ginty 2013, 56) Arkipäiväiset rauhan indikaattorit ovat Mac Gintyn mukaan matalia kustannuksiltaan ja ne on upotettu arkipäiväiseen elettyyn kokemukseen yhteiskunnasta (ymmärrettävyyden vaatimus). Vaikka uudet indikaattorit eivät tyydyttäisikään kvantitatiivisen metodologian puristeja, ne vastaavat perinteisiä paremmin hyvän indikaattorin haasteeseen (ks. de Vries 2001, 320; kpl 4.1) ja ovat riittävän vakaita sen suhteen, että tutkimusprosessi suunnitellaan läpinäkyvällä ja puolustettavalla tavalla. (Mac Ginty 2013, 59)

Metodologinen puhtaus on harvoin pyrkinyt millään tasolla löytämään yhteyttä paikallisten yhteisöjen kanssa ja tuottamaan dataa, joka olisi paikallisesti oleellista tai merkityksellistä. Paikallistason ohjenuorien tavoitteena on prosessi, joka kykenee raportoimaan sellaista dataa, joka on täsmällistä ja merkityksellistä sekä paikallisille yhteisöille että kansallisen ja kansainvälisen tason toimijoille. Niiden voidaan katsoa lisäävän yhteistyötä osapuolten välillä ja siirtävän valtaa paikallisille toimijoille (Mac Ginty 2013, 59)

Tarkoituksena ei kuitenkaan ole hylätä tällä hetkellä käytössä olevia arviointityökaluja. Sen sijaan pyrkimyksenä on tutkia mahdollisuutta tuottaa indikaattoreita yhteistyössä lahjoittajien, toimeenpanijoiden ja paikallisten yhteisöjen toimesta. Yhdistämällä perinteiset mittarit arkipäivän indikaattoreiden kanssa, voitaisiin saavuttaa kaivattua lisäarvoa, tarkkuutta ja paikallista merkitystä. (Mac Ginty 2013, 56) Niiden luonne saattaisi olla legitimoitavissa sosiaalisten indikaattoreiden *TURC* – testin⁴⁷ läpäisemisen kautta, olemalla teknisesti luotettavia, ymmärrettäviä, keskeisiä ja kustannustehokkaita (De Vries 2001, 321). Perinteisiä lähestymistapoja arvioitaessa on voitu havaita, että rauhanrakentamisen kokema teknokraattinen käännekohta on vaikuttanut siihen, miten rauhaa mitataan. Olemassa olevat arviointityökalut ovat ongelmallisia ja saattavat antaa harhaanjohtavan kuvan konfliktiyhteiskunnasta. (Mac Ginty 2013, 56) Tästä syystä

---

⁴⁷ *TURC*= *Technically sound, Understandable, Relevant and Cost-effective*. (De Vries 2001, 321)

todellisuudesta on tarpeen tuottaa myös tarkempi, mikrotason kuva. Konfliktissa eläneiden ihmisten ymmärrys sen merkityksestä ja sen muotoutumisesta subjektiivisesta näkökulmasta käsin edellyttää kvalitatiivisten metodologisten välineiden käyttöä (Väyrynen 2001, 143).

Arkipäiväisten indikaattoreiden kartoittamisessa datan kokoaminen ja analyysi voitaisiin mahdollisesti suorittaa paikallisesti ja nopeasti edellyttäen, että tutkimukset olisivat suhteellisen pienimuotoisia ja paikallisia. Paikallinen kansalaisyhteiskunnan organisaatio voisi mahdollistaa tämän prosessin. Tulosten raportointi tapahtuisi ideaalitulanteessa tavoilla, jotka olisivat helposti saatavilla ja merkityksellisiä sekä paikallisille että ei-paikallisille toimijoille. Alhaalta ylöspäin syntyvien indikaattoreiden käyttö tarkoittaisi, että rauhan tilasta raportoitaisiin tavoilla, jotka heijastelisivat paikallisessa todellisuudessa elävien ihmisten jokapäiväisiä kokemuksia. Näiden indikaattoreiden fokus voisi olla näin julkisten hyödykkeiden tarjoamisessa kuten turvallisuus tai terveydenhuolto. Vaikka tällainen informaatio esitettäisiin tavoilla, jotka olisivat poikkeavia kansainvälisten organisaatioiden ja INGO:iden vakiintuneista raportointimekanismeista, niiden tulisi silti olla ulkopuolisten saavutettavissa. (Mac Ginty 2013, 61)

Itse indikaattoreiden kehitysprosessin arvioiminen tapahtuisi osallistujien itsensä toimesta niin, että niihin voitaisiin tehdä lisäyksiä ennen prosessin toistamista. Indikaattoreiden kerääminen voitaisiin mahdollisesti toistaa kahdesti vuodessa, sallien ajanjaksottaisen narratiivin kehittymisen, joka näyttäisi turvallisuustilanteen huononemisen tai rauhan juurruttamisen edistymisen. (Mac Ginty 2013, 61) Muuttuvien olosuhteiden luoma paine synnyttää tarpeen joustavuudelle. Muuttunut turvallisuustilanne tai poliittiset olosuhteet saattavat vaikuttaa yhteisöjen väliseen interaktioon positiivisella tavalla, tai lisätä ulkopuolisten vierailijoiden määrää paikkakunnalla, mikä heijastuu rauhanindikaattoreita listattaessa. Arkipäiväiset rauhanindikaattorit olisivat soveltuvia tässä muuttuvien olosuhteiden kontekstissa. Indikaattoreiden uudistuminen tapahtuisi näin ollen luontevassa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. (Mac Ginty 2013, 60). Näiden indikaattoreiden tunnistaminen ja muuntautuminen kertoo ajan kuluessa narratiivin, joka saattaa vaihdella kansainvälisen, kansallisen tai toisen paikkakunnan narratiiviin verrattuna (Scott 1992; ref. Mac Ginty 2013, 60).

Jokainen konteksti vaatii oman, kyseistä tarkoitusta varten laaditun rauhanindikaattorinsa. Kontekstispesifiyden vaatimuksesta johtuen ehdotus arkipäivän indikaattoreista välttää tarkoituksella tarjoamasta kaavaa tai mallia, vaikka se muutoin tukee prosessimuotoista lähestymistapaa. (Mac Ginty 2013, 56–57)

Indikaattorien tunnistamiseksi luodut työpajat ja kohderyhmät voivat tarjota paikan yhteisöt lävistävälle keskustelulle, yhteiselle foorumille. Vaikka tällainen suora keskustelu ei olisi mahdollista kaikilla paikkakunnilla, rauhanindikaattoreiden tulosten levittäminen laajalti saattaa hyödyttää prosessia auttaessaan yhteisöjä näkemään, että heillä on yhteisiä tavoitteita (usein arkipäiväiseen elämänlaatuun liittyviä tavoitteita) ja usein yhteisiä ominaisuuksia on enemmän kuin aiemmin ajateltiin. Tällaiseen yhteisen käsitysmaailman rakentamiseen pyrkivät myös konfliktin ratkaisuun tähtäävät työpajat, jotka pyrkivät rakentamaan yhteistä kieltä eri kokemuspiireistä tulevien osallistujien välille (Väyrynen 2001). Konfliktin eskaloituminen ja pitkittyminen liittyy usein ulkopuolisten käsittämiseen halventavien stereotyypioiden kautta. Tämän subjektifikaation prosessin pysäyttämiseksi samankaltaisuuksien ymmärtämisestä voi olla merkittävä apu. Vastapuolten yksimielisyys rauhan indikaattoreista voi tarjota työkalun konfliktin lieventämiseen. (Mac Ginty 2013, 61)

7.3.2 Kahden kauppa

Indikaattoreiden luomisen pohjautuminen ainoastaan negatiivisen rauhan käsitteeseen tarkoittaa rauhan indikaattoreiden luomista vain yhdestä sen näkökulmasta, ei rauhasta kokonaisuutena (ks. Anderson 2004). Rauhan käsite operationalisoidaan yleisesti konfliktin poissaolona. Rauha mitataan vihamielisyyden, militarisoitujen kiistojen tai sotien poissaolona. (Gibler & Tir 2010, 953). Giblerin ja Tirin (2010) mukaan ei ole olemassa tutkimuksia, jotka tarkastelisivat positiivisen kansainvälisen rauhan roolia sisäisten rakenteiden muuttamisessa (Thompsonin 1996 tapaustutkimukset ovat tästä poikkeus⁴⁸). Tämä on ongelmallista muun muassa siksi, että kaikki rauhan tyypit eivät ole samanlaisia (Galtung 1969; ref. Gibler & Tir 2010, 953). Lisäksi kansainvälinen rauha on aivan yhtä puutteellinen yksittäinen näkökulma rauhaan kuin negatiivisen rauhan käsitekin. Rauhan mittaaminen ainoastaan konfliktin poissaolona on erityisen

---

⁴⁸ Thompson 1996, 146.

ongelmallista kirjallisuudessa, joka keskittyy käsittelemään siirtymistä rauhasta demokratiaan, sillä tuskin kukaan ehdottaa demokratian seuraavan negatiivisen rauhan rakenteista (Gibler & Tir 2010, 953).

Kuten edellä on todettu, Galtung (1969; ref. Gibler & Tir 2010, 953) ei katso rauhan valtioiden välillä perustuvan ainoastaan konfliktin poissaoloon, väkivallan lopettamiseen eli negatiiviseen rauhaan. Sen vastinpari, positiivinen rauha, perustuu ystävällismielisiin, yhteisesti hyödyllisiin harmonisiin suhteisiin, molemminpuoliseen luottamukseen ja kansainvälisten rajojen hyväksymiseen (ks. myös Anderson 2004). Se käsittää näin ollen paljon värikkäämmän joukon kansainvälisen interaktion muotoja kuin on totuttu havaitsemaan erilaisten parivaljakoiden välillä ml. sellaisen toimintamallin hylkääminen, jossa sotilaallinen konflikti nähdään metodina erimielisyyksien ratkaisemiseksi. ”Kansainvälisiin suhteisiin keskittynyt kvantitatiivinen tutkimus on kuitenkin lähes järjestäen yhdistänyt positiivisen rauhan molemminpuoliseen pelotteluun perustuvan negatiivisen rauhan kanssa ja on viis veisannut Galtungin määrittelyistä rauhan suhteen.” (Gibler & Tir 2010, 951) Positiivisen rauhan olemassaolo liittyy negatiivisen rauhan käsitteeseen oleellisella tavalla, sillä Andersonin (ks. 7.1) mukaan rauha on kahden ulottuvuuden funktio. Positiivisen rauhan tutkimus on tästä lähtökohdasta siis väistämätöntä yhdistää negatiivisen rauhan käsitykseen kokonaisvaltaisen ymmärryksen saavuttamiseksi.

Positiivisen rauhan analyysi on negatiivisen rauhan tutkimusta jäljessä. Konfliktikirjallisuudessa on kiinnitetty huomiota lähinnä erilaisiin konfliktityyppeihin (kiistat, kuolemaan johtavat kiistat, ja sodat), mutta tuskin lainkaan rauhan erityytilajeihin (Gibler & Tir 2010, 951).⁴⁹ Tämä käsitteiden yhteensulauttaminen pätee Kingin (2001, 499; ref. Gibler & Tir 2010, 951) mukaan lähes kaikkiin suuren otannan kvantitatiivisiin konfliktitutkimuksiin, jotka ovat taipuvaisia laiminlyömään muuttujien painotuksia. (Gibler & Tir 2010, 951)

---

⁴⁹ Konfliktikirjallisuus on ollut varsin ainutlaatuinen eritellessään erilaisia konfliktikonteksteja, etenkin kilpailijakirjallisuudessa (Goertz 1995; Goertz and Diehl 1995; Thompson 2001). Tätä painotusta kontekstin käsitteellistämiseen ei kuitenkaan ole sovellettu *dyadiseen rauhaan*. Ensimmäisiä systemaattisia pyrkimyksiä positiivisen ja negatiivisen rauhan termien operationalisoimiseen on Klein, Goertz, ja Diehlin (2008). (Gibler & Tir 2010, 951).

7.3.3 Global Peace Index

Tähän negatiiviseen ja positiiviseen rauhan kaksijakoiseen käsitteeseen nojaa myös vuonna 2013 julkaistu *Global Peace Index* (GPI), joka luokittelee kansakunnat niissä vallitsevan rauhan tason mukaan. Sitä voitaneen pitää globaalisti neutraalina pyrkimyksenä luoda kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia rauhan mittareita sekä negatiivisesta että positiivisesta rauhan määritelmästä (*Positive Peace Index*), huomioiden sekä subjektiivisen että objektiivisen näkökulman. GPI:n perusti australialainen teknologiayrittäjä ja filantrooppi Steve Killelea. Raportin tuottaa vuosittain *Institute for Economics and Peace*, globaali ajatushautomo, joka on omistautunut rakentamaan laajempaa ymmärrystä talouden, talouselämän ja rauhan välisistä suhteista. GPI:n kokoa ja laskee *Economist Intelligence Unit*, joka tuottaa myös raportin tulokset, löydökset ja metodologiset määritelmät. (GPI 2013, 51)⁵⁰

Siinä missä MPCIE keskittyi makrotason objektiiviseen näkökulmaan, GPI koostuu yhdistelmästä kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia indikaattoreista. Kolme laajaa teemaa mittaavat turvallisuuden tasoja yhteiskunnassa; sisäisen ja kansainvälisen konfliktin laajuutta; sekä militarisoitumisen tasoa. Tuoreimmassa selvityksessä mukana oli 162 itsenäistä valtiota, joita arvioitiin päivitettyjen lukemien ja informaation avulla. Kuuden vuoden trendien analysoimisen lisäksi raportissa on kaksi lisäosaa, joista toinen analysoi väkivallan seurauksien eristämisen ja niiden käsittelemisen taloudellisia vaikutuksia. Lisäksi mukana on toinen laitos *Positive Peace Indexistä*, joka mittaa 126 kansakunnan asenteiden, instituutioiden ja rakenteiden vahvuutta, kykyä luoda ja ylläpitää rauhanomaista ympäristöä. (Global Peace Index 2013, 1)

GPI:n indikaattorit kansakuntien sisäisestä ja ulkoisesta rauhanomaisuudesta suhteessa muihin valtioihin perustuvat negatiivisen rauhan määritelmään. Pyrkimyksessä määritellä positiivista rauhaa IEP on käyttänyt tilastollista kehystä johtaakseen siitä GPI:n mittaamat rauhaan liittyvät asenteet, instituutiot ja rakenteet. Positiivinen rauha on *proxy* -indikaattori, joka mittaa institutionaalista kapasiteettia ja sietokykyä tai haavoittuvuutta ulkoisia shokkeja vastaan. Tämä on ainoa tunnettu kvantitatiivinen

---

⁵⁰ Yksityiskohtainen selostus pisteytyskriteereistä kunkin indikaattorin suhteen tarjotaan GPI raportin liitteessä A. (GPI 2013)

lähestymistapa positiivisen rauhan määrittelymiseen ja ainutlaatuinen rauhantutkimuksessa. Työ tarjoaa tutkijoille perustan syventää ymmärrystä empiirisistä suhteista rauhan ja kulttuurisen sekä taloudellisen kehityksen välillä. (GPI 2013, 81)

Rauhantilojen mittaaminen on vaikeaa. GPI huomioi, että rauha on tunnetusti hankala määritellä (GPI 2013, 51). Raportissa yksinkertaisimpana lähestymistapana pidetään rauhan käsittämistä harmoniana, joka saavutetaan sodan, konfliktin tai väkivallan poissaolona tai edellä olevien pelon poissaolona (ibid.). Rauhan tila, vaikka sitä nimitetäänkin harmoniaksi, määritellään negatiivisen rauhan kautta. Sellaiset kansakunnat, jotka eivät ole väkivaltaisessa konfliktissa naapurivaltioiden kanssa tai kärsi sisäisistä sodista tai väkivallasta, ovat määritelmän mukaan saavuttaneet tämän rauhan tilan (GPI 2013, 51).

Rauhanomaisuutta mitatessaan GPI tarkastelee, missä mittakaavassa maat ovat sekaantuneet käynnissä oleviin sisäisiin ja kansainvälisiin konflikteihin. Lisäksi se pyrkii arvioimaan harmonian ja erimielisyyksien tasoa kansakunnan sisällä. 10 indikaattoria keskittyy arvioimaan laajasti turvallisuudentunnetta ja turvallisuutta yhteiskunnassa. Tämän pohjalta raportti väittää, että matalat rikollisuuden tasot, minimaalinen terroristitoiminta ja väkivaltaiset mielenosoitukset, sekä harmoniset suhteet naapurimaiden välillä, vakaa poliittinen näyttämö ja vähäinen määrä sisäisesti siirrettyä väestöä tai pakolaisia, voivat toteuttaa yhtälön rauhanomaisuudesta. Seitsemän indikaattoria on kehitetty maan sotilaallisen varustautumisen ympärille, joka perustuu väitteeseen, jonka mukaan militarisoitumisen taso ja aseiden saatavuus ovat suoraan yhteydessä siihen, miltä kohdemaan sisäinen ja kansainvälinen rauhanomaisuus vaikuttavat. Tätä mitataan GPI:ssä vertailtavalla datalla sotilaallisista menoista, prosenttilukuna BKT:sta, aseistettujen palvelevien upseerien lukumäärällä sekä YK:n rauhanturvaoperaatioihin kontribuoiduilla taloudellisilla resursseilla. (GPI 2013, 51) Andersonin (2004) käsitteiden mukaan tämä tilastollinen data tarjoaa objektiivisen makrotason näkökulman rauhaan. Asenteiden ja kokemusten mittaaminen tapahtuu subjektiivisen mikrotason näkökulman avulla.

GPI:n fokus on niin laaja, että toisinaan kvantitatiivisiin indikaattoreihin vaadittava dataa ei ole saatavilla kaikista kansakunnista. Tällaisessa tapauksessa maakohtaisten analyytikkojen tehtävänä on ehdottaa vaihtoehtoisia datalähdettä tai tarjota arvio aukon

täyttämiseksi. Tämän luvun luotettavuuteen ja alueiden sisäiseen johdonmukaisuuteen sekä globaalin vertailtavuuden varmistamiseen kiinnitetään erityistä huomiota. (GPI 2013, 53–54) Analyysin tuloksena GPI tulee lopputulokseen, jossa rauhanomaiset yhteiskunnat voidaan kuvailla sellaisiksi, jotka omaavat matalan konfliktin tason; tehokkaan ja vastuunalaisen hallituksen; vahvan talouden; yhtenäisen/integroidun väestön; ja hyvät suhteet kansainväliseen yhteisöön (GPI 2010, 49; ref. Schwartzentruber 2010) Schwartzentruber näkee ongelmalliseksi, että indeksi laiminlyö esimerkiksi naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ja nälänhädän roolin väkivallan indeksinä. Se ei myöskään käsittele mediaväkivallan roolia, joka on sosiaalisesti hyväksyttyä ja miljoonien kuluttamaa ja muokkaa näkemyksiä, asenteita ja toimintaa. Tästä kumpuava väkivallan kulttuuri ja sen vaikutukset tulisi ottaa huomioon tarkastellessamme rauhaa ilmiönä. (Schwartzentruber 2010)

Positiivisen rauhan käsite on GPI:n tutkimuksellinen lisätavoite. Useat tutkimukset ehdottavat rauhankulttuurin perustuvan ihmisoikeuksiin, sukupuolten tasa-arvoon, demokraattiseen osallistumiseen, suvaitsevaiseen yhteiskuntaan, avoimeen kommunikaatioon ja kansainväliseen turvallisuuteen. GPI:n mukaan nämä yhteydet rauhan ja sen aiheuttajien välillä perustuvat usein kuitenkin oletuksiin systemaattisen mittaamisen sijaan. Raportti tarkastelee luotettavia kansainvälisiä demokratian, läpinäkyvyyden, koulutuksen ja materiaalsen hyvinvoinnin mittareita, joiden avulla voidaan oppia ymmärtämään joukkoa potentiaalisia ratkaisevien tekijöiden tai ajureiden (*drivers*) suhteellisia merkityksiä, jotka saattavat vaikuttaa rauhanmukaisten yhteiskuntien kehitykseen ja vaalimiseen sekä sisäisesti että ulkoisesti. (GPI 2013, 51) *Positive Peace Index* on samankaltainen kuin GPI, sillä se on luonteeltaan yhdistelmäindeksi, joka pyrkii mittaamaan piilevää moniulotteista käsitettä. PPI on ensimmäinen tunnettu yritys rakentaa empiirisesti johdettu indeksi, tilastollinen kehys, joka pyrkii mittaamaan positiivista rauhaa määrittelemällä sen joukoksi asenteita, instituutioita ja rakenteita, jotka vahvistettuina johtavat rauhanomaisempaan yhteiskuntaan. (GPI 2013, 95)

PPI ryhmittää tutkitut ominaisuudet kahdeksaan kategoriaan, jotka on nimetty "Rauhan Pilareiksi". Pilareiden voidaan katsoa määrittävän rauhanomaisen yhteiskunnan perustan. Rauhanpilarit korostavat kokonaisvaltaista joukkoa instituutioita, jotka toimivat yhdessä muokatakseen ympäristöt systemaattisesti sellaisiksi, että ne johtavat

rauhaan. Tämä viitekehys ei pyri johtamaan kausaalisuutta näiden pilareiden välille vaan toimii ennemminkin toisistaan riippuvaisina osatekijöiden joukkona, jolloin kausaalisuus voi kulkea kumpaan suuntaan tahansa ja pilareiden välisten suhteiden vahvuus muuttuu riippuen tietyistä olosuhteista tietyssä maassa. Kokonaisvaltaisen viitekehysten takaamiseksi rauhankäsitteeseen hyödynnettiin monitieteellistä ja järjestelmä-lähestymistapaa, joka johdettiin viimeaikaisesta tutkimuksesta. Positiivinen rauhanindeksi 2013 havaitsi positiivisen rauhan globaalin keskiarvon parantuneen vuosien 2005–2010 välillä 1,7 prosentilla. Globaalilla tasolla tilanne on parantunut resurssien tasa-arvoisen jakamisen, ihmispääoman (*human capital*), informaation vapaan liikkumisen, korruptiotason, muiden oikeuksien hyväksymisen ja hyvin toimivien hallitusten suhteen. (GPI 2013, 78)

Positiivisen rauhan indeksi perustuu järjestelmäajatteluun, jonka mukaan kokoelma komponentteja toimii interaktiossa toistensa kanssa suorittaakseen tietyn funktion. Yksinkertainen esimerkki tästä on metsä, joka koostuu elementeistä kuten puut, ruoho, maaperä ja kasvisto. Samalla tapaa kuin organismit metsässä ovat riippuvaisia kokonaisuudesta selviytyäkseen, on metsä riippuvainen organismeistaan. Järjestelmä on näin ollen enemmän kuin yksinkertaisesti osiensa summa, sillä laajemmat interaktiot järjestelmässä määrittävät miten komponentit itsessään toimivat. Vastaavasti tarkasteltaessa rauhanomaisen yhteiskunnan taustalla toimivaa ympäristöä, on elintärkeää tunnistaa ne monimutkaiset tavat, joilla viralliset hallinnan instituutiot ja talous ovat vuorovaikutuksessa epävirallisten kulttuuristen normien kautta. Tämä järjestelmäajattelu tarkoittaa, ettei positiivisen rauhan pilareita voida tarkastella yksittäisinä komponentteina. (GPI 2013, 82) Vaikka näitä pilareita voidaan pitää yksittäisinä näkökulmina/ulottuvuuksina/*proxy* -indikaattoreina rauhan kokonaisuuteen, PPI ei niinkään pyri eristämään yksittäisiä rauhaan liitettyjä tekijöitä, vaan keskittyy tunnistamaan ne laajat ja monimutkaiset yhteenliittymät, joita on väkivallan ajureiden sekä erilaisten muuttujien välillä, jotka voivat olla sekä virallisia että epävirallisia, kulttuurisia, taloudellisia tai poliittisia (ks. Sayer 1992; ks. Anderson 2004; Search for Common Ground 2006; GPI 2013, 95). Kausaalisuuden sijaan vuorovaikutteisuutta korostava PPI tukee konfliktin transformaation ajatusta jatkuvassa muutoksessa olevasta elementtien liikkeestä.

Esimerkiksi hyvin toimivaa hallitusta tarkasteltaessa, on otettava huomioon myös kuinka vapaata informaation kulku on ja miten muut pilarit ovat interaktiossa sen kanssa. Tämä tarkoittaa myös sitä, että kausaalisuuden määrittäminen on vaikeaa, sillä ei välttämättä ole mahdollista tunnistaa yksittäisiä tekijöitä tai eristää osatekijöitä, jotka ovat toistensa kanssa interaktiossa rauhanomaisemman tavoitteen puolesta. Tästä syystä on paras ajatella järjestelmää hyvän- ja pahantahtoisten syklien puitteissa, jossa järjestelmä toimii vuorovaikutuksessa kääntääkseen toimintaa tiettyyn suuntaan. Näiden rakenteellisten seikkojen valossa positiivisen rauhan indeksin perustana toimivat pilarit tulisi nähdä molemminpuolisesti toisistaan riippuvina, tarkoittaen, että kestävät parannukset rauhaan voivat johtua ainoastaan parannuksista koko järjestelmässä. (GPI 2013, 82)

Tässä kappaleessa on tuotu esiin rauhan ymmärtämiseksi kehitettyjä lähestymistapoja. Indikaattorikeskustelussa negatiivisen ja positiivisen rauhan kaksijakoinen määritelmä on ollut vallitseva sekä perinteisissä indikaattoreissa että uudempien kehityssuuntien lähtökohdissa. Lisäksi eri toimijatasojen näkökulma mikrosta makroon on osoittautunut tärkeäksi rauhan kokonaisvaltaisen ymmärtämisen kannalta. Rauhan indikaattoreihin voidaan pyrkiä sekä objektiivisista että subjektiivisista lähtökohdista, jotka kuvaavat indikaattorikeskustelussa tilastollista ja kokemuksellista, kvantitatiivista ja kvalitatiivista lähestymistapaa. Yhteenvetona näistä eri näkökulmista voidaan väittää, että ne ovat toisiaan täydentäviä näkökulmia. Yksittäiset komponentit tarjoavat ainoastaan tiedon palasia, abstraktioita, järjestelmästä, jonka sisäiset interaktiot muodostavat konkreettisen, jatkuvassa muodonmuutoksessa olevan kokonaisuuden. Tämän pro gradu -työn puitteissa esitellyt perinteisten indikaattoreiden sekä uusien indikaattoripyrkimysten elementit ovat vajavaisia näkökulmia, mutta voivat yhteen tuotuina kertoa jotakin rauhasta kokonaisuutena. Mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan luominen rauhasta näiden näkökulmien keinoin on haaste jatkotutkimukselle, joka on seuraavan kappaleen teema.

8 Jatkotutkimuksen haasteet

Arvoasteikko-ajattelu on moderni, länsimainen houkutus, joka tyydyttää käsitystämme edistyksestä ja kehityksestä. Väkivallan ja rauhan kokemusten suodattaminen arvottamisen prosessin läpi on ongelmallista, sillä se yksinkertaistaa sekä ongelmia että niiden mahdollisia ratkaisuja. Global Peace Index on tuonut rauhan teemat tälle fokuksen tasolle. Sen tulisi kuitenkin olla avoin jatkuvalla uudelleentarkastelulle, joka tunnistaa rauhanomaisuuden sekä ruohonjuuritasolla että johtoryhmissä. Rauha saatetaan ylläpitää rakenteissa, mutta useimmiten se luodaan konfliktin transformaation kautta, joka toimii epäoikeudenmukaisuuden rakenteita vasten. (Schwartzentruber 2010)

Rauhaan johtavia olosuhteita ja instituutioita ei tule sekoittaa rauhan käsitteeseen. Näitä rakenteita tulisi pitää ainoastaan ennakkoehtoina rauhalle (i.e. itsenäisinä rauhan muuttujina) eikä rauhan ominaisuuksina sinällään. Rauhan käsite (ja sitä kuvaavat indikaattorit) tulisi siis pitää erillään muista käsitteistä, kuten rauhanrakentamisen määritelmät, jotka ovat *mahdollisesti* tarpeellisia ennakkoehtoja rauhalle, mutta eivät voi toimia sen itsenäisinä kuvauksina. (ks. Anderson 2004, 107)

Kuten edellä on osoitettu, rauhan määramittaaminen ei ole mahdollista siinä käsitteellisessä kehyksessä, jossa se tavataan ymmärtää. Rauha ei ole kvalitatiivisesti muuttumaton objekti (ks. Sayer 1992, 177). Sen käsitteellisestä määritelmästä ei vallitse konsensusta (Anderson 2004, 101) ja pyrkimykset määramittaistaa rauhaa ovat tuottaneet lähinnä hyvän indikaattorin luonteenpiirteiden vastaisia tuloksia (ks. 5.3). Perinteisten indikaattoreiden vajavaisuudesta on seurannut pyrkimyksiä siirtyä eteenpäin, rajata käsitettä entistä spesifimmin, kvalitatiivisen luotettavuuden saavuttamiseksi. Kuitenkin subjektiivinen kokemus rauhasta on arvoihin kiinteästi sidottu, minkä seurauksena yhden universaalien rauhan käsitteen tuottaminen universaalien indikaattoreiden luomisen pohjaksi vaikuttaa mahdottomalta tehtävältä.

Rauha on ymmärretty jatkuvassa muutoksessa olevana kulttuurisena tilana, jonka elementit ovat interaktiossa keskenään. Rauhan ymmärtäminen prosessina hyväksyy, että vallitseva tila voi muuttua ajan kuluessa (Anderson 2004, 103). Tämä ominaisuus ei kuitenkaan luo pohjaa tarkkaan määritellylle käsitteelle, joka mahdollistaisi mittauksen, sillä mittareiden luominen edellyttää, että tiedetään mitä mitataan (ks.

Cobb & Rixford 1998, 16). Jos rauha ymmärretään jatkuvassa muutoksessa olevana tilana, miten se voitaisiin perustellusti ymmärtää kvalitatiivisesti muuttumattomana prosessina tai objektina; mitattavana kohteena, joka ei ole riippuvainen ajasta, paikasta tai olosuhteista? Jos rauhan käsite olisi muuttumaton, tietäisimme mittaavamme samoja asioita olosuhteista riippumatta. (kuten edellä 4.3; ks. Sayer 1992, 177) Näin ei kuitenkaan ole. Kuten tämän pro gradun -työn puitteissa on osoitettu, rauha ei täytä vaadittuja ominaisuuksia määramittaamisen mahdollistamiseksi.

Mikään yksittäinen kuva ei ole riittävä kuvaamaan sotaa (Waltz 1959, 225; ref. Suganami 1996, 13) ja näistä yksittäisistä näkökulmista johdetut suositukset ovat näin ollen epätäydellisiä, sillä ne pohjautuvat osittaisiin analyyseihin (ibid. 230; ref. Suganami 1996 13) Mikään yksittäinen kuva ei myöskään riitä kuvaamaan rauhaa ja kuten tämän työn puitteissa on osoitettu, ovat rauhan yksittäisistä näkökulmista johdetut ohjenuorat yhtä lailla epätäydellisiä, sillä ne pohjautuvat vain osittaiseen analyysiin rauhan ilmiöstä ja siihen vaikuttavista osatekijöistä. Koska tietyn sodan syitä tai alkuperää on vaikea tunnistaa, tulisi huomio kohdistaa sodan korrelaatteihin (Suganami 1996, 3). Riippumatta siitä, ovatko nämä korrelaatit sodan syitä, niiden tunnistaminen voi auttaa paikantamaan aikaisen varoituksen indikaattoreita (*early warning indicators*) (Suganami 1996, 3). Rauhan syitä, kausaalisuhteita tai alkuperää on yhtä lailla vaikea tunnistaa, siksi huomio tulisi kohdistaa sen korrelaatteihin. Korrelaation avulla voidaan selvittää millaisissa olosuhteissa *rauha*⁵¹ on useimmiten saatu aikaan (Suganami 1996, 33). Korrelaatio ei kuitenkaan ole sama asia kuin kausaatio (Haas 1974, 59; ref. Suganami 1996, 80). Tietyn muuttujan ja ilmiön poikkeuksellisen vahva suhde ei tarkoita, että se olisi pätevä ennakkoinnin indikaattori (ks. Suganami 1996, 112). Numeroita ei tule käyttää mekaanisesti vaan tulkinnan apuvälineinä varovaisuutta noudattaen (Russett 1993, 54; ref. Suganami 1996, 80).

8.1 ”Paremmat” arkipäiväiset rauhan indikaattorit

Arkipäivän indikaattoreiden tunnistaminen on hyödyllistä siksi, että niitä voidaan pitää yhteisön prioriteettien julkilausumana ja se tarjoaa näkemyksiä tähän maailmaan (Miller 2005, 417; ref. Mac Ginty 2013, 61). Mac Gintyn ehdotelman pohjalta on vuonna 2013

---

⁵¹ Suganamilla: *sota*

käynnistetty pilottihanke, jota on sovellettu tähän mennessä Etelä-Afrikkaan, Zimbabween, Ugandaan ja Etelä-Sudaniin osallistavan toimintatutkimuksen menetelmiä ja matkapuhelinteknologiaa hyödyntäen. (Everyday Peace Indicators 2014) On vielä varhaista sanoa millaisia vaikutuksia tällä hankkeella on indikaattorikehitykseen laajemmin. Toivottavaa olisi, että hankkeella olisi positiivista vaikutusta paikallistason ja kontekstin ainutlaatuisuuden huomioimiseen myös muissa mittaamiseen kohdistuvissa hankkeissa.

Paikallisen ja kansallisen tason aiheiden priorisoinnin mitta ja se laajuus, jolla osallistujat heijastelisivat poliittisten johtajien ennalta muodostamaa narratiivia tai paikallista narratiivia olisi tässä suhteessa mielenkiintoista selvittää. Osallistujien taustalla olisi myös vaikutusta tuloksiin eikä missään olosuhteissa tulisi olettaa projektin osallistujien olevan koulutettuja yhteiskuntatieteilijöitä (Kawano – Chiu 2011, 17; ref. Mac Ginty 2013, 61). Tutkimuksen osallistava ja alhaalta ylöspäin suuntautuva luonne tarkoittaa painotuksen siirtämistä helpon osallistumisen mahdollistamiseen. (Mac Ginty 2013, 61)

Vaikka tavoitteena on paikallisen kokemuksen vangitseminen indikaattoreihin, eivät sosiaaliset ilmiöt tapahdu tyhjiössä. (Mac Ginty 2013, 59) Projektin osallistujilla on todennäköisesti suoraa ja henkilökohtaista kokemusta konfliktista, mutta ympäristö, jossa he toimivat, rauha ja konflikti ovat diskursiivisesti erityisellä tapaa kehystettyjä (Drake & Donohue 1996; ref. Mac Ginty 2013, 59). Vaikutusvaltaiset perheenjäsenet, paikalliset ja kansalliset poliittiset johtajat, monenlaiset median tyypit, kulttuurinen viitekehys ym. vaikuttavat siihen, miten konflikti ja sitä seuraava rauha on kehystetty. (Mac Ginty 2013, 59–60; ks. myös Väyrynen 2001)

Alhaalta ylöspäin luotavat indikaattorit nähdään nykykeskustelussa vartenotettavimpana vaihtoehtona relevanttien indikaattoreiden luomiseksi. Piilevänä vaarana kuitenkin on, että tällainen pelkistetty lähestymistapa ts. niiden liiallinen paikallisuus ei yhdisty ulkopuolisiin käsityksiin rauhasta ja konfliktista. Joissain kestävä kehityksen osallistavissa tutkimuksissa on laadittu ylhäältä alaspäin ja alhaalta ylöspäin tutkimusmallien hybridi. Mac Gintyn ehdottama ajatus paikallisten indikaattoreiden sovittamisesta kansainvälisesti tunnistettuihin malleihin tulisi myös kääntää pääläelleen (ks. Mac Ginty 2013, 61). Hybridimallit nostavat esiin kysymyksiä omistajuudesta ja tutkimuksen epistemologiasta, mutta joissain tapauksissa olosuhteet

saattavat ratkaisevalla tavalla vaikuttaa siihen, että alhaalta ylöspäin luotavien indikaattoreiden on hyödynnettävä perinteisten INGO:iden johtamia tutkimusalustoja (Mac Ginty 2013, 61). Olisi toivottavaa, että tutkijat rohkeammin ottaisivat kantaa toimintamallien toimimattomuuteen. Miksi esimerkiksi huonosti soveltuvia perinteisistä indikaattoreista ei voitaisi suodattaa ainoastaan niiden parhaita osia ja perustaa mikrotason tutkimusalustat näin kestävämmälle pohjalle? Nämä uudet mittarit puolestaan sanelisivat olosuhteet mahdollisille operationaalisille ja muille makrotason indikaattoreille. Logistisiin tarkoituksiin parhaita toimijoita olisivat sellaiset paikallisen kansalaisyhteiskunnan organisaatiot, jotka olisivat kykeneviä käyttämään osallistavan toimintatutkimuksen menetelmiä prosessin läpiviemiseksi (Mac Ginty 2013, 60).

8.2 Monimutkaisen järjestelmän ajatus

Monimutkaisuustiede on termi, jota käytetään kuvailemaan joukkoa käsitteitä, periaatteita, ehdotuksia ja ideoita, jotka ovat ilmaantuneet ja klusteroituneet yhteen 1900-luvun kuluessa. Se etsii vastauksia joihinkin perustavanlaatuisiin kysymyksiin elävistä, mukautuvista ja muutettavista järjestelmistä. (Ramalingam, Jones, Reba & Young 2008, 1; ref. Denskus 2012, 152). *Global Peace Indexin* (ks. 7.3.3.1) yhteydessä mainittu järjestelmäajattelu, jossa interaktiot järjestelmässä määrittävät miten komponentit itsessään toimivat ja jossa näiden komponenttien kokonaisuus yhdessä tapahtuvien muutosten kanssa muodostaa symbioottisen järjestelmän, on lähellä monimutkaisuusajattelua.

Ilman laajempaa konfliktinjälkeisten tilanteiden systeemisen luonteen, monimutkaisten yhteyksien ja mukanaolevien toimijoiden aktiivisten roolien tunnistamista – katumyyjistä kansainvälisiin konsultteihin – voi mikä tahansa manuaali tai työkalulaatikko ainoastaan raapaista joitakin pintapuolisia rauhanrakentamisen interventioita ja niiden vaikutusten arvioinnin oireita. (Denskus 2010, 152) Jos arviointiprosessi nähdään suorituksena antropologisessa mielessä, on tärkeää ymmärtää monimutkaisia projektien suhteita tai ohjelmia, mikä edellyttää täysin erilaista tutkijan asemoitumista kausaalisuuteen. Yhteiskuntatieteellisestä tarkkailijasta tulee arviointiprosessissa osa suoritusta. (Dirksmeier & Helbrecht 2008, 13; ref. Denskus 2010, 152) Tutkimusprosessi kokonaisuutena on osa suoritusta. Tämä ”holistinen”

käsitys korvaa datan hankkimisen laboratorio-olosuhteet erillisellä tutkimuksen kohteena olevan ihmisen ja tutkimusprosessin tarkkailijan erillisillä rooleilla. (ibid.) Järjestelmäajattelussa toimijat ja toiminta ovat yhtä oleellisia symbioosin osia, ja määrittävät toinen toisiaan. Konfliktinjälkeisen ympäristöjen haasteet vaativat perusteellista lähestymistapojemme uudelleenajattelua sen suhteen miten kerromme sosiaalisen muutoksen tarinoita todenmukaisesti, siten kuin ne tapahtuvat (Denskus 2010, 152). Näissä haasteissa itsepintaisesta syy-seuraussuhteiden etsinnästä voi olla enemmän haittaa kuin hyötyä. Järjestelmän analysoimiseen voidaan käyttää mahdollisesti Sayerin (1992; ks. kpl 6) ajatusta abstraktiosta – yksittäisiä näkökulmia tarkastelemalla voidaan johtaa tietoa ilmiöistä, joiden luonne ei mahdollista suoraa tarkastelua saati mittaamista. Totutuista toimintamalleista poikkeamalla voidaan päästä sen jäljille millainen ilmiö tarkastelun kohteena todella on, kaikessa monimuotoisuudessaan.

8.3 Datan keräämisen haasteet

Vaikka indikaattoreilla pyritään paljastamaan maailma sellaisena kuin se todella on, ei todellisuus kuitenkaan paljastu tehtailuista raporteista, vaikka todellisuuden mittaaminen olisi ollut niiden pääasiallinen tavoite. Raporttien universaaliin näkökulmaan nojaava narratiivi naamioi todellisuutta paljon herkemmin kuin kontekstispesifimpi lähestymistapa, joka nousee henkilökohtaiseen tarkasteluun pohjautuvasta datasta. Näkökulman muutoksella voitaisiin saavuttaa luotettavampia kvalitatiivisen mittariston rakennuspalikoita, jos tällaisia on aivan välttämätöntä luoda. (ks. Denskus 2010, 148) Denskus mukaan (virtuaaliset) kohtaamiset kuten blogikirjoitukset, ladatut kuvat Facebookissa tai statusviestit Skypessä, LinkedInissä tai Twitterissä tarjoavat vaihtoehdon raporteille, joita avustustyön ammattilaiset tuottavat. Tämä uudenlainen virtuaalifoorumien käyttö voi tarjota käsityksen tosielämän realiteeteista, millaista on työskennellä 'vaarallisissa paikoissa', sekä ikkunan rauhan ja avustusteollisuuden ammattilaisten elinmaailmaan, joka eroaa organisatorisista realiteeteista maatasolla. Näistä tiedonlähteistä ammennettu todellisuus otetaan harvoin huomioon rauhanrakentamisen arvioinnin ohjenuorien oleellisuudesta keskusteltaessa. (Denskus 2010, 148)

Todellisuus, jossa työskennellään, monitoroidaan, arvioidaan ja tutkitaan rauhanrakentamisen interventioita, ei vastaa indikaattorien kehittäjien metodologioita (ks. Denskus 2010, 148). Todellisuus ja tilastot eivät keskustele riittävässä määrin keskenään. Ei siis ole mikään ihme, että on vaikea löytää indikaattorikeskustelusta johdonmukaisuutta. Denskusen tärkeä teema ja kritiikin kohde on ”parempien” ja ”sopivimpien” arvioinnin viitekehysten, työkalujen, ohjenuorien ja oppaiden etsinnän kohdistaminen paikallisten asenteiden, ajattelutapojen ja käytöksen huomioimiseen (ks. Chambers 2006; ref. Denskus 2010, 148). Näin voidaan mahdollisesti saada kattavampi kuva siitä, miten rauhanrakentaminen toimii ja miksi se ei usein toimi suunnitelman mukaisesti. (Denskus 2010, 148) Luotettavia indikaattoreita ei voida luoda väärin käsitteiden pohjalta, todellisuudesta, joka ei ole olemassa. Tämä ei ole järkevä perusta millekään tutkimukselle. Mittareiden on kohdistuttava mitattavaan objektiin, jonka luonteesta riippuu mittareiden käyttökelpoisuus. Objektit ovat abstraktioita todellisuudesta eikä kykenemättömyys niiden mittaamiseen tee niistä vähemmän todellisia. Abstrakti ei ole tässä yhteydessä ole todellisuudesta irrotettu vaan mitä olennaisin osa sitä. On löydettävä objektien luonteeseen soveltuvat menetelmät. Nykykirjallisuuden pohjalta subjektiiviset rauhanindikaattorit ovat kenties suurin kehityshaaste alalla (Anderson 2004, 113).

9 Johtopäätökset

Tämä pro gradu -tutkielma kietoutui kolmen premissin ympärille. Ensimmäisen lähtöoletuksen mukaan rauhan yksiselitteisen määrittäminen katsottiin mahdolliseksi ja tavoiteltavaksi toiminnaksi. Tähän teesiin pureuduttiin pohtimalla millainen rauhan käsite on, millaista tietoa indikaattorit yleisesti tarjoavat ja miten tämä kvantitatiivinen metodologia soveltuu rauhan käsitteen tarkasteluun ja metodologiasta vedettävien rauhan indikaattorihahmotelmien legitiimiksi perustaksi. Tässä työssä rauha on ymmärretty tilana, joka koetaan subjektiivisesta näkökulmasta. Tämän subjektiivisen näkemyksen käsitteen tuottaminen/omaksuminen laajemman toimijakentän käyttöön kasvattaisi ymmärrystä rauhasta hyödyllisellä tapaa. Toisen teesin kannalta oleellista oli tarkastella perinteisten mittareiden kehitystä. Tähän pyrittiin rauhanrakentamisen käsitteen ja operationaalisen menestyksen mittaamisen ympärillä käydyn keskustelun avulla. Nämä perinteiset mittarit todettiin tämän pro gradu –työn omaksuman rauhan käsitteen kannalta vanhentuneiksi ja yksipuoliseksi lähestymistavaksi rauhan määrittämiseen pyrkimykseen.

Keskustelussa rauhanrakentamisen käsitteestä sen tilalle on merkittävänä käsitteellisenä vaihtoehtona noussut konfliktin transformaation käsite, joka on siirtänyt fokuksen toimijakeskeisestä ajattelusta prosessiluonteisen kehityksen tarkasteluun. Sen tarkoituksena ei ole ollut korvata perinteisiä rauhanrakentamisen toimijoita vaan toimia syvempänä, konfliktin syvärakenteisiin (asenteisiin, käyttäytymismalleihin) tarttuvana toimintana, johon perinteisillä toimijoilla ei ole vaikutusta mm. niiden ulkokohtaisuuden takia. Kansainvälisten organisaatioiden ei katsota omaavan konfliktin transformoimisen potentiaalia. (Denskus 2013, 658–659). Tämä on yksi syy sille, miksi ylhäältä- tai ulkopäin luodun mittariston uskottavuus voidaan kyseenalaistaa. On myös perusteltua väittää, että valtiotason rauhanomaisuuteen keskittyvillä mittareilla ei voida tarjota riittäviä vastauksia konfliktin tai rauhan luonteesta. *Global Peace Index* on tästä hyvä esimerkki. Paikallistason laiminlyönneillä on ollut merkittävä rooli perinteisten ja myös näiden uudempien mittareiden epäonnistumisessa ja puuttellisissa lähtökohdissa.

Kvalitatiivisten arvopohjaisten menetelmien avulla voidaan päästä perinteisempiä indikaattoreita lähemmäs paikallistason ilmiöitä sekä rauhan todellista luonnetta, mutta

menetelmän yksipuolisuus vaikuttaa kvantitatiivisen tapaan tarjoavan vajavaisen lähestymistavan rauhan käsitteeseen. Tietyillä kvalitatiivisilla narratiiveilla voidaan rauhasta kertoa jotain subjektiivisesta näkökulmasta, mutta ei rauhasta konkreettisena kokonaisuutena. Ongelman ytimessä on käsitteellinen ongelma, sillä ilmiön mittaamisen edellytyksenä on sen käsitteellisen perustan vakaus, jotta ollaan selvillä siitä, mitä mitataan. Rauhan käsitteen suhteen tällaista vankkaa perustaa ei ole voitu osoittaa olevan. Rauhan käsitteen monimuotoisuus ja yhteisen, universaalin määritelmän puuttuminen ei ole luonut edellytyksiä mittariston perustan vakauttamiselle. Kun otetaan huomioon sosiaalisten tieteiden luonne, nousee esiin problematiikka luonnontieteellisen lähestymistavan ylikorostumisesta (ks. Sayer 1992; Flyjberg 2001). Kun nämä näkökulmat otetaan huomioon, on syytä olettaa, että vaivatta ”tieteellisempiin” luonnontieteisiin soveltuvat indikaattorit, eivät ole käyttökelpoisia prosessiluontoisen ja kausaalista selittämistä kaipaavien sosiaalisten ilmiöiden mittaamisessa.

Kansainväliset organisaatiot käyttävät rauhan mittaamisen kehittämiseen merkittävästi resursseja, vaikka mittaamisen epistemologinen pohja on varsin heikoissa kantimissa. Tämä johtuu siitä, että näiden organisaatioiden ja esimerkiksi YK:n operationaalinen luonne vaatii laadullisten mittareiden luomista taloudellisen tehokkuuden takaamiseksi. Tähän prosessiin on viimeisen vuosikymmenen aikana luotu joukko erilaisia ratkaisuja kuten *Global Peace Index* (GPI) ja *Measuring Progress in Conflict Environments* (MPCIE). Näitä esimerkkejä esiteltiin kappaleessa seitsemän, joka keskittyi kolmanteen teesiin, joka väitti rauhan määramittaamisen olevan mahdotonta, mutta sen elementtien tarkastelun mahdollistavan keinoja kertoa jotain rauhasta ilmiönä. Erilaisia käsitteellisiä näkökulmia rauhaan havainnollistettiin Andersonin (2004) neljä ulottuvuutta käsittävän jaottelun avulla. Harmonian ja väkivallan ulottuvuuden sekä subjektiivisen ja objektiivisen näkökulman mahdollisuuksien avulla perusteltiin, miksi rauhan tilan arvioimisessa on ennen kaikkea kyse näkökulmasta.

Rauhan monimuotoisuuden ymmärtämisessä on erityisen oleellista ottaa rauhanrakentamisen keskusteluissa huomioon kontekstilähtöisen/paikallisen ja universaalin/globaalin lähestymistavan dilemma. Andersonin mukaan tämä on mikro- ja makrotason välille levittäytyvän ulottuvuuksien kirjosta johtuva haaste. Tässä työssä rauhan mittaamista on lähestytty ennen kaikkea *kontekstispesifin* ja *universaalin*

lähestymistavan kautta. Esimerkkinä paikallislähtöisen rauhan mittaamisen kehityssuunnasta esiteltiin Robert MacGintyn ehdotelma arkipäivän rauhan indikaattoreista, globaalia lähestymistapaa puolestaan tarkasteltiin *Global Peace Indexin* kautta ja operationaalisen tehokkuuden kartoittamisen näkökulmaa MPICE:n avulla.

Eri ulottuvuuksien tarkastelun jälkeen on varsin perusteltua väittää yhden näkökulman kattavan tarkastelun olevan puutteellinen rauhan arviointiin (Miall et al. 2011) ja tämän kehittelyn tuloksena työssä päädytään johtopäätökseen, jonka mukaan rauhaa ei voida mitata. Rauha on käsitteenä liian monimuotoinen ja muuttuva määramittamisen luotettavaksi suorittamiseksi. Sen eri elementeistä, abstraktioista, näkökulmista, voidaan tarkoilla määrittelyillä suorittaa joissain yhteyksissä kvantitatiivista tarkastelua. Nämä tarkastelut voivat tarjota tietoa esimerkiksi *proxy* – indikaattoreiden avulla (kuten väkivallan uhrit, poliittinen vakaus, talouden kehitys, hallinnon lainvoima, paljonko turisteja konfliktinjälkeen havaitaan alueella), jotka voivat kertoa meille jotain rauhan tilasta. Tätä mittaamisprosessia ei kuitenkaan tulisi sekoittaa rauhan mittaamiseen luotettavalla tavalla, sillä yhden näkökulman kattava tarkastelu ei ole riittävä rauhan arviointiin. Yhdistelmäindikaattoreiden monimutkaisuus tekee niistä puolestaan vaikeasti ymmärrettäviä (ks. de Vries 2001, 320) eikä niiden painottamiseen liittyviä ongelmia voida ratkaista tyydyttävällä tavalla. (de Vries, 2001, 318) Nämä kriteerit ovat hyvän indikaattorin peruseräkkeiden vastaisia.

Lisäksi ongelmana on, että määrämällisten indikaattoreiden yleisluontoisuus peittää usein alleen rauhan kontekstispesifistä luonteesta johtuvat erityispiirteet. Tämän perusteella kvantitatiivisen mittariston luominen asetettiin tässä työssä tiukimman kritiikin alle. Ilman kontekstisidonnaisten erityispiirteiden huomioimista, ei luotettavan mittariston luominen voi olla mahdollista. Perinteiset mittarit ovat pyrkineet paikantamaan syitä sille miksi rauha tapahtui, mutta tällaisen syy-seuraussuhteen paikantaminen universaalisti ei ole ollut toivotussa määrin mahdollista. Kausaalisuuden vaatimuksiin vastaaminen matemaattisin keinoin tarjoaa vääränlaisen metodologisen kehysten tarkasteluille (ks. Sayer 1992; kpl 4.3). Sokea usko indikaattoreihin ja niiden hyödyllisyys tiedon vertailtavuudelle peittää helposti alleen käytännön ongelmat. Indikaattoreiden muodostuessa itse tarkoitukseksi ei metsää enää nähdä puilta, kun käsitys kokonaisuudesta ja monimuotoisuudesta katoaa.

Kvalitatiivisen mittaamisen keinoin voidaan kontekstispesifistä näkökulmasta pyrkiä määrittämään mielipiteitä, uskomuksia ja tapoja ajatella (Search for Common Ground 2006) rauhasta, ja näin saada vertailtavaa dataa olosuhdekohtaisesti. Mikään esitellyistä näkökulmista ei kuitenkaan ole pystynyt tyhjentävästi vastaamaan siihen kausaalisuuden ongelmaan, johon rauhantyössä kipeimmin kaivataan vastausta: mikä rauhan sai aikaan. Esiteltyjen ongelmakohtien ohella tärkeä rooli on puutteellisella datalla, jonka parempaan saatavuuteen voitaisiin vaikuttaa käynnistämällä paikallistason prosesseja. Tähän arkipäiväisten rauhanindikaattorit pyrkivät. Tämä ei kuitenkaan vähennä rauhan käsitteen monimuotoisuuden ongelmaa, jonka purkaminen on edellytys rauhan määramittamiselle. Näistä lähtökohdista on perusteltua väittää, että rauhan mittaaminen on mahdotonta, vaikka indikaattoreista voikin olla hyötyä erilaisten tarkkaan määriteltyjen rauhan elementtien arvioimiseen ja vertailuun esitellyissä tarkoituksissa.

Lähteet

Anderson, R. (2004) A Definition of Peace. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 10 (2), 101-116. Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Anderson, M.B. (2004) Experiences with Impact Assessment: Can we know what Good we do? *Berghof Research Center for Constructive Conflict Management*. www.berghof-handbook.net. 2004.

Botes, J. (2003) Conflict Transformation: A Debate Over Semantics or a Crucial Shift in the Theory and Practice of Peace and Conflict Studies? *The International Journal of Peace Studies*. Autumn/Winter. Vol. 8, No. 2. 2003. http://www.gmu.edu/programs/icar/ijps/vol8_2/botes.htm.

Call, C. T. (2008) Knowing Peace When You See It: Setting Standards for Peacebuilding Success. *Civil Wars*. 10:2. 173-194.

Chigas, D. (2007) Capacities and Limits of NGOs as Conflict Managers”, Teoksessa: *Leashing the Dogs of War: Conflict Management in a Divided World* (2007) ed. Crocker, C. A., Hampson, F. E., Aall, P. *United States Institute of Peace*. Washington D.C. 553–581.

Church, C. & Rogers, M. M.(2006) Designing for Results. Integrating Monitoring and Evaluation in Conflict. Transformation Programs. *Search for Common Ground*. Washington. 2006.

Cobb, C.W. & Rixford, C. (1998) Lessons Learned from the History of Social Indicators. *Redefining Progress*. San Francisco.

Davis, K.E., Kingsbury, B. & Merry, S.E. (2010) Indicators as a Technology of Global Governance (2010). *New York University Law and Economics Working Papers*. Paper 212. http://lsr.nellco.org/nyu_lewp/212_

Denskus, T. (2010) Challenging the International Peacebuilding Evaluation Discourse with Qualitative Methodologies. *Evaluation and Program Planning* 35 (2012) 148–153.

Denskus, T. (2007) Peacebuilding Does Not Build Peace. *Development in Practice*, Vol 17, No 4-5, 656-662.

De Vries, W.F.M. (2001) Meaningful Measures: Indicators on Progress, Progress on Indicators. *International Statistical Review*. (2001), 69, 2, 313–331. 2001. *United Nations Statistics Division, New York, USA*.

Doyle, M. W & Sambanis, N. (2006) *Making War and Building Peace: United Nations Peace Operations*. Princeton University Press. New Jersey.

Everyday Peace Indicators. 2014. <http://everydaypeaceindicators.org>. Haettu 3.5.2014.

Examining RPP as a tool for evaluation – The Action Asia Experience. Results from the ACTION Asia Practitioner’s Forum February 8-9, 2011.

Flyjberg, B. (2001) *Making Social Science Matter: Why Social Inquiry Failed and How It Can Succeed Again*. Cambridge University Press. Cambridge.

Galtung J. (1969) Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*, Vol. 6, No 3, 167–191.

Galtung, J. (1996) *Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization*. PRIO. Oslo.

Gibler, D. M. & Tir, J. (2010) Settled Borders and Regime Type: Democratic Transitions as Consequences of Peaceful Territorial Transfers. *American Journal of Political Science* (2010) Vol 54, Issue 4, 951–968, Oct 2010.

Government Assessment Portal. 2014. UNDP Global Programme on Democratic Governance Assessments. <http://www.gaportal.org/global-indicators/global-peace-index>. Haettu 29.4.2014.

Grynspan, R. Lausunto. 2013. UNDP: n Pohjoismaiden toimisto.
http://www.fi.undp.org/content/finland/fi_fi/home/presscenter/articles/2013/03/13/states-tat-by-rebeca-grynspan/. Haettu 1.4.2014.

Hansen, H. K. & Mühlen-Schulte, A. (2012) The power of numbers in Global Governance. *Journal of International Relations and Development* (2012) 15, 455–465.

Institute for Economics & Peace. 2014. Global Peace Index.
<http://economicsandpeace.org/research/iep-indices-data/global-peace-index>. Haettu 29.4.2014.

Mac Ginty, R. (2013) Indicators +: A Proposal for Everyday Peace Indicators, *Evaluation and Program Planning*, 36 (2013) 56–63. (2013).

Mac Ginty, R. (2013): The Hidden Transcript of Peace: Everyday Peace Indicators – a proposal. Diasarja. *University of St Andrews*. 2013.
<http://www.surrey.ac.uk/politics/files/cii/RogerMacGinty1Feb.pdf>. Haettu 4.5.2014.

Maijala, N. (2010) Rauha lähtee ruohonjuuresta. Moniulotteinen kansalaisyhteiskunta Darfurissa – tocquevillelainen analyysi. Kandidaatintutkielma. Helsingin Yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitos.

Managing Performance in Peacebuilding: Framework for Conflict-Sensitive Monitoring and Evaluation. (2009) ACT for Peace Programme
<http://www.ph.undp.org/content/dam/philippines/docs/CPRU/Managing%20Performance%20in%20Peacebuilding.pdf>. Haettu: 3.5.2014.

Measuring Progress in Conflict Environments (MPICE): A Metrics Framework. (2010)
Edited by: John Agoglia, U.S. Army Peacekeeping and Stability Operations Institute;
Michael Dziedzic, United States Institute of Peace; Barbara Sotirin, U.S. Army Corps of Engineers.
<http://dspace.cigilibrary.org/jspui/bitstream/123456789/29273/1/Measuring%20Progress%20in%20Conflict%20Environments%20MPICE.pdf?1>. Haettu 18.2.2013.

Mingst, K. A. & Karns, M.P. (2007) The United Nations and Conflict Management: Relevant or Irrelevant. Teoksessa: *Leashing the Dogs of War: Conflict Management in a Divided World* (2007) ed. Crocker, C. A., Hampson, F. E., Aall, P. *United States Institute of Peace. Washington D.C.* 497–520.

Mitchell, C. (2002): Beyond Resolution: What Does Conflict Transformation Actually Transform? *Peace and Conflict Studies*. Vol. 9, No. 1. (2002). <http://www.gmu.edu/programs/icar/pcs/CM83PCS.htm>.

Mühlen-Shulte, A. Full Faith in Credit? The Power of Numbers in Rating Frontier Sovereigns and the Global Governance of Development by the UNDP. *Journal of International Relations and Development* (2012) 15, 466–485.

Patomäki, H. (2002) *After International Relations: Critical Realism and the (Re)construction of World Politics*. Routledge. New York.

Porter, T. (2011) Making Serious Measures; Numerical Indices, Peer Review, and Transnational Actor-Networks. *Journal of International Relations and Development* (2012) 15, 532–557.

Ramsbotham, O., Woodhouse, T., Miall, H. (2011) & (2003) *Contemporary Conflict Resolution*. Polity Press. Cambridge.

Reliefweb. 2012. Usip Report: Improving the State-of-the-Art: The Peacebuilding Evaluation Project Evidence Summit. <http://reliefweb.int/report/world/improving-state-art-peacebuilding-evaluation-project-evidence-summit>. Julkaistu 11.1.2012. Haettu 18.2.2013.

Sayer, A. (1992) *Method in Social Science: A Realist Approach*. 2nd Edition. Routledge. New York.

Seabrooke, L. Pragmatic Numbers: the IMF, Financial Reform and Policy Learning in Least Likely Environment. *Journal of International Relations and Development* (2012) 15, 486–505.

Schwartzentruber, P. (2010) Measuring Peace: A Critical Appraisal of the Global Peace Index 2010. *Peace Magazine*. Oct/Dec 2010.

Suganami, H. (1996) *On the Causes of War*. Oxford University Press. New York.

Suomisanakirja. 2014. www.suomisanakirja.fi. Haettu 2.1.2014.

The Economist. 2013. Daily Chart: Give Peace a Score. <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2012/06/daily-chart-6>. Haettu: 27.1.2014.

The Learning Portal for Design, Monitoring and Evaluation or Peacebuilding. <http://www.dmeformpeace.org/learn/evaluating-peacebuilding-not-yet-all-it-could-be>. Haettu 17.2.2013.

The Fund For Peace. Failed States Index. 2014. <http://ffp.statesindex.org/>. Haettu 29.4.2014.

Thompson, W. R: (1996) Democracy and Peace: Putting the Cart Before the Horse? *International Organization* (1996) Vol 50, No. 1, 141–174. Winter 1996. The MIT Press.

Tilastokeskus. 2014. <http://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/parametri.html>. Haettu 2.5.2014.

Vision of Humanity (2013). 2013 GPI Findings. <http://www.visionofhumanity.org/#/page/our-gpi-findings>. Haettu 25.3.2014.

Väyrynen, T. (2001) *Culture and International Conflict Resolution - A Critical Analysis of the Work of John Burton*. Manchester University Press. Manchester & New York.

Wallensteen, P (2001) *Peace Research. Theory and Practice*. Routledge. New York.